

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ÚSTAV SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Znakový jazyk dětí se sluchovým postižením v raném věku

Tereza Kyselová

Olomouc 2024

Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Znakový jazyk dětí se sluchovým postižením v raném věku* vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

Datum.....

.....

podpis autora

Poděkování

Ráda bych poděkovala především svému vedoucímu práce panu doktorovi Pavlu Kučerovi, za odborné vedení, za podporu, velkou trpělivost a rady při zpracování této práce.

Dále bych chtěla poděkovat Centru pro dětský sluch Tamtam Olomouc a paní doktorce Kučerové za podporu a zprostředkování rozhovorů.

V neposlední řadě patří poděkování i mé rodině a příteli za podporu během celé doby studia.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tereza Kyselová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph. D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Znakový jazyk dětí se sluchovým postižením v raném věku
Název práce v angličtině:	Sign language of children that are hearing impaired at an early age
Anotace závěrečné práce:	Práce zkoumá současný stav přístupu k materiálům, pomůckám a literatuře týkající se českého znakového jazyka a způsoby, jak si tento jazyk osvojují rodiče dětí se sluchovým postižením. Zahrnuje analýzu základních komunikačních systémů a strategií pro zahájení komunikace. Dále se zabývá výukou českého znakového jazyka pro rodiče a jejich procesem osvojení jazyka. V historickém kontextu se zaměřuje na ranou péči a její legislativní aspekty, s důrazem na Centrum pro dětský sluch Tamtam. Praktická část studie využívá rozhovory k zjištění, jakým způsobem aktuální stav přístupu k materiálům vnímají dotazovaní, jaké nedostatky pocítují, jaké jsou překážky a co naopak považují za přínosné.
Klíčová slova:	Český znakový jazyk, komunikace, komunikační systémy, raná péče, kurzy, aktuální stav, rodiče.
Anotace v angličtině:	The work examines the current state of access to materials, aids, and literature related to Czech sign language and how parents of children with hearing impairments acquire this language. It includes an analysis of basic communication systems and strategies for initiating communication.

	<p>Furthermore, it deals with teaching Czech sign language to parents and their language acquisition process. In a historical context, it focuses on early intervention and its legislative aspects, emphasizing the Tamtam Center for Children's Hearing. The practical part of the study utilizes interviews to determine how the respondents perceive the current state of access to materials, what deficiencies they feel, what obstacles they encounter, and what they consider beneficial.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Czech Sign Language, communication, communication systems, early intervention, courses, current state, parents.
Přílohy vázané v práci:	<p>QR kódy</p> <p>Rozhovor č. 1</p> <p>Rozhovor č. 2</p> <p>Rozhovor č. 3</p> <p>Rozhovor č. 4</p> <p>Rozhovor č. 5</p> <p>Rozhovor č. 6</p> <p>Rozhovor č. 7</p>
Rozsah práce:	66
Jazyk práce:	český jazyk

OBSAH

Úvod	8
1 Komunikace a komunikační systémy dětí se sluchovým postižením	10
1.1 Mluvená řeč	10
1.2 Prstová abeceda	12
1.3 Znakovaná čeština	13
1.4 Český znakový jazyk	13
1.5 Zásady komunikace	15
2 Český znakový jazyk a jeho výuka pro rodiče dětí se sluchovým postižením	16
2.1 Jak komunikovat s dítětem se sluchovým postižením	17
2.2 Tichý svět – Kurz ČZJ pro rodiče	19
3 Raná péče	20
3.1 Historie rané péče	21
3.2 Ukotvení rané péče v ČR	21
3.3 Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s	22
3.3.1 Vznik a vývoj organizace	23
3.3.2 Služba raná péče	24
4 Metodologie a cíle výzkumu	28
4.1 Vzorek metody	29
4.2 Rozhovor s lektorem českého znakového jazyka	30
4.2.1 Náslech na online kurzu	32
4.3 Rozhovor s poradkyní č. 1	33
4.4 Rozhovor s poradkyní č. 2	37
4.5 Rozhovor s poradkyní č. 3	39
4.5.1 Metodika Baby Signs	42
4.6 Rozhovor s koordinátorem sociální služby	44
4.7 Rozhovor s vedoucí služby	46

4.8	Rozhovor s rodiči	49
4.9	Materiály a pomůcky.....	52
4.9.1	Aplikace	52
5	Výsledky výzkumu.....	54
6	LIMITY PRÁCE	58
	Závěr.....	60
	Literatura	61

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá osvojováním znakového jazyka jak u dětí se sluchovým postižením v raném, předškolním věku, tak jejich rodičů či rodinných příslušníků. Důvod, proč jsem se rozhodla psát právě na dané téma byl zájem o český znakový jazyk (dále jen ČZJ), prozkoumání aktuálního stavu možností osvojování si ČZJ a také vliv studia speciální pedagogiky na Univerzitě Palackého, kde součástí předmětu Surdopedie je i bližší nahlédnutí do praxe právě tohoto jazyka. Při samostudiu či učení na zkoušku ze znakování jsem nevěděla, jak nejlépe a za pomoci čeho se na zkoušku připravit a zajímalo mě, jak se učí a osvojují jazyk rodiče dětí se sluchovým postižením, kteří do té doby o znakovém jazyce slyšeli jen málo. Nakonec i praxe v mateřské škole pro děti se sluchovým postižením v Olomouci byla popud k vybrání si tohoto téma.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol jejímž cílem je obeznámení s tímto tématem. První kapitola se věnuje komunikaci, zahájení komunikace a komunikačním systémům, které jsou u dětí se sluchovým postižením v raném věku nejužívanější. Více se zaměřuji na samotný znakový jazyk a na důležité zásady při jeho užívání. Dále se v této kapitole zabývám komunikací mezi rodičem a dítětem se sluchovým postižením.

Druhá kapitola se věnuje českému znakovému jazyku a jeho výuce pro rodiče dětí se sluchovým postižením. Je zde zmíněn kurz českého znakového jazyka pro rodiče od Tichého světa.

Třetí kapitola je věnována rané péči, především pak Centru pro dětský sluch Tamtam. Historický vývoj organizace, cíle, poskytované služby a další důležité informace.

Praktická část se zabývá znakovému jazyku a jeho osvojení dětmi se sluchovým postižením a jejich rodiči z pohledu zaměstnanců rané péče Centra pro dětský sluch Tamtam, lektora znakového jazyka a rodiči. Cílem je za pomoci mluveného rozhovoru s návodem získání informací o aktuálním stavu přístupu materiálů, pomůcek a literatury o českém znakovém jazyce. V závěru práce budou shrnuté získané informace z rozhovorů s poradkyněmi rané péče, lektorem českého znakového jazyka a koordinátorkou kurzů českého znakového jazyka.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 KOMUNIKACE A KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY DĚTÍ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Houdková (2005) uvádí, že komunikaci si můžeme přestavit jako výměnu informací mezi dvěma jedinci, kdy jeden zprávu sděluje a druhý ji přijímá. Suralová (2005) uvádí, že nejčastěji se můžeme setkat s těmito dvěma komunikačními systémy:

- **audio-orální** – kam spadá mluvený jazyk majoritní společnosti, který je produkován hlasem a přijímán sluchem.

- **vizuálně motorické** – sem zařazujeme znakový jazyk, prstové abecedy a znakované jazyky, které jsou tvořeny pohyby těla, rukou, mimikou a jsou přijímány za pomoci zraku.

Doušová, Kratochvílová, Motežčíková (2014) uvádí, že efektivní komunikace je klíčová pro budování silných vazeb a navazování vztahů s blízkými lidmi, a později i s širším okolím. Také je nezbytná pro zdravý emocionální, jazykový a intelektuální vývoj dítěte, pro získávání informací o světě, o mezilidských vztazích a pro vytvoření zdravého sebevědomí a identity.

1.1 Mluvená řeč

Mluvenou (ústní, orální, zvukovou) řeč zařazujeme do audio-orálních komunikačních systémů a setkáváme se s ní ve zvukové a v grafické formě. Samotný písemný projev se ale nemůže zcela vyrovnat příjmu informací ve zvukové formě (Horáková, R. 2012; Krahulcová, B. 2002). Mluvená řeč je globálně nejpoužívanější komunikační metoda mezi lidmi.

Krahulcová (2014) zmiňuje, že děti se sluchovým postižením se ztrátou nad 60-70 dB nemají z důvodu své vady či poruchy zpětnou sluchovou vazbu. To ve většině případů vede k narušení prozodických faktorů jako jsou rytmus, melodie, přízvuk či tempo, a tudíž i k narušení řečového projevu. Ten může být monotónní, nerytmizovaný, tichý anebo naopak silný. Krahulcová (2014) také uvádí, že odborníci odůvodňují zvládnutí a využívání majoritního jazyka jako důležité pro osvojení psané formy daného jazyka. Je nutné, aby při rozvoji schopností a dovedností, které se vztahují k orální řeči byly tyto dovednosti diferencovány dle důsledků a etiologie sluchových vad a aby se bral i ohled na schopnosti daného dítěte. U dětí s těžkým sluchovým postižením se vyskytuje omezený – těžké sluchové postižení, opožděný – nedoslýchavost, a přerušovaný vývoj řeči – ztráta sluchu od určitého věku dítěte.

Jak jsem již zmiňovala, u jedinců se sluchovým postižením dochází k narušení prozodických faktorů. Dále ale Horáková (2012) a Krahulcová (2002) uvádí, že sluchové postižení s sebou nese i poruchy v oblasti respirace, fonace a artikulace. Při dýchání není přítomna plynulost a koordinace mezi výdechem a nádechem. Jedinec vdechuje rychle současně ústy i nosem a vdech je hluboký. Naopak výdech je silně prodloužený. Oproti klidovému dýchání se spotřeba dechu zvyšuje až 2,5krát, v některých případech i více. Z důvodu ztížené artikulace dochází k častému přerušování výdechu a nového doplňujícího vdechování, tudíž je výdechová křivka jiná než u dětí intaktních. Fonační projevy označuje Böhme (1976) jako audiogenní dysfonii. Mezi její hlavní projevy řadíme kolísání tónové výšky hlasu, kolísání síly hlasu, monotónnost hlasového projevu, změna barvy hlasu a časté poruchy hlasu, které nejčastěji vznikají v období mutace a můžeme mezi ně zařadit nedomykavost hlasivek, hlasivkové uzlíky nebo polypy. Vývoj artikulace je podmíněn dlouhodobou odbornou péčí. Díky přítomnosti sluchové vady je artikulace nápadná, namáhavá a nepřírozená. Odezírání či kompenzační postupy vyvozování hlásek nedokáží nahradit fonematický sluch a autokorekci. I problematika fonace a respirace má za důsledek další deformace artikulace. (Krahulcová, B. 2002)

K samotnému rozvoji řeči a k doplnění informací především v komunikaci se slyšícími jedinci dítěti dopomáhá odezírání. Janotová (1996) odezíráním nazývá dovednost jedince vnímat mluvenou řeč za pomoci zraku a pochopit obsah sdělení dle pohybu úst, mimiky a gestikulace. Strnadová (2001) uvádí, že schopnost odezírat se u jednotlivých osob liší a je podmíněna vrozenými predispozicemi a znalostí daného jazyka. Není tedy možno je dodatečně získat. Oproti tomu Holmanová (2016) zmiňuje, že odezírání je přirozenou schopností, která vyžaduje určité nadání a více stimulace. Je důležité věnovat pozornost rozvoji zrakového vnímání již od nejútlejšího věku dítěte. Běžné denní rituály nabízí nespočet příležitostí k procvičování slov, která se dítě za pomoci vnímání pohybu mluvidel, výrazu obličeje a gestikulace učí odezírat.

Je také nutné uvést, že odezírat je možno pouze slova, která dotyčný zná spolu za pomoci vnímání kontextu celé věty. Pro je vhodné volit slova, u kterých jsme si jisti, že náš komunikační partner zná a jsou srozumitelná. Správnost odezřeného sdělení a jejímu porozumění snadno ověříme podle reakcí odezírajícího na dané téma. Odpověď nesmí být pouze „ano“ nebo „ne“, úsměv či pokývnutí. (Strnadová, 2001)

Pro jedince se sluchovým postižením je odezírání jednou z mála možností, jak vnímat mluvenou řeč. Nutno podotknout, že nenahrazuje sluch, ale slouží pouze jako alternativa a doplněk.

1.2 Prstová abeceda

Krahulcová (2002) definuje prstovou neboli daktylní abecedu jako slovní vizuálně motorickou komunikační formu, která využívá ustáleného postavení dlaně a prstů k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Proto je nutná znalost písemné formy mluveného jazyka. Prstová abeceda není samostatným jazykem, ale spíše integrální součástí znakového jazyka dané země. Jelikož pouze kóduje mluvenou řeč do vizuální podoby, nemůžeme ji nazývat plnohodnotným jazykovým systémem. Uživatelé znakového jazyka používají prstovou abecedu v situacích, kdy potřebují sdělit informaci, pro kterou neexistuje specifický znak. Jedná se o případy jako vlastní jména a příjmení, zeměpisné názvy, cizí slova a odborné termíny. (Souralová, Langer, 2005). Strnadová (2001) specifikuje, že u nás existují dva druhy abecedy. Jednoruční prstová abeceda využívá postavení jedné, dominantní ruky. Souralová (2005) uvádí, že ve školských zařízeních pro sluchově postižené se jednoruční prstová abeceda nejčastěji používá jako podpůrná metoda při nácviu čtenářských dovedností u dětí v předškolním věku. Obouruční používá postavení obou rukou a je využívána pouze i nás, na Slovensku a ve Velké Británii.

Krahulcová (2014) uvádí, že prstová abeceda umožňuje vizuálně zobrazit analýzu a syntézu slov na jeho základní prvky. Díky tomu se dítě se sluchovým postižením může naučit, co slovo znamená, pochopit jeho strukturu a zapamatovat si ji. Dále zmiňuje počet znaků pro hlásky v našem českém jazyce a to celkem 27. Její osvojení je rychlé, bezproblémové, lze ji využít kdykoli, jelikož k produkci nevyžaduje papír ani psací náčiní. Jako nevýhody uvádí Krahulcová (2002) netvoření celistvých slov, ale hláskování písmen po písmenu, což vede k soustavnému hláskování. Prstová abeceda, i když je rychlejší než psaní, se písmu z důvodu nevratnosti hlásek nevyrovná.

Prstová abeceda je ukotvena v Zákoně o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 155/1998 Sb., ve znění novely č. 384/2008 Sb.

1.3 Znakovaná čeština

„Znakovaný český jazyk je souhrn znaků, vizuálně-motorických výrazových prostředků a vyjadřovacích způsobů, doprovázených současně národním mluveným jazykem.“ (Krahulcová, B. 2014)

Souralová a Langer (2005) zmiňují, že z lingvistického hlediska není znakovaná čeština na rozdíl od českého znakového jazyka přirozeným jazykovým systémem, ale systémem uměle vytvořeným. Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob (2014) uvádí, že znakovaná čeština využívá gramatické struktury češtiny, která je současně vyjádřena hlasitě nebo bezhlasně. Jednotlivá česká slova jsou doplněna gesty a polohou rukou, což je charakteristické pro český znakový jazyk. Taktilní forma znakované češtiny může být použita jako komunikační prostředek pro hluchoslepe osoby, které ovládají český jazyk. Pro slyšící jedince je osvojení znakované češtiny jednodušší než naučení se českého znakového jazyka, protože jim není třeba se učit úplně nový gramatický systém; místo toho aplikují prvky znakového jazyka na své stávající znalosti češtiny. Pro neslyšící osoby však zvládnutí znakované češtiny nemusí být tak přímé, protože používá odlišné gramatické struktury než jejich mateřský jazyk. Používání znakované češtiny při komunikaci s neslyšícími přináší výhody, protože výrazně usnadňuje porozumění, pokud neslyšící jedinec rozumí českému jazyku. (Hrubý, 1998 cit. podle Souralové a Langer, 2005, s. 23)

1.4 Český znakový jazyk

„Český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těch neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace.“ (Zákon č. 384/2008 Sb., § 4 odstavec 1)

Krahulcová (2014) zmiňuje, že český znakový jazyk patří mezi přirozené jazyky a jeho gramatická struktura není ovlivněna žádným konkrétním mluveným jazykem. Jabůrek (1998) uvádí, že znakový jazyk byl po dlouhou dobu nedoceněn a neuznáván jako plnohodnotný a přirozený jazyk. Langer (2013) uvádí, že český znakový jazyk byl uznán přirozeným a plnohodnotným až v roce 1998. Dále Krahulcová (2014) uvádí, že mluvnické vztahy jsou zde vyjádřeny nejen lineárním uspořádáním znaků za sebou, ale také současně pomocí nemanuálních složek. Podobně jako v mluvených jazycích, i zde existuje mnoho dialektů. Způsob použití tohoto jazyka se liší nejen v závislosti na jazykové kompetenci uživatelů, ale také podle účelu sdělení a konkrétní situace.

Langer (2013) uvádí tři typy vyjadřovacích prostředků:

- Verbálně-nevokální – pohyby a pozice rukou.
- Neverbálně nevokální – gesta, mimika.
- Neverbálně vokální – smích.

Dále Langer (2013) zmiňuje a vysvětluje, že z hlediska charakteru a původu lze konkrétní znaky českého znakového jazyka rozdělit do čtyř skupin, a to na znaky ukazovací, napodobovací, symbolické a specifické. Ukazovací znaky jsou nejsrozumitelnější, protože ukazují přímo na objekty (oko, ucho). Znaky napodobovací jsou takové, které svým tvarem nebo pohybem připomínají vlastnosti předmětů nebo jevů, a jejich význam je intuitivně pochopitelný (auto, dům, ponožka). Tyto napodobovací znaky se dále dělí na znaky průhledné, u nichž je jejich vizuální motivace zjevná, a rozpoznat je dokáže i člověk, který znakový jazyk neovládá a znaky průsvitné, „které jsou vizuálně motivované, ale vztah mezi jejich formou a významem je patrný pouze pro ty, kteří znají význam daného znaku. „*Znaky symbolické mají abstraktní charakter, jsou konvenční, dohodnuté a obvykle prošly dlouhodobým evolučním vývojem (úterý, syn).*“ (Langer, J. 2013) Specifické znaky Langer (2013) vysvětluje jako znaky, které identifikují emoce či stavy lidské psychiky. Tyto znaky obvykle nemají jednoslovný český ekvivalent a jsou užívány pouze v rámci komunikace mezi neslyšícími v rámci jejich kultury.

Federace rodičů a přátel sluchově postižených (2013) uvádí pár základních gramatických pravidel:

- Využití trojrozměrného prostoru – na rozdíl od českého jazyka, kde se prostorové relace vyjadřují pomocí předložek, ve znakovém jazyce se vyjádření těchto relací provádí přímo v prostoru.
- Mimika – mimickými výrazy je možné vyjádřit emoce i různé druhy otázek. Mimika se liší podle toho, jestli se ptáme, vyjadřujeme záporné vyjádření nebo prosíme.
- Klasifikátory = zástupné znaky – pomocí nich je možné umístit jednotlivé předměty do prostoru a dále vyjádřit jejich pohyb a vzájemné prostorové vztahy.
- Slovosled – nejčastější vzorec – podmět + objekt + přísudek/sloveso
- Osobní zájmena – mají pevně stanovená místa
- Slovesa – tři typy – prostá, shodová, prostorová

Langer (2013) vysvětluje, že povaha českého znakového jazyka se zlepšuje a jeho současný lingvistický výzkum a rostoucí popularita jak mezi laickou, tak odbornou veřejností, naznačují, že může očekávat další růst a rozvoj. Zavedení znakového jazyka do vzdělávacích programů a většího povědomí ve společnosti o jeho významu závisí na jeho dalším rozvoji a zdokonalování. Jedním z prostředků k posílení jeho statusu je tvorba a systematické zaznamenávání znakového slovníku.

1.5 Zásady komunikace

Strnadová (2007) uvádí, že je podstatné před samotným rozhovorem s osobou se sluchovým postižením navázat zrakový kontakt, který je potřeba udržovat po celou dobu trvání rozhovoru. Pokud nás osoba nesleduje, můžeme ji diskrétně upozornit dotekem na paži, předloktí nebo nejlépe na rameno. Před započatím komunikace je vhodné si jasně stanovit, zda jedinec preferuje mluvenou řeč, psaní, odezírání nebo užívání českého znakového jazyka. Pokud zvolí odezírání, měli bychom si uvědomit, že tato metoda není vhodná po delší dobu, přes 15-20 minut, neboť je náročná. Je důležité sdělit téma, o kterém budeme hovořit, udržovat osvětlenou tvář bez zakrytí úst a minimálního pohybu hlavy. Mužům se doporučuje minimalizovat plnovous a ženám výraznější líčení očí a velké šperky, které by mohly odvádět pozornost od rtů. Naopak je vítána výrazná rtěnka, která pomáhá zdůraznit rty a usnadňuje odezírání. Hovoříme zřetelně a klidněji, případně opakujeme slova či věty a v průběhu rozhovoru můžeme požádat osobu se sluchovým postižením, aby nám sdělila, co nám rozuměla. Nikdy se neptáme na to, zda nám rozuměla. Důležité informace a otázky opakujeme a v případě potřeby je můžeme zapsat i písemně. Pokud osobu doprovází asistent nebo tlumočnick, oslovujeme vždy přímo osobu, s níž komunikujeme, a ne její doprovod. Fikejs (2004) zmiňuje, že tlumočníci mají povinnost dodržovat etický kodex, který je zavazuje k přesnému překladu všeho, co řeknete. I když je tlumočnick přítomen, nedoporučuje se používat ironii. Neslyšící vyjadřují své myšlenky otevřeně, a proto i tak vážně pochopí vše, co jim sdělujete.

V průběhu rozhovoru neděláme hlasitý rámus, nezvyšujeme hlas ani nekřičíme. Klíčové je také zajistit vhodné prostředí pro poslech, tedy místo bez rušivých zvuků, ozvěn či jiných elementů, jako jsou hlasitá hudba, stavební práce nebo hluk na nádraží. (Strnadová, V. 2007)

Ptát se „Jak vám mohu pomoci slyšet a komunikovat?“ zajistí, že klienti jsou plně zapojeni do rozhodování o své péči.“ (The BMJ, 2021)

2 ČESKÝ ZNAKOVÝ JAZYK A JEHO VÝUKA PRO RODIČE DĚTÍ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Holmanová (2016) uvádí, že problém, kterým je postižení sluchu dítěte, má vliv na celou rodinu a může podstatně ovlivnit celý životní styl této rodiny. Tato situace může způsobit změnu ve vnímání očekávání, která rodina má, a vést k úpravě způsobů, jakými jednotliví členové rodiny spolu komunikují. Tato situace může být výzvou, ale také přináší možnost pro rodinu prohloubit svou soudržnost a porozumění navzájem. FRRPSP v DVD (2007) uvádí, že slyšící rodiče často nemají zkušenosti s výchovou neslyšících dětí a obávají se, aby nedělali chyby. To často vede k nárůstu stresu v rodině, což může negativně ovlivnit budování vztahu a komunikaci s jejich dítětem. Holmanová (2016) dále zmiňuje, že rodiče hrají klíčovou roli jako vzory pro své děti od samých počátků dětství. Nejenže ovlivňují celkový vývoj dítěte, ale také mají zásadní vliv na rozvoj jeho sluchu a schopnosti komunikace. Hovorková (2017) klade důraz na to že, aby rodiče mohli naplnit svou roli, je klíčové mít porozumění pro své dítě. Každé dítě, ať už slyší nebo ne, potřebuje vědět, jak rodiče vnímají jeho pocity a myšlenky a zároveň mít možnost vyjádřit své vlastní názory a emoce. Důležité je vytvořit efektivní vzájemné porozumění s dítětem již v raném věku, aniž bychom přitom ztráceli příliš mnoho času na způsob komunikace.

Jednou z klíčových dovedností pro rodiče malých dětí je neustále mít na paměti, že jejich dítě není schopno slyšet. I když může být reakce na zvukové podněty zřejmá brzy po nasazení sluchadel, není jasné, co dítě skutečně slyší. Teprve se učí rozpoznávat jednotlivé zvuky, přiřazovat je k jejich zdrojům a rozumět jejich významu. Proto je důležité, aby rodiče systematicky doplňovali sluchové podněty pomocí vizuálních podnětů. Všechno, co se týká dítěte, by mělo být vizualizováno. (Jungwirthová, I. 2015)

„Důležitou zásadou je přirozený přístup, který je možný jen v rodinném prostředí.“ Jen doma máme mnoho příležitostí opakovat stejná slova a fráze v běžných situacích, které jsou pro dítě srozumitelné. Při pravidelných denních rutinách, jako je probuzení, jídlo, koupání nebo oblékání, používáme podobná slova nebo znak, kterým dítě postupně začíná rozumět. (Holmanová, J. 2016)

Dále Holmanová (2016) uvádí, že rehabilitační proces začíná rozhovory s rodiči, kteří se seznamují s různými metodami a přístupy, protože to především oni rozhodují, který směr si zvolí. Je důležité, aby měli přehled o dostupných možnostech a mohli si vybrat, co jim nejlépe vyhovuje. DVD (2007) uvádí, že mnoho rodičů, kteří slyší, často zápasí s obavami z používání

znakového jazyka se svými dětmi, protože se ho sami neučili. Avšak když se rozhodneme integrovat znaky nebo znakový jazyk do komunikace s našimi dětmi, není třeba mít strach z nedostatku znalostí. Na počátku komunikace nemusí rodiče perfektně ovládat znakový jazyk. Je dostačující, když se naučí základy, jako jsou jednoduché znaky a základní gramatika znakového jazyka. Holmanová (2016) také zmiňuje, že při rozhodování o použití znakového jazyka je klíčové, aby celá rodina zvládala tento jazyk, což umožní všem členům rodiny komunikovat s dítětem. Bez této společné schopnosti může dítě zažívat komunikační izolaci.

FRPSP ve svém DVD (2007) zmiňuje, že v raném věku dítěte má neslyšící matka tendenci používat v komunikaci s dítětem pouze omezené množství znaků, protože i pro vizuální komunikaci musí dítě postupně zrát. Tento proces je obdobný u slyšících dětí, které se učí mluvený jazyk. Učení se jazyku je proces, ať už se jedná o mluvený nebo znakový jazyk. V této fázi mají rodiče čas začít se učit znakový jazyk a postupně s dítětem zdokonalovat své dovednosti v něm.

Podle DVD (2007) mnoho slyšících matek našlo užitečné spojení s neslyšícími rodinami. Tyto neslyšící matky se staly pro slyšící matky učitelkami znakového jazyka. Diskutovaly o běžných rodinných záležitostech, dětech a dalších tématech, přičemž postupně zdokonalovaly své schopnosti v používání tohoto jazyka. Během těchto interakcí měly slyšící matky také příležitost pozorovat různé komunikační strategie, které neslyšící matky používaly ve své komunikaci s dětmi.

2.1 Jak komunikovat s dítětem se sluchovým postižením

Ze začátku všechny děti, ať už slyšící či neslyšící, komunikují s rodiči neverbálně. Když rodič ví, že jeho dítě má problémy se sluchem, některé jeho reakce mu mohou být jasné – například neotočení se za zvukem. Pokud rodič aktivně pozoruje a vnímá své dítě, dokáže na něj citlivě reagovat a reagovat na jeho zájem. Tato reakce může být například napodobení dítěte, naklonění se k němu, úsměv nebo dotek. Je důležité využívat všechny smysly, zejména hmat a zrak. (FRPSP, 2012)

Dle Centra pro dětský sluch Tamtam, dříve Federace rodičů a přátel sluchově postižených (dále jen FRPSP) je při komunikaci s neslyšícím či nedoslýchavým dítětem důležité si uvědomit, že dítě díky svému znevýhodnění nemůže sluchem vnímat to, co mu sdělujeme. V případech lehčího stupně sluchového postižení sice auditivně vnímat a přijímat informace dokáže, ale pouze v omezeném množství a stěží. To, co dané dítě dokáže vnímat

a slyšet sami nevíte. Proto v začátcích komunikace je klíčové využít jiné smysly, především pak zrak. Děti jsou tak podstatně informovány tak, aby je vidělo, například za pomoci obrázků, dotýcných věcí a předmětů, miniatur, jednoduchých piktogramů či gest a znaků. Než se ale rodič pustí do znaků a užívání znakového jazyka, je vhodné na to dítě připravit. Také je zapotřebí, aby sami rodiče dodržovali určitá pravidla a komunikace s jejich dítětem byla tak efektivní.

Je podstatné začít s dětmi s poruchou sluchu komunikovat co nejvíce. Potřebují stejné množství stimulace jako děti se sluchem. Dále je důležité neváhat využívat všechny dostupné prostředky vizuální komunikace. Je zásadní si uvědomit, že komunikace mezi rodiči a jejich dítětem by měla být radostná a příjemná zkušenost, která dítě baví a pomáhá mu postupně zdokonalovat své dovednosti. (FRPSP DVD, 2007)

Důležité je si uvědomit, že komunikace s malým dítětem, které slyší, je obvykle snazší než s dítětem se sluchovým postižením. Když rodič chce sdělit něco dítěti se sluchovým postižením, je nezbytné, aby si byl jistý, že je na něj vidí. Je proto klíčové upoutat jeho pozornost a navázat s ním vizuální kontakt. (FRPSP, 2013) Toho lze dosáhnout:

- Dotekem – poklepávání na ruce, nohy
- Využití zorného pole dítěte
- Využití okamžiků, v nichž se dítě podívá (FRPSP, 2013)

Důležitým aspektem je naučit dítě udržovat zrakový kontakt během celé komunikace. Když se dítě odvrátí ke hračce, komunikace se přerušuje. Proto je klíčové, aby dítě umělo střídat pozornost mezi rodičem a předmětem. Dále je vhodné, aby rodič znakoval pomaleji, prodlužoval délku znaků a prováděl znakování poblíž předmětu, o kterém mluví. Při komunikaci s malými dětmi je ideální, aby byla co nejvíce vizuální. To znamená, že rodič by měl do komunikace začlenit gesta a výraznou mimiku, což pomůže dítěti lépe porozumět a soustředit se na delší dobu. Je doporučeno využívat obrázky, fotografie lidí a předmětů a samotné předměty pro efektivní komunikaci s dítětem. (FRPSP, 2013)

Motejzíkova (2023) uvádí, že mnoho rodičů může zvažovat, zda má používání znaků u jeho dítěte negativní vliv na vývoj jeho mluvené řeči. Existuje stále názor, že používání znakového jazyka brzdí rozvoj mluveného projevu u dítěte. Nicméně opak je pravdou. Díky znakovému jazyku má dítě vytvořeny základy jazyka a disponuje dostatečnou slovní zásobou. Když dítě začne po nasazení sluchadel nebo kochleárního implantátu využívat sluch, může propojit znaky se slovy mluvené řeči a přirozeně se jimi učit. Znakový jazyk také usnadňuje

dítěti pochopení vysvětlení. Podobný názor zastává i Šustová (2008), která tvrdí, že přirozenou formou komunikace pro dítě před tím, než plně ovládne svá mluvidla, je používání gest a znaků.

2.2 Tichý svět – Kurz ČZJ pro rodiče

Ke konci roku 2023 byl zaveden inovativní kurz určený pro rodiče dětí se sluchovým postižením. Tento kurz představuje první program českého znakového jazyka, který je zaměřen přímo na podporu rané komunikace v rodině. Je určen rodičům a také jejich rozšířené rodině. Účastníky čeká 14 lekcí českého znakového jazyka a dvě lekce věnované praktickým tipům a radám, jak vytvořit efektivní komunikaci v rodině a podpořit jazykový rozvoj svých dětí. Součástí kurzu je také aktivizační skupina pro děti se sluchovým postižením a jejich sourozence, kterou vede zkušený lektor, logoped a speciální pedagog. Kurz je poskytován zdarma a probíhá jednou týdně po dobu hodiny a půl v Brně. (Tichý svět, online 2023)

3 RANÁ PÉČE

Dle zákona č.108/2006 Sb. o sociálních službách, §54 je raná péče sociální služba prevence poskytovaná formou terénní, tedy realizovaná v místě bydliště dítěte, v jeho přirozeném prostředí, popřípadě doplněna formou ambulantní přímo ve střediscích dané služby. Zajišťuje ji nestátní neziskový sektor. Raná péče je určena rodinám dětí do 7 let, které mají zdravotní postižení, nebo je jejich vývoj ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Služba podporuje rodiny a pomáhá dětem s ohledem na jejich specifické potřeby. Mezi základní činnosti této služby řadíme výchovné, vzdělávací aktivizační činnosti, pomoc zprostředkovat kontakt se společenským prostředím, dále nabízí sociálně terapeutické činnosti a poskytuje pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a v neposlední řadě podporuje při obstarávání individuálních potřeb. Jako dílčí cíle můžeme uvést preventivní působení proti sekundárním následkům rizik a postižení na její psychický, citový a sociální vývoj, k čemuž je důležitá včasná diagnostika a ucelená rehabilitace. Jak už bylo řečeno, raná péče probíhá v přirozeném prostředí dítěte, kde nedílnou součástí a důležitým prvkem je rodič, který by měl být motivovaný. Dále poradenský tým tvoří poradce rané péče, kterým je nejčastěji speciální či sociální pedagog, sociální pracovník nebo psycholog. Tým dotvořuje a doplňuje další jiný odborníci a lékaři. (Šáňdorová, 2017)

Služby rané péče jsou klasifikovány na základě cílových skupin konkrétních organizací:

- se zrakovým a kombinovaným postižením
- se sluchovým postižením
- s mentálním, tělesným a kombinovaným postižením, včetně dětí s poruchou autistického spektra
- s poruchou autistického spektra
- s nervosvalovým onemocněním (MPSV, 2023)

Registr poskytovatelů služeb od Ministerstva práce a sociálních věcí uvádí celkem 49 poskytovatelů v 67 zařízení ve všech krajích pro všechny konkrétní druhy postižení dítěte. (Registr poskytovatelů služeb, MPSV, 2024)

Stále existuje skupina rodičů dětí s postižením, která nemá přístup k rané péči. Důvody jsou různé, včetně neinformovanosti o dostupných službách, nedostatku financí a kapacitních limitů regionálních poskytovatelů. Kromě toho mohou hrát roli i další faktory, jako je

nedostatečná dostupnost služeb, nedostatečná flexibilita v jejich poskytování, sociokulturní bariéry nebo nedostatek podpory ze strany společnosti či vlády. (Šándorová, 2017)

3.1 Historie rané péče

Vznik rané péče v České republice je spojen s poradenstvím pro rodiny dětí se zrakovým postižením, které se poprvé objevilo v roce 1990 v Praze a Brně. Tato iniciativa hrála klíčovou roli při formování dalších pracovišť, s nimiž později spolupracovala. Raná péče zažila svůj největší rozvoj v 90. letech minulého století, zejména díky vzestupu nestátního neziskového sektoru. Po roce 1989 se stala součástí širšího hnutí, které se zaměřilo na vytvoření systému cílené a individuální podpory. To napomohlo zaplnit mezery v péči o jedince se zdravotním postižením a jejich rodiny. Důležitým momentem byly i počátky dobrovolnické poradenské práce v 80. letech, které přispěly k rychlejší profesionalizaci. Programy rané péče byly koncipovány s ohledem na zkušenosti ze zahraničí, kde se podpora rodiny stala nedílnou součástí terapeutických, vzdělávacích a socializačních programů pro děti s postižením. V 90. letech začala pod patronací České unie nevidomých a slabozrakých vznikat střediska rané péče v několika městech, jako jsou Praha, Brno, Liberec, Olomouc, České Budějovice a Ostrava. Postupně se poptávka po podpoře rodin s dětmi s různými typy postižení zvýšila, což vedlo k zakládání dalších center. (T. Hradilková, 2015)

Hradilková (2015) dále uvádí, že financování těchto aktivit bylo zajišťováno z různých zdrojů, včetně dotací od státních i zahraničních institucí a podpory individuálních dárců. Klíčovou roli v prosazování rané péče hrála Světová zdravotnická organizace. I přes úsilí začlenit ranou péči do národního systému se toto úsilí setkalo s obtížemi. Raná péče se nakonec organicky začlenila do systému sociálních služeb, a to díky standardům definovaným Asociací pracovníků v rané péči (APRP). Decentralizace financování sociálních služeb v roce 2015 vedla k rozdělení na 14 krajských systémů s odlišným financováním a provozováním služeb.

3.2 Ukotvení rané péče v ČR

Raná péče je legislativně vymezena v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách v §54. Zde je uvedeno, že „*raná péče je terénní služba, popřípadě doplněná ambulantní formou služby, poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.*“ (Zákon o sociálních službách, 2019)

Zákon dále zmiňuje již výše uvedené základní činnosti dané služby, které jsou blíže definovány v ustanovení §19 vyhlášce č. 505/2006 Sb. Je zde také uvedeno, že služba je dle ustanovení §72 zákona o sociálních službách poskytována bezplatně a klient se tedy nepodílí na úhradě nákladů. Raná péče je také jedna ze sociálních služeb, u které není hlavní povinností uzavřít smlouvu v písemné podobě, avšak když jedna strana požaduje uzavření smlouvy je nutné ji dle právní normy uzavřít.

3.3 Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s

Centrum pro dětský sluch Tamtam je poskytovatelem raná péče s celostátní působností zaměřená na rodinu s dítětem se sluchovým postižením. Jejím cílem je orientace rodiny v nově vzniklé životní situaci, která je spojena s péčí a výchovou dítěte se sluchovým postižením. Důležitá je pomoc s komunikací mezi rodiči a dítětem, podpora celkového vývoje dítěte a využívání vlastních zdrojů a dalších možností podpory. Rodina se také zapojuje do běžně dostupných aktivit. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, online). Centrum pro dětský sluch Tamtam zajišťuje mnoho služeb, které jsou poskytovány bez poplatku:

- raná péče,
- SAS – sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi,
- sociální poradna a odborné poradenství,
- informační a vzdělávací služby. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, Co děláme, online)

Tamtam každoročně pořádá mnoho vzdělávacích, kulturních a osvětových akcí, které jsou tlumočené do českého znakového jazyka, například koncerty a divadelní představení. Spolupracuje s muzei či galeriemi, které díky nim zprostředkovávají komentované prohlídky v českém znakovém jazyce nebo nabízí nejrůznější workshopy, prohlídky a procházky městy. Svým klientům nabízí online kurzy znakového jazyka, který vede lektor, jenž má sám sluchové postižení. Dlouhodobě se také věnuje tvorbě nejrůznějších pomůcek a aplikací, které rodiče mohou využívat k rozvoji svých ratolestí:

- Medvěd – Znakujte s Tamtamem,
- Znakujte s Tamtamem,
- Znakujte s Tamtamem – pexeso. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, Co děláme, online)

3.3.1 Vznik a vývoj organizace

V roce 1990 vznikla organizace Federace rodičů a přátel sluchově postižených, o. s., založená rodiči dětí s těžkým sluchovým postižením. Jejich hlavním cílem bylo zlepšení podmínek pro vzdělávání, integrace do běžných dětských kolektivů a podpora hledání pracovního uplatnění pro tyto děti. Krátce po založení se Federace stala členem organizace FEPEDA (Evropská federace rodičů dětí se sluchovým postižením) a od té doby zůstává jejím členem. Jejím hlavním cílem bylo zvýšit povědomí o sluchovém postižení mezi odbornou i laickou veřejností. Aktivně se podílela na přípravě zákona o znakové řeči a na posunu ve vnímání tématu sluchového postižení. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, Historie organizace, online).

V roce 1995 založila vlastní Bilingvální školu pro děti se sluchovým postižením po neúspěšném pokusu o otevření třídy s výukou znakového jazyka v pražských školách. V roce 1998 byl přijat zákon o znakové řeči, který zaručil rodičům právo na bezplatné kurzy znakového jazyka. V roce 1999 začala poskytovat službu rané péče po celé České republice a rozšířila své aktivity. Tím si Federace získala respekt a upevnila svou pozici v péči o děti se sluchovým postižením. V období 2001 až 2006 bylo uvedeno do provozu Středisko rané péče v Olomouci. Federace se stala zakládajícím členem Asociace pracovníků v rané péči a upevňovala svou pozici jako hlavní poskytovatel služeb pro rodiny s dětmi se sluchovým postižením. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, Historie organizace, online).

V roce 2007 Federace zaregistrovala čtyři sociální služby v souladu se zákonem. Rozšířila svou síť o tři nová pracoviště, která poskytují sociálně aktivizační služby, a vyvinula mobilní aplikaci pro chytré telefony. V roce 2013 se organizace transformovala na obecně prospěšnou společnost. Přestože historie organizace a její identifikační číslo zůstaly zachovány, změnil se název na Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s. V následujících letech vytvořila aplikaci pro tablety zaměřenou na podporu komunikace dětí. Strategické cíle organizace byly soustředěny na zlepšování kvality poskytovaných služeb a na doplnění komplexu služeb Centra tak, aby plně vyhovoval potřebám rodin s dětmi se sluchovým postižením. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, Historie organizace, online).

3.3.2 Služba raná péče

Posláním služby rané péče je poskytovat podporu rodinám, které mají dítě se sluchovým postižením, aby mohly lépe zvládat novou situaci, naučit se efektivně komunikovat a žít plnohodnotným životem. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, Raná péče, online).

Cíle služby můžeme dle webových stránek Centra pro dětský sluch Tamtam definovat takto:

- *„Rodina se orientuje v situaci spojené s péčí o dítě s postižením a jeho výchovou.“*
- *„Rodina a dítě spolu umí komunikovat tak, aby byl podporován celkový vývoj dítěte s ohledem na jeho individuální možnosti a potřeby.“*
- *„Rodina umí využívat své vlastní zdroje, zná další možnosti podpory a dle svého zájmu se zapojuje do běžně dostupných aktivit pro dítě a rodinu.“*

Potměšil (2003, str. 119) uvádí tyto cíle rané péče:

- *„Vybavit rodiče takovými informacemi a dovednostmi, aby mohli aktivně působit na snižování míry negativních vlivů zdravotního postižení nebo ohrožení dítěte z jiných důvodů.“*
- *„Vybavit rodiče informace a případně i efektivní podporou pro orientaci v systému sociálního zabezpečení a zvyšovat jejich nezávislost.“*
- *„Podpořit aktivity vedoucí k co nejvyšší míře integrace dítěte a rodiny do běžného života společnosti.“*
- *„Pomoci nebo podpořit přípravu dítěte pro následující stupeň výchovně-vzdělávací soustavy.“*

Cílovou skupinou této služby jsou rodiny s dětmi ve věku od 0 do 7 let se sluchovým postižením, které žijí v České republice. Služby jsou dostupné podle místa bydliště rodin, a to z dvou lokalit. Jedna se nachází v Praze – Raná péče Čechy s kapacitou pro 140 rodin a druhá v Olomouci – Raná péče Morava a Slezsko, také s kapacitou pro 140 rodin. Pracovní tým se převážně skládá z poradenských pracovníků, kteří jsou specializovaní v oblasti rané péče. Při práci s klienty operují na průsečíku speciálně pedagogické, psychologické, sociální a zdravotní oblasti, a proto je nutné, aby vzdělání těchto pracovníků odpovídalo standardům ve všech těchto oborech. V týmu převažují specialisté v oblasti speciální pedagogiky, ale najdeme zde také

absolventy psychologie, pedagogiky a sociální práce s vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, Raná péče, online).

II PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část volně navazuje na část teoretickou, která byla věnována především českému znakovému jazyku, komunikaci dětí se sluchovým postižením s jejich rodiči a rané péči, blíže zaměřené na Centrum pro dětský sluch Tamtam. Na této praktické části spolupracovali poradkyně rané péče Centra pro dětský sluch Tamtam Moravy a Slezska, vedoucí služby pro Moravu a Slezsko, koordinátorkou sociální služby a lektorem českého znakového jazyka, který poskytuje osobní konzultace v rodině i skupinové kurzy českého znakového jazyka, které jsou pořádány online formou.

S každým účastníkem rozhovoru byl podepsán informovaný souhlas a rozhovor byl následně nahrán na diktafon a přepsán do psané podoby, která je součástí přílohy.

4 METODOLOGIE A CÍLE VÝZKUMU

Daná bakalářská práce má kvalitativní charakter. „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ (Creswell, 1998 cit. podle Hendla, 2023, s. 48) Dále Hendl (2023) uvádí, že ale neexistuje univerzální definice ani metodika kvalitativního výzkumu. Kvalitativní část mé práce zahrnuje sérii polostrukturovaných rozhovorů s klíčovými osobami v oblasti rané péče o sluchově postižené děti. Mezi respondenty patří poradkyně rané péče, lektor českého znakového jazyka, vedoucí služby rané péče, koordinátorka služeb rané péče a rodiče dítěte se sluchovým postižením. Rozhovor pomocí návodu můžeme definovat: „*návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace.*“ (Hendl, J. 2023)

Zaměřila jsem se na neziskovou organizaci Centrum pro dětský sluch Tamtam, blíže jen na pobočku Morava a Slezsko v Olomouci. Tuto metodologii jsem si zvolila po uvážení se svým vedoucím práce. Je nejvíce kompatibilní k vypracování této praktické části.

Hlavním cílem výzkumné části bakalářské práce bylo sesbírat a zjistit co nejvíce možností a materiálů, které využívají děti se sluchovým postižením a jejich rodiče, rodinný příslušníci k osvojování znakového jazyka, ke komunikaci mezi sebou a zmapovat tak aktuální situaci o těchto možnostech.

Tento hlavní cíl se dělí na následující dva dílčí cíle:

Dílčí cíl 1 – za pomoci rozhovorů s poradkyněmi, lektorem ČZJ, koordinátorkou služeb rané péče, zástupcem z řad rodičů a popřípadě i s vedoucím služby sesbírat aktuální možnosti a zkušenosti k osvojování si ČZJ jazyka.

Dílčí cíl 2 – všechny poznatky a možnosti seskládat dohromady, rozkódoat, popřípadě dopsat vylepšení, pozitiva a negativa. Doplnit o obrázky a napsat zprávu o aktuálním stavu ve věci osvojování si ČZJ u nás.

Výzkumné šetření probíhalo v Rané péči Morava a Slezsko – Centrum pro dětský sluch Tamtam s možným přesahem do rané péče Čechy, sociálně aktivizačních služeb a s lektorem ČZJ.

Vzorkem výzkumného šetření jsou poradkyně v rané péči, vedoucí služby, zástupce rodičů, koordinátorka sociální služby a lektor ČZJ. Data jsou sbírána prostřednictvím mluveného rozhovoru pomocí návodu. Centrum pro dětský sluch Tamtam byl osloven formulářem na webových stránkách organizace. Po domluvě s vedoucím služby Rané péče Morava a Slezsko následoval kontakt s jednotlivými poradkyněmi rané péče a koordinátorkou sociální služby formou e-mailu. Rodiče byli osloveni pomocí dopisu, který jim rozeslaly poradkyně rané péče. Délka rozhovorů se značně lišila. Některé trvaly pouhých 20 minut, zatímco jiné se protáhly až na 45 minut. Nejdelší rozhovor pak zabral celou hodinu a půl. Rozhovory probíhaly v období listopad 2023–březen 2024.

V závěru práce došlo ke shrnutí získaných informací z rozhovorů s jednotlivými poradkyněmi.

4.1 Vzorek metody

Uvedeny pouze okruhy otázek, otázky byly dále upraveny každému dotazovanému na míru.

- Jak se rodiče učí znakový jazyka?
- Je něco, co se rodičům nedaří osvojit, co jim dělá problém, nebo z čeho mají obavy?
- Využívají rodiče online kurzy znakového jazyka, nebo osobní konzultace s lektorem v rodině, je o ně zájem?
- Upřednostňují rodiče kurzy spíše online nebo osobní formou?
- Co za materiály, pomůcky využíváte pro děti ke komunikaci a k učení se nových znaků?
- Co Vám chybí v aplikaci Znakujte s Tamtamem, co byste vylepšili/ocenili?
- Zapojují se do znakování i sourozenci a širší rodiny?
- Co si rodiče obecně žádají?
- Využívají rodiče spíše znakovanou češtinu nebo znakový jazyka?
- Jak se Vám jeví aktuální stav přístupu materiálů, pomůcek, literatury, kurzů?

4.2 Rozhovor s lektorem českého znakového jazyka

S lektorem českého znakového jazyka jsme se prostřednictvím e-mailovou korespondenci domluvili, že se rozhovor uskuteční osobně v jeho kanceláři. Rozhovor byl se souhlasem nahrán, přepsán a přiložen do přílohy. Rozhovor trval 33 minut.

Hlavním zdrojem příjmu dotazovaného lektora je jeho práce na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde vyučuje. Vedlejší činností je pro něj Centrum pro dětský sluch Tamtam, kde vede online kurz českého znakového jazyka pro rodiny klientů. Na přání rodin také dojíždí s poradkyní na osobní konzultace ke znakovému jazyku přímo k nim domů. Dále působí v Oblastní unii neslyšících, kde sice neučí znakový jazyk, ale přednáší o kultuře neslyšících a zasedá v komisi u zkoušek ze znakového jazyka. Kromě toho spolupracuje s Českou televizí na tvorbě znakových pohádek pro děti, například Dr. Žako, v nichž i příležitostně hraje. Lektor sám je uživatelem kochleárního implantátu.

Kurzy znakového jazyka pro rodiče z klientských rodin, které dříve probíhaly osobně v Olomouci se díky covidu začaly dělat online formou, a v ní to zůstalo dodnes. Rodičům to více vyhovuje z toho důvodu cituji *„že se může připojit i otec a časová doba je večerní... než ta osobní kdy, než dojedou z práce, potřebují nakoupit, tak přijede jenom maminka, tatínek hlídá. Myslím si, že pro ně je to výhodnější v domácím prostředí, v klidu a nemusí mít starosti s hlídáním dětí.“* Sám lektor preferuje výuku osobní, jelikož rodiče tak vidí jeho práci, umožňuje mu to okamžitě reagovat na dotazy a využívat obrázky. Naproti tomu online forma mu neumožňuje kontrolovat, zda ho účastníci aktivně sledují a vnímají veškerý obsah. Lektor doporučuje absolvovat kurzy znakového jazyka jednou týdně. Tato frekvence umožňuje rodinám lépe si upevňovat znalost znaků, dotazovat se na nejasnosti a získávat zpětnou vazbu. Interval tří měsíců mezi kurzy je podle lektora příliš dlouhý, rodiče pak zapomínají znaky a tápou v tom, jak správně komunikovat s dítětem.

Rodiče, kteří využijí možnosti individuální konzultace v rodině, již obvykle vědí, co se chtějí naučit. Mají konkrétní požadavky na věty, které se chtějí s dítětem učit, či na práci s knihami a leporely. Rodiče v žádostech nejčastěji uvádí, že chtějí se svým neslyšícím dítětem komunikovat od samého začátku. Zajímají je znaky pro barvy, hračky, běžné předměty v kuchyni a koupelně a další základní pojmy pro každodenní komunikaci. Někteří rodiče dále požadují krátké pohádky, básničky či říkanky, které například říkají se slyšícím sourozencem, nebo o ně jen nechtějí své dítě ochudit. Není bohužel možné říkat říkanku v češtině a zároveň znakovat v českém znakovém jazyce tak, aby to bylo gramaticky správně v obou jazycích.

V takovém případě spíše hovoříme o znakované češtině, která se liší od gramatické struktury českého znakového jazyka. *„I rodiče se ptají a jak mám komunikovat, když mám ještě jedno dítě. Čteme pohádky, nechci, aby to bylo zvlášť. Říkám tak ale dva jazyky do jednoho nelze taky. Pokud znakovaná čeština, tak není problém budou mluvit normálně česky a do toho znaky, ale znakový jazyk nelze zakomponovat do češtiny. Jako třeba anglicko-německy mluvit nejde.“*

Rodiče se zajímají nejen o znaky, ale i o tvorbu vět, znakový sled a gramatiku českého znakového jazyka, „...slovíčka to se naučí všelijak, ale ty věty, tvorba vět, otázky oznamovací, kdy to říct.“ Rodiče si často nejsou jisti právě gramatickými pravidly českého znakového jazyka. Proto lektor doporučuje absolvovat výuku znakového jazyka jednou týdně. Pravidelná výuka jim pomůže gramatické struktury lépe zvládnout a upevnit si znalosti. Někteří z nich preferují znakovanou češtinu, protože jejich dítě čeká na kochleární implantát. Chtějí tak rozvíjet jeho češtinu a zároveň mu znakováním usnadnit komunikaci.

Správné znakování rodiče je klíčové pro to, aby se dítě naučilo znaky správně. *„Stejně jak s mluvou, taky se musí vyslovovat správně, takže doporučuju vždycky rodičům správný znak. Zjišťuju odkud jsou, jestli jsou třeba z ostravska, tam jsou některé znaky typické...“* Lektor nejvíce doporučuje používat aplikaci Znakujte s Tamtamem. Může také sám natočit video s pohádkou, básničkou, nebo s čímkoliv, co si rodiče přejí. Na jiné kurzy znakového jazyka neodkazuje, protože ty jsou obvykle určeny pro ty, kteří se chtějí znakový jazyk učit komplexně, a ne pro specifickou komunikaci mezi dítětem a rodičem. Rodina potřebuje znaky, které jsou pro ni v danou chvíli relevantní, a ne například znak pro banku. V současnosti vznikl první kurz českého znakového jazyka určený speciálně pro rodiče dětí se sluchovým postižením. Za jeho tvorbou stojí kolegové z organizace Tichý svět (Tichý jazyk). Lektor dále doporučuje tři knihy od Marie Růžičkové a YouTube kanál *„Sweet Potatoes on the Way.“* Materiály a videa od Tichého světa jsou sice také pěkně zpracované, ale jsou spíše určeny pro zájemce o komplexní výuku znakového jazyka, a ne pro rodiče, kteří se chtějí naučit základní komunikaci se svým dítětem se sluchovým postižením. Rodičům zpřístupňuje i povedené studentské práce, nejrůznější obrázků a zábavné doplňovačky (viz příloha). Lektor zdůrazňuje důležitost vytvoření moderního projektu pro rodiče, který by je srozumitelně provedl základy znakování a ukázal, jak znaky efektivně začlenit do komunikace s dítětem. V minulosti existovalo DVD "Jak komunikovat" a brožura "Chci se s tebou domluvit", ale tyto materiály jsou již zastaralé. Lektor sice rodičům texty z brožury poskytuje, ale DVD ne, jelikož v dnešní době mnoho lidí nemá možnost ho přehrát, neodpovídají dnešní moderní technologii.

Jak se Vám jeví aktuální stav přístupu materiálů, literatury, kurzů o českém znakovém jazyce? Co byste popřípadě ocenil, vylepšil do budoucna?

„Velice oceňuju tu aplikaci, ale je tam toho málo, ty znaky není problém, ale ta tvorba vět a mnoho dalších věcí. Jako materiály pro ty rodiče, které mají malé děti a potřebují komunikovat, tam je potřeba aspoň i teorie, rozdíl znakový jazyk, znakovaná čeština, třeba jenom příklady, ukázky, ale hlavně v tom znakovém jazyce hodně videí tvorby vět pro určité oblasti, pro začátek komunikace jako rodina s dítětem, jak jsou děti tříleté, čtyřleté, tak potřebují jiné materiály, ale pro ty začínající rodiče, kteří se chtějí učit znakový jazyk, tak tam ta komunikace s dítětem pořád chybí.“

4.2.1 Náslech na online kurzu

Ve své práci se několikrát zmiňuji o skupinových online kurzech českého znakového jazyka pro rodiče a příbuzné dětí se sluchovým postižením, které organizuje Centrum pro dětský sluch Tamtam. Na jednom takovém kurzu pro pokročilé jsem byla přítomna na náslechu.

Dvouhodinového kurzu se zúčastnil lektor, koordinátorka služeb a pět osob ze tří rodin. Dvě rodiny zastupovali oba rodiče, matka i otec, a u třetí rodiny se kurzu zúčastnila i teta. V první rodině má dítě nefunkční sluchadlo, v druhé rodině je ročním dítěti 3 měsíce po implantaci kochleárního implantátu. Obě rodiny se znakování věnují již několik měsíců. Lekce pro pokročilé začala opakováním znaků a vět z minulé lekce, která proběhla před týdnem (kurz pro začátečníky). Následoval nácvik překladu vět do českého znakového jazyka s pomocí lektora. Rodiče se tak učili znakovat věty jako "Ty a táta budete zdobit vánoční stromeček". Dalším tématem byla gramatika znakového jazyka, po jejímž probrání si každý vymyslel a zaznamoval vlastní větu. V závěru lekce se lektor zaměřil na věty určené přímo rodičům, jako například "Pojď si umýt ruce", "Obujeme si boty" nebo "Nejdřív si umyj ruce, potom si vezmi jídlo". Na přání rodičů se do kurzu zařadily i říkanky v českém znakovém jazyce, například "Travička zelená", "Paci paci" a "Vařila myšička kašičku". Lekce zakončila pohádka "Červená karkulka". Nejprve se probrala a zopakovala slovní/znaková zásoba a poté lektor i rodiče s pomocí obrázků znakovali děj pohádky. Na závěr lekce měli rodiče možnost zeptat se na další možnosti a individuální konzultace.

Rodiče se aktivně zapojují do kurzu a ptají se na znaky, které je zajímají. I tatínci se plně zapojují do výuky. Po celou dobu lekce všichni znakovají s vypnutými mikrofony a zapínají si je pouze pro dotazy. Každý nový i osvojený znak, který se v kurzu objeví, si ihned

zaznamenávají a zkouší zaznakovat. Lektor znakuje a doprovází znaky slovem a vysvětlením. Rodiče si dělají poznámky do sešitu. Pan Kučera se průběžně ptá, zda všichni chápou a zda nemají dotazy. V průběhu kurzu jsou s rodiči i jejich děti, takže je možné pozorovat, jak komunikují mezi sebou za pomoci znakového jazyka. Všichni jsou velmi šikovní a je vidět, že znakový jazyk používají denně a na kurzu se ho chtějí naučit kvůli svým dětem. Říkanky se probírají na přání rodičů z minulé lekce. Lektor všech 13 říkanek nahrál a po kurzu je rodičům poslal, aby se je mohli v klidu naučit. Rodiče se během lekce baví a smějí. Je vidět, že hezky využívají mimiku. Na závěr lektor sdílel i zážitky ze svého dětství.

V následném rozhovoru s lektorem jsme se shodli na tom, že nás oba příjemně překvapilo, jak moc už rodič umí. Je vidět, že je to baví a že se znakový jazyk chtějí skutečně naučit. Lektor zmínil, že v porovnání s jinými kurzy, kde lektorují neslyšící a pouze znakují, on v kurzech více mluví. Snaží se tak rodičům lépe vysvětlit gramatiku a logiku znakového jazyka. Rodiče potřebují pochopit, „*proč se to znakuje tak, proč ty znaky se musí dotáhnout, proč nemůžu ukázat máma tahle*“ (demonstrace nesprávného znaku). Důležité jsou pro ně i konkrétní příklady znakování mířené na věk jejich dítěte. Například znaky pro povolání nejsou pro malé děti relevantní, spíše se zaměří na fráze jako "kde je máma?", "půjdeme k lékaři" nebo "uklid' si hračky". Lektor hojně využívá obrázky, leporela k pohádkám a klade důraz na to, aby rodiče dokázali popsat obrázek a pracovat s knihou. Dříve lektor pro rodiče psal znakové pohádky, ale zjistil, že pro ně je efektivnější videonávod, kde vidí i mimiku.

4.3 Rozhovor s poradkyní č. 1

S poradkyní A jsme se prostřednictvím e-mailovou korespondencí domluvili, že se rozhovor uskuteční online formou přes platformu Google meet. Rozhovor byl se souhlasem nahrán, přepsán a přiložen do přílohy. Rozhovor trval hodinu a 33 minut.

Práce poradkyně v oblasti rané péče zahrnuje navštěvování rodin přímo v jejich domovech. S sebou přivází potřebné pomůcky, hračky a dokumenty. Zásadní je, že poradkyně poskytuje podporu jak dítěti, tak i jeho rodičům. I když je zaměřena na práci s dítětem, je důležité, aby rodiče byli zapojeni a učili se spolu s ní, protože jsou nedílnou součástí celého procesu. Každý poradce má svěřeno určité množství rodin, což znamená, že každá rodina má přiděleného poradce, který se o ni stará a je pro ni klíčovým kontaktem pro veškerou potřebnou podporu. Rodina se na něj obrací v případě potřeby. Poradce také zajišťuje rodině konzultace s externími specialisty, jako je například lektor českého znakového jazyka. Možnost osobní konzultace s těmito specialisty je rodině nabídnuta již na začátku poskytované služby.

Proces konzultace s lektorem v rodině začíná domluvením termínu s lektorem a rodinou. Den před samotnou konzultací poradkyně rodině zasílá ověřovací SMS. Pokud rodina neodpoví, je podniknut krok k telefonickému kontaktu, a pokud nedojde k žádné reakci, následná návštěva rodiny není uskutečněna. Během cesty k rodině, kdy většinou poradkyně cestuje s lektorem společně v jednom autě, se vymění základní informace. Samotná konzultace probíhá velmi individuálně, s ohledem na pohodlí jak rodiny, tak lektora a poradce. Obsah konzultace se může různit – od výuky znakového jazyka po odpovědi na dotazy týkající se různých témat, včetně znakového jazyka nebo například implantace, které si rodina klade. Je vhodné, aby poradkyně měla předem znalost alespoň základních témat, což usnadní přípravu materiálů, o které se poté v rodině může opřít. Je rovněž důležité stanovit si časový rámec pro konzultaci, obvykle trvající hodinu až dvě. Během této konzultace je poradce spíše tichým pozorovatelem, fungujícím jako prostředník mezi rodinou a lektorem. Někdy se může zabývat interakcí s dítětem a jeho sourozencem a poskytnout si tak možnost vyzkoušet si různé aktivity. Protože sám lektor je uživatelem kochleárního implantátu, konzultace nejsou zaměřeny pouze na znakový jazyk. Lektor „...*tam nepřináší jenom to lektorování toho znakového jazyka, ale za mě jako mnohem, jako i přínosnější, třeba u těch rodin, které jsem měla já, protože to byly velice malinké děti, tak ten jeho příběh, to povídání si o těch kochleárních implantátech o tom vidět toho dospělého člověka.*“ Tyto individuální konzultace lze využít i online, pokud je například vzdálenost mezi rodinou a lektorem příliš velká. Další nespornou výhodou je, že lektor je schopen klást mnoho otázek a na konci konzultace sděluje, že pokud se něco ještě objeví, rodina by měla informovat svého poradce, který to předá lektorovi. Během samotné konzultace se občas zapojují i sourozenci dětí se sluchovým postižením, avšak to záleží na preferencích rodiny a času konzultace. Tento jev je často ovlivněn osobností lektora, který se výborně orientuje ve společnosti dětí, dokáže je zaujmout a získat si jejich přízeň. Sourozenci se někdy také zapojují do online kurzů znakového jazyka, které vedl tentýž lektor. Tyto kurzy se konají dvakrát ročně, zahrnují základní i pokročilé úrovně. Účast na pokročilém kurzu vyžaduje předchozí absolvování kurzu pro začátečníky. Zájem o kurzy znakového jazyka je, avšak není možné tvrdit, že ho projevují všechny rodiny. To je způsobeno tím, že ne každá rodina potřebuje znakový jazyk ke komunikaci a někdy není ochotna tuto možnost přijmout. Pokud jde o zájem o individuální konzultace s lektorem, opět nelze říci, že ho projevují všechny rodiny. „*Ale myslím si, že jako hodně dělá, potom až v té nějaké fázi, až k tomu dospějí, až se trošku jako v tom ukotví v těch informacích, někdo to chce úplně na začátku, někdo to chce, aniž by to vlastně úplně nutně potřeboval, a naopak se nadchne pro ten znakový jazyk a vidí*

v tom nějak jako využití, nebo je to prostě bavit, nebo bych to chtěli v uvozovkách využít, protože je to jako zadarmo.“

Je důležité poznamenat, že i když Tamtam udržuje spojení se všemi lékaři, kteří stanovují diagnózu sluchového postižení a rodina automaticky dostává letáček, tak ne všechny rodiny naváží s Tamtmem spolupráci. Tím pádem je dostupnost informací pro ně obvykle obtížnější.

I přestože lektor hraje důležitou roli, není to hlavní prvek, spíše doplněk. Rodina se pravidelně setkává se svou poradkyní asi jednou měsíčně. Po vstupu do služby se sestavuje dohoda o spolupráci, což je individuální plán. Tento dokument určuje potřeby rodiny, požadavky na službu a stanovuje směr, kterým se rodina chce ubírat. Na začátku může být pro rodinu obtížné tyto body formulovat, a proto se k němu po roce vrátí a zváží se, zda se něco změnilo, bylo splněno nebo zůstalo nezměněno. Během služby poradkyně nabízí rodině širokou škálu aktivit pro procvičování znakového jazyka, jak praktického, tak teoretického charakteru. Vysvětlení rozdílu mezi znakovým jazykem a znakem do řeči. Jejich činnost je úzce propojena s diagnostickými procedurami, takže se s dítětem nacvičuje vyšetření audiometrem nebo jim pomáhá s nastavením sluchadel či kochleárního implantátu. Dále sleduje a pozoruje dítě v domácím prostředí, posiluje schopnosti komunikace a rodičovské kompetence, a také je učí základním principům komunikace doma. Součástí služby je také práce s Lingovými zvuky a vysvětlování dalších klíčových aspektů, *...protože ne u všech odborníků na to prostor je...“* Pokud jde o komunikaci a používání znakového jazyka, úsilí spočívá v rozšiřování slovní zásoby a předvádění různých způsobů využití.

Poradkyně nejsou lektory znakového jazyka, *„...ale to neznámá, že si nemůžeme ukazovat a učit se nové znaky spolu nebo spolu komunikovat...“* Základní podpora, která se rodičům poskytuje, je aplikace "Znakujte s Tamtmem", která obsahuje základní znakovou slovní zásobu. Je ale škoda, že tento i všechny jiné slovníky fungují pouze jednostranně. Přestože jsou znaky někdy prezentovány ze dvou úhlů, často se stává, že rodiče ukazují znaky nesprávně. Kromě toho jsou k dispozici i další aplikace od Tamtamu. Postupem času poradkyně doporučuje používání zdrojů jako je "Weblíčko", "Zoolexikon" a jiné slovníky (například Spread the Sign), protože aplikace od Tamtamu nemá tak rozsáhlou databázi znaků. *„...vždycky říkáme, když neví, nemůžou to najít, ať mi to prostě napíšou do esemesky, že jim pošlu krátké video, popřípadě si to nachystám.“* Poradkyně také ukazuje rodičům, jak se sama znakový jazyk učí. Dále představuje i další aplikace, jako je například "Znakování s Nelou". Poradkyně také využívá různé tištěné materiály, jako jsou komunikační nebo zážitkové deníky, a publikace

jako je "Učíme se znakovou řeč" od paní Růžičkové. Mnoho pomůcek je navrženo ve formě karet, kde je na druhé straně nebo dole znázorněn znak, nebo jsou doplněny fotografiemi s popisem směru pohybu. Dále se využívají různé hry, popisování předmětů a spojování s příslušnými znaky. Poradkyně se rovněž snaží vysvětlit, proč je určitý znak utvářen takovým způsobem, například proč se znak pro koně vypadá takto. V neposlední řadě je důležitá i práce s mimikou. Poradkyně se snaží individuálně přizpůsobit potřebám dané rodiny. Například, pokud maminka zmíní, že syn má rád knížku o exotických zvířatech, poradkyně si pro příště připraví relevantní materiály k tomuto tématu. Poradkyně také poznamenává, že většina rodin preferuje využívání znaku do řeči před používáním samotného znakového jazyka, a to díky kompenzačním pomůckám. Na začátku je kladen důraz na práci s pohybem rukou, mimickými gesty a porozuměním rozdílu mezi zahraničním a českým znakovým jazykem. Rodičům často představuje výzvu porozumět barvám a některým zvířatům, jako je například ovečka.

„Je to strašně individuální, ale i tak, že do té služby většinou docházejí s velice s malinkým dítětem a tu potřebu té komunikaci úplně nemají a pak vidíte tu rodinu, která třeba jako zná Babysigns a chtěli by to strašně vidět jako mnohem dřív a opřou se do toho a ono to funguje a je to strašně krásné a o to víc na to nasedá mluvená řeč.“

Na počátku mohou vznikat různé obavy a strachy, které je důležité umět pojmenovat a porozumět vztahu mezi mluveným jazykem a znakovým jazykem. „...bohužel v dnešní době té rodině předává informaci neznakujte, jestli chcete, aby vaše dítě mluvilo.“

Rodiče vyjadřují nerealistická přání, jako je sjednocení znakového jazyka na celosvětové úrovni, automatické překládání všech jazyků do znakového jazyka a jeho standardizace na úroveň anglického jazyka. Také by uvítali, kdyby fungovaly překladače tak, že by automaticky překládaly znakový jazyk.

Jak se Vám jeví aktuální stav přístupu materiálů, literatury, kurzů o českém znakovém jazyce? Co byste popřípadě ocenil, vylepšil do budoucna?

„Ono se hodně fakt teďka tlumočí pohádky rozjíždí se velkou parou vpřed Hands dance jako znakovaná hudba, možná znakované dětské pohádky. Jsou bilingvální pohádky je ten Doktor žako jako hodně jako běží. Se snažíme i jako Tamtam nasedat na ty potřeby těch rodičů jsou s těmi aplikacemi ať je to hravé, Znakujte s medvědem a pak je pexeso. Máme jako vytištěná pexesa, máme komunikační karty, ale nejčastěji prostě toto táhne děti jo, jako co si budeme a rodiče ho má pokaždé v kapse, když něco potřebuje.“

4.4 Rozhovor s poradkyní č. 2

S poradkyní B jsme se prostřednictvím e-mailovou korespondenci domluvili, že se rozhovor uskuteční online formou přes platformu Google meet. Rozhovor byl se souhlasem nahrán, přepsán a přiložen do přílohy. Rozhovor trval 16 minut.

Poradkyně jsou průvodkyněmi na cestě do světa znakového jazyka. Jsou tu, aby rodinám pomohly s prvními krůčky, ať už se jedná o základní gesta, nebo o rozvíjení znakového jazyka jako primárního komunikačního systému. Jsou oporou a partnerem v tomto procesu, aby se pro rodiny stal znakový jazyk přirozenou a komfortní součástí života.

Poradkyně slouží jako most mezi rodinou a lektorem znakového jazyka. Před příjezdem lektora zjišťuje požadavky a potřeby rodiny a tyto informace pak předává lektorovi. Během konzultace se již lektor věnuje přímo výuce znakového jazyka. Poradkyně tak plní roli průvodce a pomocníka, na kterého se rodiče i lektor mohou v případě potřeby obrátit. Samotná konzultace probíhá standardně. Lektor má připravenou slovní zásobu a učí rodinu znakový sled a základní principy znakového jazyka. Požadavky a zakázky rodičů se liší podle toho, v jaké fázi se rodina na své cestě za znakovým jazykem nachází. Na začátku se obvykle zaměřují na základní znaky, jako jsou barvy, členové rodiny, zvířátka a oblíbené hračky dítěte. Později se zájem posouvá k tématům, jako je znakování pohádek, návštěva lékaře, popis obrázku nebo zájmy dítěte. Podle poradkyně je největším přínosem lektora to, že je muž. Rodiny jsou obvykle obklopeny ženami – poradkyněmi. Lektor-muž tak pro ně představuje novou a inspirativní roli. Tatínci, kteří se sami bojí znakování, vidí, že muž může znakovat s lehkostí a přirozeností, že to není divné, a že to jejich děti baví. To jim dává motivaci a podporuje je v jejich snaze o zvládnutí znakového jazyka. Poptávka po osobních konzultacích s lektorem českého znakového jazyka je vysoká, potvrzuje poradkyně. Zájem ale samozřejmě ovlivňuje průběh služby, vývoj dítěte a také to, jak rodiče vnímají důležitost znakového jazyka. Zájem o konzultace ovlivňuje také typ a závažnost sluchové vady u dítěte. U dětí s lehkou sluchovou vadou je zájem menší, zatímco u rodin s dětmi se středně těžkou až těžkou sluchovou vadou je zájem obrovský.

Pokud lektor nemůže být osobně přítomný v rodině z důvodu časové nedostupnosti rodičů, existuje možnost online konzultace. Každý poradce ji provádí trochu jiným způsobem. Například jedna poradkyně si konzultace natáčí a poté rodině zvlášť vypisuje znaky, které se během ní objevily. Následně rodině poskytne tento "balíček" znaků a videonahrávky.

Pro podporu osvojování znakového jazyka u dětí sází poradkyně především na znakovací karty Tamtam a aplikaci Znakujte s Tamtmem. V ní by však ocenila možnost znakovat do kamery a dostávat v reálném čase zpětnou vazbu o správnosti provedení znaku. Inspirace Duolingem by v aplikaci Znakujte s Tamtmem mohla znamenat implementaci funkcí jako je rozpoznávání znaků, hodnocení správnosti provedení, motivační systém a posunout tak aplikaci na novou úroveň. Všechny materiály a nástroje, které se dostanou do rukou dítěte však slouží k rozvoji jeho komunikačních dovedností. V několika případech má dítě kromě sluchového postižení i přidruženou vadu, například vývojová dysfázie, kde i když se daří sluchové postižení kompenzovat, porozumění řeči může být stále problematické. Znaky a hry se tak stávají efektivním nástrojem pro zlepšení porozumění a rozvoj komplexních jazykových dovedností. Rodičům jsou dále doporučovány a poskytovány publikace od paní Růžičkové s podrobným výkladem znaků, například v knize "Znakový jazyk pro rodiče a děti" rodiče naleznou podrobný návod, jak správně znakovat "dobrý den", "jak se máš?" a další běžné fráze.

Rodiče i děti nejčastěji "bojují" s osvojením si správných poloh rukou u znaků či studem. Některé znaky jsou pro ně příliš obtížné a jejich nácvik je frustruje. Znakosled, gramatická struktura znakového jazyka, pak bývá pro rodiče také velkou překážkou. K tomu ale většina rodičů nedospěje a končí na izolovaných znacích k podpoře mluvené řeči. Konzultace se někdy zúčastní i sourozenci dětí, čímž se podpoří jejich vzájemné pochopení a soužití. „*Někdy to jsou vlastně právě sourozenci takovým oslím můstkem mezi rodiči a dítětem, že mu to jde tak přirozeněji se domluvit s tím mladším sourozencem většinou to je tak, že jim to jako jde rychleji i do té ruky jsou takový tvárnější...*“

Rodiče se zajímají jak o osobní konzultace s lektorem, tak i o online skupinové kurzy. „...*je to podle mě hrozně fajn, že tam mají to své prostředí, ten svůj klid a zároveň tam mají jenom tu obrazovku, za kterou se jako můžou schovat, takže jim to jako moc vyhovuje a vlastně z toho docela dost dlouho těží.*“. Poradkyně se domnívá, že počet kurzů je dostatečný. Častější frekvence kurzů by dle ní nebyla nutná, jelikož je možné je částečně kompenzovat právě individuálními online či osobními konzultacemi s rodiči.

Jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálu, literatury kurzu, co byste ocenila nebo vylepšila?

„*Myslím si, že se jako zapomíná na ty rodiny s těmi dětmi, že vlastně když rodiče se dozví, že mají dítě se sluchovým postižením a chtěli by jít do kurzu, tak je to vlastně hrozně moc obecné, teďka vlastně teprve Tichý svět dělá první kurz znakového jazyka pro rodiny, ale*

samozřejmě, že ty rodiny jsou každý v jiném stádiu toho znakování v jiném jako chápaní v jiném jakoby i jak to říct, že každý má prostě jiné očekávání, takže to nejde. My jim dáme nějaký základ, který je to hrozně super, ale potom už nemůžou, nemají nic navazujícího, aby se tam víc do rozvíjeli, tak potom musí do nějaké obecného znakování, které vlastně ani nevyužijí třeba nakupování nebo nevím teď mě nic jiného nenapadá, bankovníctví třeba. Takže to mi jako chybí, ale myslím si, že když se rodiny rozhodnou jako znakovat a jdou tímto směrem, tak si umí najít alternativy, takže třeba znakovající babičky se nám osvědčily.“

4.5 Rozhovor s poradkyní č. 3

S poradkyní C jsme se prostřednictvím e-mailovou korespondencí domluvili, že se rozhovor uskuteční osobně v kanceláři poradkyně v Tamtamu. Rozhovor byl se souhlasem nahrán, přepsán a přiložen do přílohy. Rozhovor trval 31 minut.

Znakový jazyk představuje klíčovou součástí práce poradce, avšak ne vždy je nezbytný. Některé děti ho potřebují více než jiné, a pro některé nemusí být vůbec relevantní. Znakový jazyk slouží některým dětem jako provizorní nástroj pro komunikaci v období před rozvojem řeči. U dětí s trvalými potížemi, které nejsou kompenzovatelné, nebo se kompenzace nepovedla může znakový jazyk nahradit verbální komunikaci a stát se tak hlavním komunikačním prostředkem. Poradkyně doporučuje začlenit znaky do běžné komunikace ve všech svých klientských rodinách. Nabízí jak český znakový jazyk, tak nějaká gesta nebo znak do řeči. Vlastní zkušenost s kurzem Babysigns pro slyšící děti ukázala poradkyni, jak moc znaky usnadňují komunikaci v raném věku. Proto je nabízí i v rodinách, kde nejsou nezbytné, jako doplňkový nástroj pro rozvoj dítěte a možnost dřívější komunikace mezi rodičem a dítětem. Poradkyně dále rodinám nabízí možnost setkat se s lektorem českého znakového jazyka v rámci běžné konzultace. Rodiny samy tuto možnost neinicují. Pokud má rodina zájem o přítomnost lektora, poradkyně doporučí, aby si předem připravili dotazy. Lektor, který do rodin dojíždí, je sám oboustranně implantovaný kochleárními implantáty. Konzultace se tak netýká pouze znakového jazyka, ale i problematiky implantace a celého procesu s ní spojeného. Tato kombinace má své klady i zápory. Výhodou je, že rodiče vidí dospělého implantovaného jedince, ví jak to vypadá, ale je to také hodně specifické, „protože sledujeme, že u těch malinkých dětí, které jsou implantované v roce ta kompenzace potom vypadá úplně jinak než u toho dospělého už jako v pokročilém věku, člověka, takže on jim předává svoje subjektivní zkušenosti s tou implantací, ale my potom vidíme, že u těch dětí to přece jenom funguje úplně

jinak a ten dětský mozek reaguje úžasně pružně a to dítě rok po implantaci je schopno všechno dohnat, což u toho dospělého třeba mnohdy se ani jako nepodaří.“ Lektor a poradkyně navštěvují rodiny společně. Lektor na začátku konzultace provede rodinu obecným úvodem do znakového jazyka, probere základní témata a předá jim základní penzum znaků. Poradkyně zároveň motivuje rodinu, aby si znaky vyzkoušela a případně se na cokoli zeptala. Během konzultace se poradkyně snaží být spíše tichým pozorovatelem, jelikož rodinu navštěvuje pravidelně. V případě potřeby se však snaží rodinu nasměrovat. Někdy se stane, že je rodina zvyklá komunikovat s poradkyní a během konzultace se na ni obrací s dotazy, které nesouvisí s lektorem. V takových případech se poradkyně snaží tyto dotazy přesunout na konec konzultace a doporučuje rodičům, aby využili přítomnosti lektora a zodpověděli si s ním otázky ohledně znakového jazyka či implantace. Délka konzultace se pohybuje mezi hodinou a půl a dvěma hodinami.

Do konzultací o českém znakovém jazyce s lektorem v rodině se občas zapojí i děti, sourozenci, a někdy i širší rodina. Podle poradkyně je lektorův projev poutavý, umí do něj zapojit mimiku a divadlo, a ve chvíli, kdy začne znakovat, děti to zaujme a přitáhne k sobě. I ti nejmenší, kteří už chodí, se pustí maminky a jdou za lektorem. *„Říkala kolegyně, ukazovala mi fotku, že se jich tam fakt sešlo prostě 15 v obýváku od malých až po babičky a všichni byli zvědaví.“*

Zájem rodičů o individuální konzultaci u nich doma se liší. Pokud už lektora znají například z online konzultace nebo z víkendového pobytu pro rodiny, bývají k individuální konzultaci vstřícnější, protože vědí, co mohou očekávat. Pokud lektora neznají, může v nich vzbuzovat mírné obavy, jelikož se jedná o neznámou situaci a cizího člověka. Pro někoho je znakový jazyk citlivé téma a rodiče s ním nemusí být zcela ztotožnění, a proto se do individuální konzultace nepouštějí. Počet těchto konzultací není nijak omezen. Jedná se sice o jednorázové setkání, ale nemá žádný pevný rámec. Poradkyně se dosud neseťkala s nutností navštívit s lektorem stejnou rodinu vícekrát, avšak v případě, že by usoudila, že by to rodině pomohlo, může tuto možnost opět nabídnout. Poradkyně i rodiče oceňují lektorovu schopnost bavit se o čemkoli. Jeho přirozená družnost, úsměv a otevřenost mu umožňují rychle odbourat případné ledy a obavy. Lektor se nebojí ani osobních témat týkajících se implantace, což je velkým plusem, jelikož ne každý se cítí komfortně sdílet osobní informace s cizími lidmi.

Rodiče obvykle nemají předem připravený seznam témat, která by chtěli v rámci znakového jazyka probrat, a spoléhají se spíše na nabídku poradkyně. Výjimkou byla jedna

maminka, která si na každé konzultaci stanovila cíle pro další setkání, čímž usnadnila práci poradkyni a inspirovala ji k vytvoření dalších pomůcek.

V rámci dalšího penza informací, které jsou rodině předávány během první konzultace hned po příchodu do služby, jsou rodině nabídnuty i skupinové online kurzy českého znakového jazyka se stejným lektorem či víkendové pobyty, o které je obecně zájem. Poptávka po skupinových kurzech znakového jazyka se liší. V některých případech je zájem tak vysoký, že se musí rodiny odmítat, jindy se naopak kapacita kurzu nenaplní. Mnoho záleží na motivaci rodin a na tom, jak daná poradkyně dokáže kurzy prezentovat a "prodat".

Poradkyně při práci s dítětem na osvojení znakového jazyka klade důraz na hravou formu. Poradkyně do "výuky" znakového jazyka zapojuje pestrou paletu pomůcek, jako jsou maňásci, zvířátka, obrázkové knížky, leporela a další jednoduché předměty. Společně s dítětem si hrají, popisují činnosti, obrázky a zároveň do nich přirozeně začleňují znaky. Důraz je kladen i na běžné denní činnosti, které rodiče s dítětem opakují mnohokrát denně, a tak si znaky snadněji zapamatují. *„Důležitý je, aby to začali dělat ty rodiče, aby to dělali rodiče každodenně, aby opakovali ty znaky.“* Poradkyně rodičům doporučuje, aby se na začátku nezahltili velkým množstvím znaků. Místo toho navrhuje zaměřit se na 10-15 znaků, které se používají nejčastěji v běžných denních činnostech, jako je koupání, krmení a další rituály. Tato strategie pomáhá jak rodičům, tak i dětem, protože jim umožňuje se ve své rutíně nenásilnou formou seznamovat se znaky. Existují i rodiče, kteří se do učení znakového jazyka vrhají s velkým elánem a s pomocí aplikací od Tamtamu zvládají skládat věty již po měsíci. V takových případech je někdy nutné, aby je poradkyně brzdila, protože jejich malé dítě nemusí být na tak rychlé tempo připraveno a nemusí jim rozumět. *„Takže s téma malýma dětma já od sebe jdu tou hravou formu plus s rodiči ty každodenní činnosti a popisujeme si to, co je doma, s čím si to dítě nejvíc hraje. Vždycky jdu po tom, co můžou prostě použít za ten den opakovaně a aby si to dítě to mohlo nějak zafixovat.“* Kromě výše uvedených pomůcek poradkyně dále využívá a doporučuje aplikaci od Tamtamu, která je skvělým základním nástrojem pro nácvik znakového jazyka, dále znakovací pexeso nebo znakovací medvědi. Rodiče dále dostávají elektronicky publikaci od paní Růžičkové se základními znaky. Poradkyně však upozorňuje, že tato publikace je již poněkud zastaralá a vyžadovala by aktualizaci. Poradkyně oceňuje aplikaci Znakujte s Tamtmem pro její videa z čelního i bočního pohledu, která jsou srozumitelnější než obrázky v knížkách. Dále oceňuje rozdělení znaků podle obtížnosti a možnost vyhledávání slovíček. Na druhou stranu aplikace má svá omezení – obsahuje jen omezený počet slov a rodiče tak mohou narazit na situaci, kdy hledané slovo nenajdou. V takovém případě poradkyně doporučuje

stránku Spread the Sign, která je však jedním z mála dalších dostupných zdrojů. „...pak prostě se dostávají do situace, že třeba jdou do zoologické a je tam rejnok a toho rejnoka už jakoby nikde nevyhledávají.“ Poradkyně zdůrazňuje, že pro rodiny s neslyšícím dítětem není znakový až tak klíčový, jelikož k němu v praxi mnohdy ani nedojde. Rodiče spíše trápí nejistota ohledně správného znakování a jejich vlastních dovedností. Další překážkou bývá mentální blok – obava, že by na své dítě měli znakovat, že by měli znakovat na veřejnosti či že je někdo cizí uvidí.

Za zmínku stojí kurz českého znakového jazyka od Tichého světa, který se odlišuje od běžných kurzů zaměřením na specifické potřeby rodičů malých neslyšících dětí. Běžné kurzy znakového jazyka se obvykle zaměřují na gramatiku a širokou slovní zásobu, která pro rodiče malých dětí nemusí být relevantní. Naopak kurz Tichého světa jim nabízí praktické znalosti a fráze pro každodenní komunikaci s jejich potomkem. Jedinou nevýhodou je, že si ho rodiče hradí sami.

Jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálu, literatury, kurzů? Co byste ocenila nebo vylepšila?

„Je tady ta aplikace, která je super, je tady to pexeso pro děti, který je super. Pak je ještě pár jako takových dalších aplikací pro děti, některý už úplně mi nepřijdou tak moc fajn, no a pak je tady ta zastaralá knížka, která prostě je zastaralá, taková z nouze ctnost. Víc moc toho není.“

4.5.1 Metodika Baby Signs

Americké profesorky vývojové psychologie Linda Acredolo, PhD. a Susan, PhD. přišly s metodou Baby Signs (znakování s miminky) na základě svého výzkumu, který publikovaly v několika studiích. Vydaly mnoho knih, jež však nejsou dostupné v českém jazyce. (Tilton)

Tilton dále uvádí, že metoda Baby Signs je speciálně připravený program pro slyšící děti, který jim pomáhá za pomoci jednoduchých gest komunikovat s rodiči dříve, než umí mluvit. Tato gesta představují buď jednotlivá slova, nebo jednoduché pojmy. Místo čekání na první slovo, Šustová ve své knize doporučuje s dítětem komunikovat už od mala pomocí znaků a gest. Znaky Babysigns se inspirojí přirozenými gesty, která miminka a batolata už běžně používají. Myšlenka je jednoduchá: I když ještě neumí mluvit, touží komunikovat. Pomocí znaků můžou sdělovat rodičům své potřeby, pocity a přání. To vede k menší frustraci na obou

stranách a k hlubšímu vzájemnému porozumění. Znakování dává batolatům nástroj, jak sdělit své potřeby a pocity, a posiluje jejich sebevědomí.

Existují obavy, že znakování naruší přirozený vývoj řeči u dětí. Šustová ale zdůrazňuje, že u zdravého slyšícího dítěte nemůžeme proces učení se řeči nijak zbrzdit. Znaky a gesta jsou pro děti před nástupem mluvené řeči přirozeným způsobem komunikace. Pokud je dítě od narození obklopeno mluvenou řečí a má správné mluvní vzory, stane se znakování pouze logickým krokem k rozvoji mluveného projevu. Ovládnutí znaků se v tomto procesu může ukázat jako velice užitečné, protože umožňuje dítěti aktivně se zapojit do komunikace a iniciovat ji.

Vyskytuje se i řada dalších programů znakování pro slyšící děti. Některé z nich vytvořili odborníci, jiné jsou pouze levnější alternativou kvalitnějších materiálů. Většina těchto programů se zaměřuje na výuku znakového jazyka pro neslyšící. Původ znaků (český znakový jazyk vs. program Baby Signs) není až tak důležitý, protože děti znakování přirozeně opouštějí s rozvojem mluvené řeči. Výhodou učení se českého znakového jazyka může být možnost osvojit si další jazyk v budoucnu.

obrázek č. 1

4.6 Rozhovor s koordinátorem sociální služby

S koordinátorkou jsme se prostřednictvím e-mailovou korespondenci domluvili, že se rozhovor uskuteční online formou přes platformu Google meet. Rozhovor byl se souhlasem nahrán, přepsán a přiložen do přílohy. Rozhovor trval 14 minut.

Koordinátor sociální služby zajišťuje pestrý program pro klientské rodiny. Nabízí pobyty, setkávání v krajích, online kurzy českého znakového jazyka i další aktivity, jako jsou mikulášské besídky a besedy v Olomouci. Témata besed se vždy řídí aktuálním zájmem rodičů. „...*třeba beseda s logopedem, nebo teďka připravujeme besedu o údržbě a péči kochleárního implantátu...*“ Kromě toho koordinátor zodpovídá za studenty a stážisty, jimž poskytuje podporu a řeší s nimi záležitosti týkající se jejich praxe. Dále se stará o dobrovolníky, kteří pomáhají na akcích. Zodpovědný je i za pobyty pro klientské rodiny. V neposlední řadě má na starosti i žádosti na obce. „*V každé obci a městě, kde poskytujeme službu, tak žádám obec o to, aby se podíleli na spolufinancování, takže komunikace s obcemi a potom ještě různé další věci okolo shánění dalších finančních prostředků, nedofinancování naší služby, různé shánění darů na akce a taková agenda kolem všeho.*“ Koordinátorka online kurzů znakového jazyka úzce spolupracuje s lektorem. Společně domlouvají detaily kurzů, komunikuje s rodiči a dle složení dané skupiny sestavují obsah výuky tak, aby co nejlépe odpovídal potřebám účastníků. Koordinátorka sama se online kurzu sice aktivně účastní, ale spíše v pozadí. Pokud se rodič zeptá lektora na neočekávanou otázku, koordinátorka mu ji zopakuje nebo přetlumočí. Z dotazníkové zpětné vazby vyplynulo, že rodičům pomáhá vizuální doprovod lektorova znakování. Proto koordinátorka vedle lektora sedí s druhým počítačem, na kterém promítá prezentaci s obrázky a texty odpovídajícími aktuálnímu znakování. Dále také zajišťuje technickou podporu účastníkům kurzu.

Kapacita online skupinového kurzu českého znakového jazyka je omezena na devět kamer, aby lektor mohl věnovat individuální pozornost každému z nich a sledovat je na obrazovce bez nutnosti přepínání. Většina kurzů je plně obsazena a zájem o ně je vysoký, takže potom postupně uvolňují místa, dle toho, jak ty rodiny odpadají. Nevýhodou kurzů i dalších akcí Tamtamu je, že i přes velký zájem se někteří účastníci v daný čas nepřipojí kvůli nečekaným událostem. Naopak výhodou je, že i když je kapacita kurzu omezena na devět kamer, za každou kamerou může sledovat kurz více osob. „...*některé rodiny se tam sjedou babičky, dědečci a promítají si to na data projektoru a všichni znakují*“. Kurzů se někdy účastní i sourozenci dětí. Skupinové kurzy jsou vedeny online, jelikož Tamtam Morava a Slezsko

působí v sedmi krajích. Pro rodiče z těchto oblastí by tak byla fyzická účast v Olomouci během týdne nereálná. Kurzy dříve probíhaly prezenčně, ale v důsledku pandemie COVID-19 a na základě zpětné vazby od rodičů se přesunuly do online prostředí, které je pro většinu účastníků pohodlnější a jednodušší.

Kurzy probíhají čtyřikrát do roka a zájem je to dle koordinátorky dostačující. „...*my to máme, že ten kurz je dvakrát pro nové rodiny, vlastně pro úplně začátečníky a potom dvakrát pro mírně pokročilé jakoby té v uvozovkách mírně pokročilé.*“ Kurz pro pokročilé je určen pro rodiče, kteří již absolvovali základní kurz českého znakového jazyka, mají již nějaký základ znakového jazyka, gramatiky a chtějí se dále rozvíjet. V kurzu se zaměří na skladbu vět a procvičování aktuálních témat, které jsou pro ně přínosné. O kurzy pro začátečníky je větší zájem, hlásí se i čtrnáct rodin, ale zároveň, kdyby se uspořádalo více kurzů ročně, tak by se nenaplnily. Pokud by ale byl zájem dlouhodobě vysoký, zvažilo by se uspořádání i tří kurzů pro začátečníky. Rodiče, kteří znakuji více, navštěvují jiné kurzy nebo si domů zvou lektora. Jedná se o nadšené rodiče, ale těch není mnoho. Ne všechny rodiny znakový jazyk potřebují používat. Rodiče hradí za kurz registrační poplatek 150 Kč za jeden kurz, 300 Kč za oba kurzy (pro začátečníky i pokročilé). Poplatek slouží k částečnému pokrytí provozních nákladů. Zaveden byl po incidentu, kdy se na kurz přihlásilo čtrnáct rodin, přijato tedy bylo pouze devět, ale z nich se pět rodičů bez omluvy nepřipojilo, čímž znemožnili účast náhradníkům z čekací listiny. „...*i když jako na ty rodiče apelujeme, když víte, že se nemůžete, tak prostě nám dejte vědět...*“ Poplatek je vratný, pokud se rodič odhlásí z kurzu do rána daného kurzu. Tato motivace zajišťuje, že se kurzu zúčastní pouze ti, kteří o něj mají skutečný zájem, a když se ho na poslední chvíli nebudou moct zúčastnit, tak dají možnost jiné rodině, která o kurz stojí.

Před zahájením kurzu obdrží rodiče brožuru "Chci se s tebou domluvit" a materiály o gramatice rukou. Mohou si je tak prostudovat před první lekcí. Rodičům je během a po lekci k dispozici znaková zásoba, pohádky a říkanky natočené na video.

A jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálů? Všeobecně k tomu kurzu nebo ke znakovému jazyku, literatura a podobně?

„No jako tím, že my jako vycházíme z potřeb těch rodin a náš lektor dokáže znakovat cokoliv, tak v podstatě nám při pořádání těchto kurzů ten materiál nechybí, takže my vycházíme z potřeb rodičů, že ty rodiče, když se přihlašují na ten kurz, tak mají online přihlášku a tam napíší, jako co aktuálně by je zajímalo s tím, že vycházíme z toho do toho zařazujeme třeba znakovou zásobu aktuálně ročního období... Takže teďka, když byl ten kurz, tak jsem měli třeba

Vánoce, zima, pohádky a plus jsme tam zařadili v té první části, protože říkali, že mají hrozný problém skládat věty, a že by se chtěli naučit základní věty, které se furt dětem opakují: vezmi si boty a jdeme vezmi, obleč si čepici, převleč se, takže vlastně takové jednoduché věty, kterým my si vymýšlíme s lektorem sami a on to potom vlastně znakuje. Takže ten materiál nám asi úplně jako nechybí.“

4.7 Rozhovor s vedoucí služby

S vedoucí služby jsme se prostřednictvím online schůzky přes platformu Google meet domluvili, že se rozhovor uskuteční osobně v kanceláři vedoucí v Tamtamu. Rozhovor byl se souhlasem nahrán, přepsán a přiložen do přílohy. Rozhovor trval 26 minut.

Vedoucí služby má bohaté zkušenosti s prací s dětmi se sluchovým postižením a jejich rodinami. Začala jako dobrovolnice, poté se stala poradkyní rané péče a po založení pobočky služby ve městě získala pozici vedoucí služby raná péče. Vedoucí služby rané péče nese zodpovědnost za kvalitu a provoz služby, včetně jejího financování a spolupodílení se na naplňování poslání organizace. Spolupracuje s dalšími subjekty v oblasti školství, zdravotnictví a sociálních služeb a také v rámci Asociace rané péče České republiky. Vedoucí služby rané péče se s rodinami setkává v klíčových fázích služby, a to při vstupní konzultaci, kde s nimi sjednává smlouvu o poskytování služby a na konci služby, kdy se rodinou hodnotí průběh a ukončuje spolupráce. Kromě toho vede jednou až dvakrát ročně intervizi kolegyním přímo v rodinách a účastní se pobytů a akcí pro rodiče. Sama se znakový jazyk naučila při studiích a na kurzu znakového jazyka od Oblastní unie neslyšících.

Podle vedoucí služby rané péče se rodiny o službě nejčastěji dozvídají přímým doporučením od odborníků, nejčastěji od foniatra. Dále i prostřednictvím sociálních sítí a vyhledáváním na internetu. „*Já věřím a doufám, že už je společnost informovaná dostatečně, že jako těch 30 let práce už je vidět, že už se o tom ví. Já teda nepociťuji, že by se o nás nedozvídali jako přímo naší cílové skupině...*“ Jednou z možností, jak informovat širokou veřejnost o službě rané péče, je každoroční osvětová kampaň Týden rané péče. Letos v květnu proběhne již 17. ročník této akce. Hlavním cílem kampaně je informovat co nejvíce zdravotníků v jednotlivých krajích o službě rané péče. Včasná intervence je pro rodiny dětí s postižením klíčová a zdravotníci hrají v tomto procesu nezastupitelnou roli. Díky informovanosti zdravotníků se zkrátí a zjednoduší cesta rodin k odborné podpoře, kterou tolik potřebují.

Pobočka má dostatečnou kapacitu a daří se jí udržovat rovnováhu mezi příjmem a ukončováním služeb. Vědomi si jsou ale velkých potíží kolegyň, které pracují s rodinami s dětmi s mentálním, pohybovým a kombinovaným postižením a předčasně narozenými dětmi. U těchto případů je kapacita problematická.

Dle vedoucí služby jsou online kurzy znakového jazyka populární zejména u nově zapojených rodin. Pro tyto rodiny jsou kurzy velmi užitečné, jelikož jim umožňují získat základní znalosti znakového jazyka, upevnit si nabyté vědomosti a dovednosti a lépe se zapojit do komunikace s dítětem. Důvody popularity jsou také dostupnost a flexibilita. Kurzy jsou dostupné online a ve večerních hodinách, který vyhovuje rodinám. Zaměřují se na praktické využití znakového jazyka v běžných situacích a poskytují rodinám podporu a motivaci k dalšímu učení. Online kurzy znakového jazyka představují cenný nástroj pro rodiny s dětmi s poruchou sluchu. Vedoucí kvituje a podporuje projekt Tichého světa. Raná péče ale nemá v poslání vytvářet vlastní kurzy znakového jazyka. V této oblasti má spíše motivační funkci a směřuje rodiče k dalším odborníkům. Raná péče se zaměřuje na komplexní podporu rodin s dětmi se sluchovým postižením. Tichý svět má pro výuku znakového jazyka specializovanou divizi a školené lektory. Kurzy znakového jazyka v Centru pro dětský sluch Tamtam začínaly původně naživo s motivačním cílem. V reakci na covidovou situaci se otevřely online kurzy. Ty lépe vyhovují potřebám rodičů, zvláště těm z větší vzdálenosti. U online kurzů byl zaveden manipulační poplatek a to z toho důvodu, aby byla rodina motivována k tomu se připojit, nebo se případně omluvila a mohla se tak připojit rodina, která je v pořadí.

Znakový jazyk je pro mnoho rodin s dítětem se sluchovým postižením důležitým tématem. Na znakový jazyk se rodiče nejčastěji vyptávají právě při vstupních konzultacích, mají obavy, jak ho zvládnou, že by měli umět znakovat jako tlumočníci v televizi. Rodiče zajímá, zda to vůbec mohou využívat pro své dítě a jak to zakomponují do běžného života a provozu. Názor vedoucí je, že většina věří, že kompenzační pomůcka, kterou mají či mít budou jejich dítěti umožní komunikovat převážně mluvenou řečí a znakový jazyk tak vnímají spíše jako doplňkový, podpůrný prostředek. Někteří rodiče si i v případě výborné kompenzace a rozvoji mluvené řeči chtějí znakový jazyk udržovat a neztratit s ním kontakt. *„Dokonce jsme měli minimálně dvě nebo tři maminky, které uvažovaly úplně o roli tlumočnicka znakového jazyka.“* U některých rodin se znakový jazyk stává přirozenou součástí jejich života. V tomto případě může u rodičů vzniknout obava a uvědomění, že se znakový jazyk stává hlavním komunikačním prostředkem a musí zabrat, takže intenzivně hledají kurzy a potřebují do toho vstoupit, *„...takže pak to chce už opravdu nějaký jako profi kurz.“* Většina rodin má

k znakovému jazyku pozitivní vztah. Vnímají ho jako důležitý nástroj komunikace a obohacení života, respektují ho a oceňují.

Vedoucí služby dává veliký smysl přítomnost lektora českého znakového jazyka na osobní konzultaci přímo v rodině, protože všechny kurzy jsou koncipovány tak, aby vyšli vstříc všem účastníkům, kdežto osobní konzultace přímo s lektorem je udělaná přímo na míru dané rodině a zaměřuje na specifické potřeby a cíle dané rodiny. Rodina má také jedinečnou příležitost hovořit s dospělým člověkem se sluchovým postižením. To jim umožňuje získat cenný vhled do života neslyšících a lépe porozumět jejich potřebám.

Dříve se hojně využívala publikace "Učíme se českou znakovou řeč" od paní Růžičkové, která se rodinám kopírovala. Oblíbené byly i kartičky z České unie neslyšících s obrázky na jedné straně a znaky na straně druhé. Významným průlomem byl vznik aplikace Znakujte s Tatamem a DVD "Raná komunikace" s brožurkou obsahující základní pravidla znakového jazyka, gramatiku a další informace. V dnešní době je ale DVD nepoužitelný, takže se to vytahuje a aktualizuje na dnešní dobu. Vedoucí, tehdy ještě poradkyně, čerpala i ze svých studijních materiálů a literatury od paní Macurové a dalších odborníků. Aplikace Znakujte s Tamtamem je hojně využívána i dnes, neustále se vyvíjí a zdokonaluje, přidávají se nové znaky a upravuje se po technické stránce. Spíše než jiné překladače využívá služba odborníků, kteří jim natáčejí videa a překládají materiály. V případě, kdy si rodina ani poradkyně není jista znakem pro příslušné slovo, obrací se na lektora nebo tlumočnický.

Jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálu, literatury, kurzů? Co byste ocenila nebo vylepšila?

„Jako je moc fandím teďka, fandím té aktivitě Tichého světa vlastně tam si myslím, že je dobře, když se tomu začali věnovat, mám z toho pocit, že třeba nějaké texty v tuhle chvíli k tomu, jak podporovat komunikaci nejsou tolik potřeba, spíš bych to viděla, že by bylo fajn, kdyby byly ještě nějak jako víc zpracované, ale nevím, jestli to je forma literatury. To spíš fakt už prostě jsou slovníky no a nějaké videa jo, že znakový jazyk je svou povahou nepopsatelný jako textem moc dobře, tak si myslím, že prostor je spíš pro tady různé e-learningy, různé jako takovéto natáčení věci a v tom si hrbat. Ale jinak mi třeba u nás teďka pracujeme na tom abychom právě podpořili hodně ten začátek komunikace. Vlastně v našem týmu pracuje Anička Cíhová Hronová, která je jednou z autorek právě toho DVD Raná komunikace. S tou teďka spoluvytváříme dokumenty, informační materiály přímo pro rodiče, ve kterých se právě kloubí znakový jazyk a ta první raná komunikace v rodině. A právě že nám chyběly nějaké

informační materiály, tak vzniká teďka několik jako karet jdeme postupně tematicky od úplně prvních začátků přes já nevím jmenné znaky přes větu, jak se skládá a tahle to rozšiřujeme, jsme na začátku a věřím, že toto se nám podaří zpracovat, je potřeba to jakoby zkoušet v rodinách, takže my pracujeme na tady tomto jo, že by měla vzniknout takový nějaký soubor materiálů pro rodiny, který by se jim vlastně dal poslat. Součástí jsou videoukázky přes QR kód, že když je něco někde popsaného, tak se k tomu rovnou prostě udělá QR kód.

4.8 Rozhovor s rodiči

Rodiče jsem oslovila prostřednictvím dopisu, který jim byl rozeslán poradkyněmi rané péče. V dopise jsem se krátce představila, popsala cíl svého výzkumu a zanechala kontakt. Rodiče se mi poté ozvali na email a domluvili jsme si termín a podrobnosti rozhovoru. Rozhovor se konal prostřednictvím platformy Google meet. Byl se souhlasem nahrán, přepsán a přiložen do přílohy. Rozhovor trval 19 minut.

*Pětiletý syn rodičů je oboustranně implantovaný. První kochleární implantát dostal ve dvou letech a třech měsících, druhý o rok později. Rodiče se ze začátku učili přímo český znakový jazyk, protože jediný způsob komunikace se svým synem předtím, než ho implantovali byl právě znakový jazyk, „...něco se naučil odezírat, ale jako takový základní slovíčka...“ Teď po implantaci syna používají znaky méně a pomalu od nich upouštějí. *Teďka už mluví v podstatě docela dobře a jenom jako používáme do věty třeba jedno, dvě slova tam třeba ještě použijeme znak, ale když třeba se koupe ve vaně, tak ty procesory má sundaný, tak na sebe znakuje, ale třeba jednoslovně a chápeme se, co tím každý jako myslíme.*“*

Syn navštěvoval kombinaci mateřské školy pro děti se sluchovým postižením a běžné mateřské školy ve svém domovském městě. Ve speciální školce byla skupina učitelů s různými úrovněmi sluchového postižení – jedna učitelka byla nedoslýchavá, druhá úplně neslyšící, a obě asistentky byly kombinací slyšící a neslyšící. Bylo třeba dorozumět se mezi sebou, takže syn tam používal znakovou komunikaci. Nicméně, ve školce ve svém městě se znakování nepoužívalo, a tak syn také neznakoval. Občas se stávalo, že přišel domů ze "speciální" školky a začal rodičům něco znakovat, ale oni mu nerozuměli, protože používal jiné znaky než ty správné, nebo si dokonce vymýšlel vlastní. „...občas znakoval úplně nesmysly, tak jak ty děti si vymýšlí slova, tak on si vymýšlel i ty znaky...“

Rodiče se sami naučili znakový jazyk pomocí aplikace od Tamtamu a následně absolvovali několik kurzů s touto organizací, které probíhaly online. Tyto kurzy přinesly hodně

obohacení, zejména co se týče různých témat, jako je například školka nebo zvířata. Lektor kromě toho sdílel i další užitečné informace, které nebyly obsaženy v aplikaci. Pokud rodiče znakovali něco špatně, lektor je okamžitě opravil, protože aplikace nedokáže zobrazit přesný způsob znakování. Výhodou také bylo, že něco si zapamatoval jeden a něco druhý rodič a pak se vzájemně doplňovali. Maminka ještě každý týden osobně navštěvovala individuální kurz s neslyšícím lektorem pracujícím v SPC. Využili i možnosti osobní konzultace s lektorem v rodině, který je učil prvky a fráze do školky a na dovolenou. Více jim vyhovuje osobní účast na kurzech/konzultacích než online forma i z důvodu „...*jsem tam byla jenom já s tím učitelem, takže jsem celých 45 minut jenom znakovala a on ještě ke všemu byl teda neslyšící a ani neodezíral, takže tam mě to i jako nutilo se to naučit, než když to máte skupinový, tak prostě jako jo naučíte se něco, ale úplně vás to netlačí do toho, že vás z toho nikdo nezkouší a tohle pro mě bylo jako intenzivnější a lepší bych řekla, že to je prostě osobní, je to lepší.*“ Rodina také používá aplikaci zvanou Spread the Sign a účastnili se kurzu v na téma pohádky.

Rodiče se nejvíce potýkali s podobností některých znaků a také s tím, že znaky, které nepoužívali často v běžném hovoru, rychle zapomínali. Rodičům vadí, že aplikace Znakujte s Tamtamem nepokrývá všechna slova a obsahuje málo zvířat ze ZOO. Další hlavní problém spočívá v tom, že znakový jazyk má svůj dialekt. Aplikace Spread the Sign obsahuje české znaky, zatímco aplikace od Tamtamu se zaměřuje spíše na znaky moravské. Rodiče se sice naučili znaky z aplikace, ale poté zjistili u soukromého lektora, že s těmito znaky nejsou schopni dorozumět, protože Čechy nejsou tak tolerantní k moravským znakům, zatímco Moraváci znají oba znakové dialekty. To představuje problém, neboť není dosaženo plného vzájemného sjednocení. Avšak základní funkce aplikace je postačující. Pro rodiče bylo také nepříjemné, že se jejich širší rodina nezapojila do učení znakového jazyka, což znamenalo, že museli veškerou komunikaci tlumočit. Na rozdíl od toho, co se týče komunikace ve veřejných prostorech, rodiče nezaznamenali žádné problémy, protože jsou na své schopnosti v komunikaci pomocí znakového jazyka hrdí a chápou, že se jedná o složitý jazyk.

Rodina začala syna učit znakový jazyk tím, že si rodiče nejdříve sami osvojili určité znaky a potom synovi ukázali předmět spojený s daným znakem, aby si to mohl spojit. Syn si tuto metodiku rychleji a lépe zapamatoval než dospělí a stále si pamatuje mnoho znaků. Začali s učením základních věcí, jako jsou zvířata, členové rodiny a základní potřeby, jako je jídlo, spánek a hygiena, a postupně přidávali jídlo a další slovní zásobu.

Jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálu, literatury, kurzu? Co bys třeba vylepšili nebo ocenili?

„Jako úplně nevíme, protože, co se týče literatury, to jsem nic nepátrala, protože my jsme si vystačili s tou aplikací. Ale v dnešní době si myslím, že se hodně spíš užívají ty aplikace než když ty knížky, ono se z toho strašně špatně učí, jako že ta aplikace je lepší, že vidíte ten znak, jak se to má dělat na tom videu, ale těch aplikací by možná mohlo taky jako být víc. Tak ono právě se to rozjždí, já jsem koukal, třeba na YouTube na videa, kdy tam někdo znakuje, druhý to vysvětluje, co to je, co to znamená, že i takhle se dá jakoby učit a je to já si myslím, že je to i lepší pro ty lidi než z té knížky to pochopit. Já jsem říkal předtím na tom papíře to vypadá nějak ale vy si to úplně, když nebudete mít představivost, tak se to holt těžko učí tohle. Je lepší ten osobní přístup, nebo online, kdy vás na to upozorní ten člověk děláte to obráceně nebo špatně, nebo jinak prsty jo trošku jinak. Tohle to je lepší než ten papírový.

A ten přístup k tomu materiálu, prostě pokud neznáte Tamtam nebo jinou organizaci tak to je těžký. Nemáte o tom žádný tušení, no ani celkově o těch implantátech taky ne ono jich je jako spousta těch dětí, říkají, že jich je hodně, jako že vlastně Tamtam má pořád nové klienty týdně jich jsou desítky, ale jako na celou republiku je to pořád málo a ty lidi prostě jako koukají, co to dítě na té hlavě má, co to je, že není to ještě běžné, prostě neznají to jako třeba sluchadla to jo, ale ty implantáty ještě tak ne i když těch lidí už není zrovna málo, ale nejsou informovaní prostě jako nevědí, co to je, ale ono se to určitě zlepší za pár desítek let to bude třeba běžný, tak, jak jsou teďka brýle dioptrické, tak si myslím, že to bude i s těmi implantáty. Hlavně ta technologie jde hrozně dopředu, takže s těmi implantáty se dá dělat víceméně všechno, takže si myslím, že jako je to supr věc, no a znakový jazyk taky, teda víceméně, protože bez toho bychom jako nekomunikovali se synem, že odezírat něco se naučil odezírat, ale jako takový základní slovíčka, ale to odezíráni je taky hrozně těžký se naučit a dřív vlastně se znakový jazyk nesměl používat to prostě bylo jako zakázaný, takže já si to nedovedu představit v té době, jak ty neslyšící jako fungovaly, to muselo být prostě pro ně hrozně těžký. No jsem ráda, že teďka to je, že to tak funguje a doufám, že to bude lepší a lepší.“

4.9 Materiály a pomůcky

Zde jsou uvedeny některé materiály, knihy a webové stránky, které byly diskutovány během rozhovorů. Tyto zdroje nabízejí široké spektrum informací a nástrojů, které mohou pomoci lépe porozumět danému tématu nebo zlepšit dovednosti a znalosti v oblasti českého znakového jazyka a komunikace s dětmi se sluchovým postižením. Umožňují rozšířit své povědomí o dostupných možnostech podpory a vzdělání. Tyto zdroje mohou sloužit jako cenný průvodce a inspirace pro další kroky v procesu podpory a porozumění dítěti se sluchovým postižením.

- Sweet potatoes on the way – Youtube kanál
- Tamtam e-shop – knihy, DVD, pexeso, znakovací karty
- Dětský sluch – časopis
- pohádky ve znakovém jazyce na ČT1
- vybrané pohádky na ČT děčko
- Marie Růžičková a její tři publikace
 - Učíme se českou znakovou řeč
 - Znakování pro každý den
 - Než půjdeme do školy.
- Weblíčko – znakované pohádky, básničky, bajky, workshopy
- Zoolexikon – zvířata z celého světa

4.9.1 Aplikace

Zde jsou uvedeny aplikace, které byly zmíněny během rozhovorů. K dispozici je informace o tom, kde tyto aplikace lze stáhnout, aby byly snadno dostupné pro uživatele. Tyto aplikace nabízejí širokou škálu funkcí a služeb, které mohou být pro uživatele užitečné. Aplikace zahrnují lexikony a zábavné aktivity, které rodičům i jejich dětem usnadní rozvoj dovedností v českém znakovém jazyce.

- Medvěd – Znakujte s Tamtamem – App Store
- Znakujte s Tamtamem – Google Play, App Store
- Znakujte s Tamtamem – pexeso – Google Play, App Store
- Znakování s Nelou – App Store
- Spread Signs – Google Play, App Store

V příloze najdete QR kódy vedoucí na některé odkazy. Tyto QR kódy vám umožní rychlý přístup k relevantním zdrojům informací, webovým stránkám nebo aplikacím, které jsou spojeny s tématem diskuse. Stačí naskenovat QR kód pomocí mobilního zařízení a okamžitě se dostanete k doplňujícím zdrojům a materiálům, které mohou rozšířit vaše znalosti a poskytnout další užitečné informace k probírané problematice. QR kódy tak slouží jako efektivní prostředek pro rychlou a pohodlnou navigaci v digitálním prostředí.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Už na počátku přípravy praktické části bylo rozhodnuto, že se zaměřím na použití metody rozhovoru. Důvodem k tomuto rozhodnutí byla přesvědčivá efektivita této metody při získávání bohatého a podrobného množství informací.

Jak bylo již řečeno, primárním cílem praktické části je shromáždit co nejvíce zdrojů a prostředků, které využívají děti se sluchovým postižením a jejich rodiče k učení se znakového jazyka a k vzájemné komunikaci. Cílem je tak získat přehled o současné situaci a možnostech v této oblasti.

- **Jak se rodiče učí znakový jazyka?**

Většina rodičů často využívá aplikace a kurzy poskytované organizací Tamtam a online překladače – Spread the sign. Existují také jednotlivci, kteří si aktivně hledají lektory nebo jiné kurzy sami a účastní se jich. Velkým přínosem jim je i možnost pomoci od lektora, který jim na žádost natočí videa toho, co potřebují.

- **Je něco, co se rodičům nedaří osvojit, co jim dělá problém, nebo z čeho mají obavy?**

Pro mnohé rodiče představuje skutečnou výzvu zvládnout gramatiku českého znakového jazyka, podobnost mnoha znaků a přirozeně se vyjadřovat prostřednictvím mimiky, což mnozí pociťují jako nepřírozené. Někteří se potýkají s obtížemi spojenými s používáním barev v jazyce. Zatímco pro některé rodiče jsou tyto výzvy pouze technické povahy, pro jiné jsou emocionální povahy. Mnozí z nich se potýkají s pocitem studu kvůli své nejistotě ohledně svých znalostí a schopností v oblasti znakového jazyka. Někteří dokonce bojují s obavami a strachem ze začátku procesu učení se znakového jazyka a překonání bariér, které jim brání ve využití této formy komunikace se svými dětmi. Tyto obavy mohou být zvláště výrazné ve veřejném prostředí, kde by mohli být vystaveni pohledům ostatních a mohli by pociťovat tlak, aby své dovednosti ve znakovém jazyce demonstrovali. Tato situace může být pro ně zvláště nepříjemná a může jim bránit v úplném zapojení do komunikace s dítětem.

- **Využívají rodiče online kurzy znakového jazyka, nebo osobní konzultace s lektorem v rodině, je o ně zájem?**

Rodiče vítají obě tyto možnosti výuky. Pokud jde o individuální konzultace, vyjadřují konkrétní potřeby a zájmy ohledně učení a často se také probírá možnost implantace. Ve

skupinových kurzech, které od vypuknutí pandemie covidu probíhají výhradně online, je důraz kladen na gramatiku a rozšiřování slovní zásoby. Problémem těchto online kurzů je, že se často zapíše plný počet účastníků, ale ve skutečnosti se na kurz připojí jen část z nich. Existuje velký zájem o individuální konzultace s lektorem, a některé poradkyně je nabízejí i formou online setkání, což ukazuje na potřebu a důležitost této formy podpory a vzdělávání. Rádi využívají i možnost pobytů, kde se také kurzy uskutečňují.

- **Upřednostňují rodiče kurzy spíše online nebo osobní formou?**

Odpověď na tuto otázku je skutečně individuální a závisí na preferencích každého jednotlivého rodiče. Někteří rodiče, kteří žijí vzdáleně od místa konání kurzů, mohou upřednostňovat online formát, protože cestování po pracovním dni může být náročné a mohou mít problém sehnat hlídání pro své děti. Tímto způsobem mají možnost využívat výuky pohodlně ze svého domova, což jim umožňuje flexibilitu a úsporu času. Naopak existují rodiče, kteří preferují osobní schůzky, protože je vnímají jako prostředek k rychlejší reakci ze strany lektora, intenzivnějšímu zapojení do výuky a možnosti osobní interakce s ostatními účastníky kurzu. Tyto osobní setkání mohou poskytnout prostředí pro okamžitou zpětnou vazbu, individuální podporu a sdílení zkušeností s dalšími rodiči, což může být pro ně velmi cenné.

- **Co za materiály, pomůcky využíváte pro děti ke komunikaci a k učení se nových znaků?**

Využívání pomůcek a aplikací pro podporu komunikace rodičů s jejich dětmi je klíčovým prvkem rozvoje komunikačních dovedností. Nejpopulárnější a často doporučovanou aplikací je Znakujte s Tamtamem, která nabízí širokou škálu základních znaků. Vedle této aplikace jsou rodičům doporučovány další aplikace od Tamtamu, dále i Weblíčko a Zoolexikon, které rozšiřují možnosti učení. Mezi oblíbené pomůcky patří také různé znakovací karty, pexesa a komunikační deníky, které jsou efektivní při podpoře komunikace v rodině. Důležité je, aby se tyto pomůcky využívaly hravou formou, například s využitím maňásků, zvířátek a leporel, což pomáhá dětem lépe porozumět a zapamatovat si znaky. Kromě toho je vhodné zapojovat základní denní aktivity, které se opakují během dne, a přiřazovat jim odpovídající znaky, čímž se komunikační dovednosti dítěte posilují v každodenním kontextu.

- **Co Vám chybí v aplikaci Znakujte s Tamtamem, co byste vylepšili/ocenili?**

Uživatelé si všeobecně cení aplikace, protože jim poskytuje základní soubor znaků, slovník a umožňuje jim vidět věci z různých perspektiv. Nicméně, aplikace má i své nedostatky.

Mezi nevýhody patří skutečnost, že neobsahuje všechna slova a má omezený počet zvířat. Dalším problémem je orientace aplikace spíše na moravské nářečí českého znakového jazyka, což může být překážkou pro uživatele žijící v Čechách. Někteří uživatelé mohou také mít obtíže s pochopením znaků, i když jsou zobrazeny ze dvou různých úhlů. Mnoho uživatelů by uvítalo možnost oboustranné komunikace, kde by někdo znakoval a překladač by automaticky přeložil znaky do verbální/psané podoby.

- **Zapojují se do znakování i sourozenci a širší rodiny?**

Některé rodiny se účastní kurzů a konzultací jako celek, projevují zájem a aktivně se zapojují do procesu. Na druhou stranu jsou i rodiny, kde se širší rodina do aktivit nezapojí vůbec a rodiče tak musí převzít roli tlumočnicka. Co se týče sourozenců, mnozí z nich nemohou zúčastnit dopoledních konzultací kvůli školním povinnostem nebo jsou ještě příliš malí. Avšak existují i výjimky, kdy se sourozenci do aktivit zapojují velmi aktivně. Mnohdy se snaží komunikovat se svým sourozencem a fungují jako spojovací článek mezi ním a rodiči.

- **Co si rodiče obecně žádají?**

Existují rodiče, kteří mají jasnou představu o tom, co chtějí probrat, a často žádají o témata, která odpovídají zájmům jejich dětí nebo o záznamy z kurzů. Nicméně většina rodin tento přístup nepoužívá a poradkyně obvykle přináší vhodná témata k diskusi. Kromě materiálů si rodiče přejí sjednocení znakového jazyka na globální úrovni nebo možnost používat překladač i pro komunikaci z druhé strany.

Co se týče témat, tak nejčastěji žádají znaky pro členy rodiny, barvy, zvířata, návštěvu lékaře, volný čas a základní denní činnosti.

- **Využívají rodiče spíše znakovanou češtinu nebo znakový jazyk?**

Většina rodičů se neseťká s přímým používáním znakového jazyka. Zpočátku často používají znaky, které integrují do běžné řeči a vnímají ho spíše jako podpůrný prostředek, a s časem se od znaků postupně upouští díky úspěšné implantaci. Pro ty, jejichž implantace je neúspěšná se znakový jazyk stane hlavním prostředkem komunikace a rodiče si uvědomí, že pro efektivní komunikaci s dítětem musí vyvinout úsilí a zdokonalit se v tomto jazyce. Naopak existují rodiny, kde se i při úspěšné implantaci nadále učí znakový jazyk a baví je.

- **Jak se Vám jeví aktuální stav přístupu materiálů, pomůcek, literatury, kurzů?**

Většina dotázaných má přesvědčení, že v současnosti dochází k postupnému rozjezdu všech aplikací, webových stránek a dalších online zdrojů. Zároveň se domnívají, že tradiční knižní formáty a literatura jsou již zastaralé a vyžadují obnovu. Zvláště je to patrné například u DVD, která jsou dnes obtížně přehratelná. Proto je žádoucí modernizovat zastaralé materiály, aby odpovídaly dnešním požadavkům. Rodiče rovněž zmiňují, že by bez organizace Tamtam neměli žádné informace o materiálech, literatuře či o implantacích. Velkou příznivost zaznamenává kurz Tichý svět, který je zaměřený na český znakový jazyk pro rodiče dětí se sluchovým postižením a umožňuje jim lépe komunikovat s dítětem. Avšak zatím je k dispozici pouze jeden takový kurz a mělo by jich být více. Tamtam momentálně dále vytváří dokumenty a informační materiály určené přímo pro rodiče, které spojují znakový jazyk s komunikací v rodině a obsahují QR kódy. Pro rodiče je preferována forma materiálu ve formě videí než obrázků v knihách, jelikož z videí lépe porozumí obsahu a významu znaků.

Většina rodičů se neseťká s přímým používáním znakového jazyka. Zpočátku často používají znaky, které integrují do běžné řeči, a s časem se od znaků postupně odchyľují díky úspěšné implantaci. Ti, jejichž implantace je neúspěšná, Naopak existují rodiny, kde se i při úspěšné adaptaci nadále učí znakový jazyk a baví je.

6 LIMITY PRÁCE

Při rozhodování o tématu mé práce jsem chtěla získat hlubší vhled do problematiky znakového jazyka a jeho výuky pro rodiče a jejich děti. Měla jsem omezené povědomí o tom, jakým způsobem se tento jazyk učí a jaké prostředky mohou být pro tento proces užitečné či naopak překážkou. Původní plán mého výzkumu zahrnoval dotazníkové šetření a následné rozhovory s vybranými respondenty. Chtěla jsem prostřednictvím dotazníků zjistit informace o dostupnosti materiálů, pomůcek, kurzů a literatury týkajících se českého znakového jazyka. Z provozních důvodů na straně organizace jsem se rozhodla soustředit pouze na jednu pobočku, konkrétně pobočku rané péče pro Moravu a Slezsko. Nakonec jsme se s vedoucí pobočky dohodli, že provedeme výzkum prostřednictvím rozhovorů, což se ukázalo jako vhodný způsob sběru dat. Tímto rozhodnutím jsme optimalizovali průběh výzkumu a zajistili větší pravděpodobnost účasti respondentů.

Během práce na této studii jsem měla omezenou příležitost sledovat přímou interakci mezi rodiči a jejich dětmi. Můj jediný náhled na tuto komunikaci byl získaný během mé účasti na online kurzu. S ohledem na tuto omezenou možnost jsem se spoléhala na zdroje jako literatura, odborné články a publikace. Bohužel, i přes mou snahu, tyto zdroje poskytovaly jen omezené množství informací a některé z nich byly již zastaralé. Nicméně jsem objevila mnoho užitečných informací na webových stránkách jako je Centrum pro dětský sluch Tamtam a dalších institucí zaměřených na ranou péči. Tyto zdroje mi pomohly vyplnit mezery v mém porozumění a posílit základy mé práce. Díky nim jsem získala širší perspektivu na problematiku a lepší vhled do tématu.

V rámci praktické části mého výzkumu jsem se původně zaměřila na rozhovory s rodiči, neboť jsem věřila, že jejich zkušenosti budou klíčovým prvkem pro porozumění této problematiky. Nicméně, i přes pečlivě připravené dopisy a aktivní oslovení vybraných rodin poradkyněmi, byla odezva značně omezená. Odpověděly mi pouze dvě rodiny, z nichž jedna nakonec přestala reagovat. Tato situace mě původně znepokojovala a zdálo se, že mé plány na získání dat selžou. I přesto, že jsem měla možnost pouze jednoho takového rozhovoru, tato jediná příležitost byla velmi hodnotná a jsem za ni vděčná. Ke konci už jsem měla obavy, že možná žádný rozhovor s rodiči neproběhne, ale nakonec se situace vyvinula pozitivně. Tento rozhovor mi poskytl důležité perspektivy a hloubku pochopení problematiky, která by jinak mohla chybět. Taková kvalitní interakce mi pomohla lépe pochopit různé aspekty tématu a posílila důvěryhodnost mé práce. Je důležité ocenit i ty nejmenší úspěchy a naučit se hledat

pozitiva i v nepříznivých situacích. I přes omezené účasti rodin jsem měla již hotové rozhovory s poradkyněmi a další relevantní dotazující, kteří mi mohli poskytnout cenné poznatky. Tyto konverzace mi otevřely nový pohled na problematiku a doplnily mé chápání tématu. Nakonec jsem uskutečnila sedm rozhovorů, z nichž čtyři byly s poradkyněmi, jeden s lektorem českého znakového jazyka, koordinátorem služeb a vedoucím pobočky. Každý z těchto rozhovorů přinesl unikátní perspektivu a díky nim jsem získala širší a hlubší vhled do problematiky komunikace s dětmi se sluchovým postižením a výuky českého znakového jazyka pro rodiče.

Některé konverzace probíhaly v krátkém časovém rozmezí, zatímco jiné se protahovaly a trvaly déle. Přestože délka rozhovorů se lišila, větší časovou investici jsem věnovala procesu přepisu všech těchto rozhovorů do textové formy. Zejména mi to zabralo hodně času u rozhovoru, který trval hodinu a půl. Přepisování takového rozsáhlého množství materiálu vyžadovalo pečlivost a trpělivost, ale přineslo to nezbytnou podrobnost a přesnost do mé práce.

V praktické části mé práce jsem získala bohatý soubor informací. Některé odpovědi rodičů byly v souladu s názory ostatních účastníků, což ukazuje na určitou shodu v jejich zkušenostech, například v jejich spokojenosti s aplikací Znakujte s Tamtamem. Nicméně, bylo zajímavé pozorovat, jak se názory lišily v jiných aspektech. Překvapilo mě, že i přesto, že poradkyně indikovaly preferenci rodičů k online kurzům, rodiče, se kterými jsem vedla rozhovory, vyjádřili přednost osobní výuce. Tato situace poukázala na rozmanitost preferencí a motivací rodičů, a to z různých důvodů, jako je možnost osobní interakce, lepší porozumění materiálu nebo pocit podpory a komunity ve skupinovém prostředí. Taková rozmanitost názorů přispěla k bohatšímu pochopení dynamiky výuky a potřeb rodičů dětí se sluchovým postižením.

Během rozhovorů se ukázalo, že většina účastníků projevila velkou ochotu a otevřenost k sdílení svých zkušeností a názorů. Tato aktivní participace respondentů umožnila získat komplexní a rozmanitý obraz problematiky komunikace s dětmi se sluchovým postižením. Díky této bohaté škále informací má mé dílo potenciál přinést hodnotný přínos nejen samotným rodičům těchto dětí, ale také poradcům, specialistům a dalším zainteresovaným subjektům pracujícím v oblasti sluchového postižení. Zároveň je důležité zdůraznit, že tato práce není jen odborným materiálem, ale také prostředkem osvěty a informování širší veřejnosti o této důležité problematice. Sdílení poznatků a zkušeností z této studie může přispět k lepšímu porozumění potřebám a výzvám rodin s dětmi se sluchovým postižením a k vytvoření respektu a empatie ve společnosti.

ZÁVĚR

Bakalářská práce zkoumala problematiku Znakového jazyka u dětí se sluchovým postižením v raném věku. Teoretická část byla rozdělena na tři kapitoly a praktická část na kapitolu jednu.

Teoretická část začínala částí, která se zabývala komunikací a jejími systémy jako je mluvená řeč, odezírání, prstová abeceda, znakovaná čeština a český znakový jazyk. V dalších částech byly tyto komunikační systémy stručně analyzovány, dále byly zmíněny zásady komunikace a komunikace s dětmi, které mají sluchové postižení.

Druhá kapitola se věnovala výuce českého znakového jazyka pro rodiče dětí se sluchovým postižením. V této části byl představen kurz českého znakového jazyka určený pro rodiče dětí s auditivním postižením, pořádaný organizací Tichý svět.

V třetí a zároveň poslední kapitolou teoretické části se pojednávalo o rané péči, jejím historickém vývoji a zakotvení v právních předpisech. Dále byla pozornost zaměřena na Centrum pro dětský sluch Tamtam, jeho vývoj, nabízené služby a cíle

Cílem teoretické části bylo získat povědomí o komunikaci s dětmi se sluchovým postižením, používání znakového jazyka a rané péči, včetně role Centra pro dětský sluch Tamtam v této problematice. Díky studiu literatury byly získány relevantní informace týkající se této problematiky, a práce tak může být inspirací a užitečným zdrojem informací pro rodiče dětí s tímto postižením.

Praktická část zkoumala současný přístup k materiálům, pomůckám a výuce českého znakového jazyka pro rodiče dětí se sluchovým postižením. Prostřednictvím rozhovorů bylo dosaženo lepšího porozumění této problematice, zjištění zkušeností respondentů a dosažení tak cíle této práce. Tato část má potenciál přinést užitečné poznatky pro rodiče, poradce a další zainteresované osoby v této oblasti.

LITERATURA

BÖHME, Gerhard, 1976. Hör- und Sprachstörungen bei Mehrfachschädigungen im Kindesalter. Stuttgart: G. Fischer.

DOUŠOVÁ, Věra; KRATOCHVÍLOVÁ, Kristina a MOTEJZÍKOVÁ, Jitka, 2014. Být neslyšící nemusí být problém: jak postupovat při výchově dětí se sluchovým postižením : postřehy z psychologické poradny. Praha: Centrum pro dětský sluch Tamtam. ISBN 978-80-86792-38-5.

HENDL, Jan, 2023. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1968-2.

HOLMANOVÁ, Jitka, 2016. Raná péče o dítě se sluchovým postižením. Třetí upravené vydání. Praha: Septima. ISBN 978-80-7216-345-8.

HORÁKOVÁ, Radka, 2012. Sluchové postižení: úvod do surdopedie. Praha: Portál. ISBN 978-802-6200-840.

HOUDKOVÁ, Zuzana, 2005. Sluchové postižení u dětí - komplexní péče. V Praze: Triton. ISBN 80-7254-623-6.

HOVORKOVÁ, Silvia; RZYMANOVÁ, Martina a TARCSIOVÁ, Darina, 2017. Máme dieťa s poruchou sluchu 2. Bratislava: Nadácia Pontis. ISBN 978-80-89895-08-3.

JABŮREK, Josef, 1998. Bilingvální vzdělávání neslyšících. Praha: Septima. ISBN 80-7216-052-4.

JANOTOVÁ, Naděžda, 1996. Rozvíjení zrakového vnímání a odezírání sluchově postižených dětí. Praha: Septima. ISBN 80-85801-84-1.

KRAHULCOVÁ, Beáta, 2014. Komunikační systémy sluchově postižených. Praha: Beakra. ISBN 978-80-903863-2-7.

KRAHULCOVÁ, Beáta, 2002. Komunikace sluchově postižených. Online. Vyd. 2. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0329-2.

LANGER, Jiří, 2013. Komunikace osob se sluchovým postižením. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3674-6.

MACH, Petr, 2019. Zákon o sociálních službách: komentář. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-246-7.

POTMĚŠIL, Miloň, 2003. Čtení k surdopedii. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0766-3.

SOURALOVÁ, Eva, 2005. Surdopedie II: studijní opora pro kombinované studium. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1008-7.

SOURALOVÁ, Eva a LANGER, Jiří, 2005. Surdopedie: studijní opora pro kombinované studium. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1084-2.

SOURALOVÁ, Eva a LANGER, Jiří, 2005. Surdopedie: studijní opora pro kombinované studium. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1084-2.

STRNADOVÁ, Věra, c2008. Odezírání jako schopnost. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-05-1.

STRNADOVÁ, Věra, 2007. Desatero komunikace s osobami se sluchovým postižením. Gong. Roč. 2008, č. 7-8.

STRNADOVÁ, Věra, 2001. Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění. 2. vydání. Knihovna časopisu Gong. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR. ISBN 80-85047-17-9.

ŠÁNDOROVÁ, Zdenka, 2017. Raná péče v referenčním poli speciální pedagogiky a sociálních služeb. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7560-054-7.

VASILOVČÍK ŠUSTOVÁ, Terezie, 2008. Jak se domluvit s kojencem a batoletem: komunikujeme přirozenými znaky a gesty : gesta a znaky, jak se porozumět, přirozený rozvoj řeči, po čem vaše dítě touží, úskalí komunikace, slovníček znaků. Pro rodiče. Praha: GRADA Publishing. ISBN 978-80-247-2336-5.

Moje dítě neslyší?, 2012. Federace rodičů a přátel sluchově postižených, o.s. ISBN neuvedeno.

Chci se s tebou domluvit, 2013. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 978-80-86792-29-3.

Raná komunikace v neslyšící rodině: návodná pomůcka pro slyšící i neslyšící rodiče, jak komunikovat se svými (ne)slyšícími dětmi, 2007. DVD. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 978-80-86792-19-4. [cit. 2024-04-03].

Chci se s tebou domluvit, 2013. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 978-80-86792-29-3.

Internetové zdroje:

HORÁKOVÁ, Radka; GÁBOVÁ, Kristýna a MGR.PETER TAVEL, prof.Ing.Mgr.et, 2020. Diagnostic process and subsequent care of children with early-age hearing impairment: parents' experience. Online. Listy klinické logopedie. 2020-12-14, roč. 4, č. 2, s. 84-91. ISSN 25706179. Dostupné z: <https://doi.org/10.36833/lkl.2020.037>. [cit. 2023-11-05].

HRADILKOVÁ, Tereza, 2015. Historie rané péče v Čechách. Online. 2015. Dostupné z: <https://www.ranapece.cz/wp-content/uploads/letak-Historie-RP.pdf>. [cit. 2024-03-04].

JUNGWIRTOVÁ, Iva, 2015. Komunikace s malým dítětem se sluchovým postižením. Online. Idětský sluch. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/pece-o->

[dite/komunikace/komunikace-s-malym-ditetem-se-sluchovym-postizenim-32/](https://www.idetskysluch.cz/pece-o-dite/komunikace/komunikace-s-malym-ditetem-se-sluchovym-postizenim-32/). [cit. 2024-04-08].

Úspěšná komunikace s dítětem se sluchovým postižením, 2023. Online. MOTEJZÍKOVÁ, Jitka. Šance Dětem. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/uspesna-komunikace-s-ditetem-se-sluchovym-postizenim>. [cit. 2024-04-08].

Registr poskytovatelů služeb, 2024. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb>. [cit. 2024-03-05].

Tisková zpráva MPSV: Zvýšení povědomí rodičů o rané péči zkvalitní život zdravotně postiženým dětem, 2023. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/4552532/TZ_ran%C3%A1_p%C3%A9%C4%8De_13092023.pdf/3ca636dc-1d6c-f2b6-1c36-9dd4804ff4b9. [cit. 2024-03-05].

Jak komunikovat s neslyšícími, 2004. Online. Ruce. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/4-jak-komunikovat-s-neslysicimi>. [cit. 2024-04-08].

384/2008 Sb. Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, 2014. Online. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>. [cit. 2024-04-04].

Tamtam Raná péče, 2024. Online. TAMTAM Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/rana-pece/>. [cit. 2024-04-04].

Tamtam Historie organizace, 2024. Online. TAMTAM Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/o-nas/historie-organizace/>. [cit. 2024-04-04].

Tamtam Co děláme, 2024. Online. TAMTAM Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/>. [cit. 2024-04-04].

Kurz ČZJ pro rodiče, nevedeno. Online. Tichý svět - nasloucháme neslyšícím. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/aktuality/kurz-czj-pro-rodice>. [cit. 2024-04-03].

Co děláme. Online. In: Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/>. [cit. 2024-03-04].

17 otázek o znakování s miminky a batolaty zodpovězeno, nevedeno. Online. Michaela Tilton. Dostupné z: <https://www.babysigns.cz/>. [cit. 2024-03-14].

How to communicate with patients who are D/deaf or have hearing loss, 2021. Online. The BMJ. Roč. 2021, č. nevedeno, s. 6. Dostupné z: <https://www.bmj.com/content/373/bmj.n1382.full>. [cit. 2024-04-04].

Obrázky:

Obrázek č. 1 - https://znakovani-ostrov.proweb.cz/obrazky/030708mimina_znaky2.jpg

Přílohy

QR kódy

Rozhovor č. 1

Rozhovor č. 2

Rozhovor č. 3

Rozhovor č. 4

Rozhovor č. 5

Rozhovor č. 6

Rozhovor č. 7

Přílohy

QR kódy

Sweet potatoes on the way

Tamtam e-hop, časopis Dětský sluch

Pohádky ve znakovém jazyce

Pohádky ČT děčko

Aplikace Znakujte s Tamtmem

Aplikace Pexeso – Zakuňte s Tamtmem

Aplikace Spread Signs

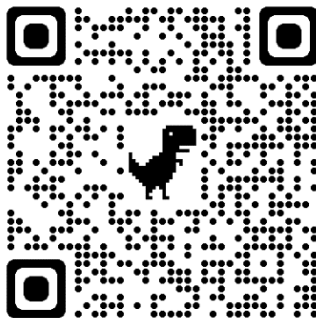
Aplikace Znakování s Nelou

Aplikace Medvěď – Znakujte s Tamtmem

Zoolexikon

Weblíčko

Přepis rozhovoru 1

Lektor ČZJ

Vy jste teda traktor českého znakového jazyka. Jaké jsou podmínky pro toto práci, protože to asi nemůže dělat každý?

„Ano, tak podmínky. Může to dělat třeba neslyšící, nedoslýchavý nebo slyšící, to je úplně jedno. Hlavně že umí vyučovat znakový jazyk a bylo by dobré, kdyby to byl člověk, který už dlouhodobě učí, aby mohl dělat lektorské služby třeba pro Tamtam, Centrum pro dětský sluch Tamtam, ale určitě dobré je, že má vysokoškolské vzdělání nebo nějaké lepší vzdělání a prošel kurzem znakového jazyka, jak lektorovat, a to všechno splňuju. Když spolupracuju s Tamtmem tak určitě i dobrý vztah k dětem a přínos rodičům.“

Ty kurzy, které poskytujete, toho znakového jazyka jsou Váš hlavní příjem, nebo pracujete i jinde?

„Pracuji na vysoké škole, tak učím i tady na Univerzitě Palackého v Olomouci, a to mám jako hlavní zdroj příjmů jako hlavní můj pracovní poměr a externě jsem tu pro Centrum dětský sluch Tamtam a jinde ještě oblastní Unie neslyšících, kde sice nejsem lektor znakového jazyka a prostě taková hlava jenom tam chodím učit jenom teorie o kultuře neslyšících nebo jsem pozvaný jenom jako přisedící u zkoušky znakového jazyka nic jinde. Jenom vlastně Českou televizi znakování ale tam není výluka znakového jazyka, nebo že bych kontroloval znakový jazyk to ne.“

Komu poskytujete kurzy českého jazyka, komu všemu?

„Jo rodičům, tak určitě ze začátku, když jsem začal tady pracovat, tak si mě hned odchytili, už je to 13 let asi, tak jsem jako lektor učil hlavně rodiče a sami zaměstnanci taky chtěli. Ze začátku to bylo hodně práce. Já měl hodně práce, a hlavně rodiče. A ti rodiče chodili to byl kurz každou středu myslím nebo úterý nevím, ale bylo to osobně a přijížděli do Olomouce sem z různých vesnic poblíž Olomouc, Litovel, Uničov a další blízká města, a to byla asi tři, čtyři nebo pět let a pak o to rodiče neměli veliký zájem, už byly větší děti a jiné rodiče měli zájem a už byli z větší dálky, tak jsme se domlouvali jak dál, co. Naskytla se možnost i díky covidu, že vlastně zkusíme online a nějak se to uchytilo, ale není to není to výuka každý týden, každý den je to jenom jednorázové ve dvou dnech, tento den a o týden později pro začátečníky je to do roka tak dvakrát dva a pro pokročilé tak jenom ty, kteří mají zájem o to. Jenom zaměstnanci by rádi, ale jsem časově vytížený, ale zaměstnanci určitě by rádi.“

A děti taky učíte znakový jazyka?

„Děti? No to spíš jejich rodiče, děti ne a když jsem na pobytu s Tamtmem, tak rodiče se hodně ptají.“

Když se přesuneme teda k těm rodičům, tak jak často je vhodné ty kurzy pro rodiče absolvovat je vhodnější intenzivní týdenní kurz nebo jednou za čas?

„Podle mě je vhodné aspoň jednou za týden, upevňovat si, zjišťovat si, může se doptávat víc než jednou za tři měsíce. To je málo o ničem a rodiče určitě neustále tápou co znakovat, jestli správně znakuji, používají tu aplikaci Znakujte s Tamtmem, jestli to dělají dobře a nemají nad sebou někoho, kdo by je usměrňoval, jak správně komunikovat s tím dítětem, jak používat ten správný znak, aby to nebylo ke škodě.“

Jsou nějaká témata nebo okruhy, které si rodiče nejvíce žádají, jestli si třeba píšou nějaké seznamy?

„Rodiče většinou píšou, že chtějí komunikovat od začátku, jako jsou barvy, hračky, něco v kuchyni koupelně takové ty nejzákladnější potřeby pro komunikaci teď jenom tyhle ty, ale zbytečné to ne, to až vyššího věku.“

Třeba říkanky nebo pohádky si také žádají?

„Jednu pohádku dáme, ale neřeknou, že chtějí konkrétně tuhle pohádku. Spíš by rádi něco krátkého, aby se dítě nebylo otrávené, že je nějaká dlouhá pohádka, protože ty tomu moc nerozumí, učí se spíš komunikovat.“

Je nějaká připomínka nebo rada rodičům, co se vám osvědčila do teď jí říkáte na každém kurzu?

„Jim se nejvíc osvědčilo a sám od nich slyším že rádi nejenom znaky, ale tvorba vět, znakový sled, jak to vypadá a někteří rodiče by rádi i tu znakovanou češtinu, protože jsou to děti, které čekají na kochleární implantát, tak aby už šli českým jazykem a domáhat si znakovým jazykem a polovina rodičů znakový jazyka a chtějí tu gramatiku hlavně ty věty.“

Je něco něco, co se opakovaně nedaří rodičům osvojit si jsou to třeba ty věty a gramatika?

„No oni pořád tápou tu gramatiku neustále potřebují, tak proto doporučuju aspoň tu výuku jednou za týden než online 2 hodiny, to je málo. Stačí jenom maminka, ale nejlepší je maminka i tatínek a třeba i dědeček a babička, pokud žijí v té domácnosti nebo rodinném domku.“

Kam dále odkazujete rodiče na nějaké jiné kurzy, webové stránky aplikace?

„No ta aplikace, co má Tamtam potom neodkazuju jako kurzy znakového jazyka, ti kteří se zeptají, řeknu, ale vždycky jim říkám, že kurzy znakového jazyka jsou určeny hlavně pro ty lidi, kteří se chtějí učit znakový jazyk, ale není to pro komunikaci dětí, hlavně ty znaky jsou teď zrovna potřebné, malé děti. Takže spíš aplikaci, nebo já natočím nějaké video ty pohádky,

básničky, říkanky to chtějí rodiče taky už pokud jsou děti větší, tak ty chtějí něco, tak jim poskytnu a natočím.“

A nějaká literatura?

„Literatura ano od Marie Růžičkové ty tři knížky, protože je hmatatelná. Jinak jsem říkal že i webové stránky „Sweet potatoes on the way“, tak tam je taky ten znakový jazyk, tak se na to rodiče můžou podívat a učit se, ale jinak jako chválím i Tichý svět, že má i pěkně propracované materiály, videa mají, ale říkám, že to není stavěné pro rodiče, aby mohli začít komunikovat, je to stavěné vlastně pro zájemce, který to chtějí učit.“

Zažili jste během své praxe, že byste měli natolik specifickou skupinu, že byste si musel vymýšlet vlastní individuální znaky pro ty rodiče nebo vždycky jedete podle gramatiky?

„Nevymýšlí si žádné znaky, někdy rodiče přijdou s tím, že má dcera znakuje takhle. Je vhodný správným mluvním vzor jako by řekla něco jinak, než je to běžně a budeme používat tuhle tu mluvu, což je pitomost. Říkám rodičům, že ne takhle lepší, když ty děti ještě nejsou manuálně zručné, tak proto to znakují zvláště, divně, vypadá to krásně, tak to budeme používat, ale není to ten správně vyslovený jazyk. Tak proto rodičům doporučuju, aby znakovali správně a dítě se k tomu správnému znaku dopracovalo. Stejně jak s mluvou, taky se musí vyslovovat správně, takže doporučuju vždycky rodičům správný znak. Zjišťuju odkud jsou, jestli jsou třeba z ostravska, tam jsou některé znaky typické, ano to můžete používat, jen to třeba lépe dotáhněte.“

Takže vy využíváte i znakovanou češtinou nebo znak do řeči při těch kurzech?

„Když je kurz znakového jazyka, tak je to znakový jazyk. Poradci žádají, abych jezdil s nimi i do rodin, protože rodiče sami nechtějí tu výuku, ale chtějí, abych já přijel osobně, takže podle té situace, co oni přesně potřebují je to šité pro ně na míru – znakový jazyk, znakovaná čeština.“

Vy jste říkal, že vedete ty kurzy online i osobně, tak co Vám víc vyhovuje?

„Pro mě jako nejlepší výuka je osobní, kontaktně, prostě vidím, mám obrázky můžeme s tím pracovat, sama jste viděla výuku online, tam nevím, jestli vidí ty obrázky, jestli si mě přišpendlili, proto je osobní pro mě lepší, ale chápu že rodiče jsou z různých krajů České republiky, někdo je z dálky, z Brna a nemůžou každý den.“

Takže rodičům víc vyhovuje ta online podoba?

„Rodičům určitě vyhovuje online, že se může připojit i otec a časová doba je večerní, od pul čtvrté, páté, od té doby je to dobré. Než ta osobní kdy, než dojedou z práce, potřebují nakoupit, tak přijede jenom maminka, tatínek hlídá. Myslím si, že pro ně je to výhodnější v domácím prostředí, v klidu a nemusí mít starosti s hlídáním dětí.“

Jsou požadavky spíše na individuální konzultaci nebo ty skupinový kurzy?

„Pokud jsou individuální konzultace jako výuka znakového jazyka, tak to jsou od nich přesné požadavky, co se chtějí naučit, nebo říkáme v rodině tyhle věty a potřebujeme to do znakovky, tak ukážeme a když jsem v rodině, tak chtějí vidět třeba jak pracovat s knížkou, leporelem, jak zrakový kontakt, ukážu tak zhruba, že by mohli dělat něco takového. Pokud je to skupinově nebo jako tři, dvě rodiny a potřebují znakový jazyk, tak už potřebují tu gramatiku a pokračovat dál rozvoj slovní zásoby. Více chtějí ty individuální, ale jak kde, ty skupinové jsou kdo přijde, přijde.“

Víte o nějaké formě osvojování znakového jazyka, která se těm rodičům osvědčila, co Vám třeba říkali, že jim pomohlo?

„Těžko říct, protože já jim posílám obrázky, nějaké i pěkné práce od studentů, takový ty obrázky, doplňovačky nebo něco, ale nevím, jestli je to dobrá věc pro ty rodiče, jak jsou časově vytíženi, jestli se opravdu věnují znakovému jazyku nebo se mnou výuka a doma jen komunikace se svým dítětem. Spíš se zeptat těch rodičů, co je pro ně lepší, jestli nějaký materiál, nebo jak posílám pohádky, říkanky, pod ním znakový sled a video. Ale věty na různá témata to ne, na to jsou spíš ty kurzy. Ale bylo by lepší kdyby měli aspoň nějaká videa na ta témata, aby se podívali, jak tvořit ty věty.“

Je o ty kurzy veliký zájem, dostanou se všichni rodiče do těch kurzů?

„Dřív byl veliký zájem, ale nějak poslední dobou, jako o individuální výuku je vždycky zájem, ale o ty skupinové podle mě nevím, to už je dobré se zeptat toho, kdo ty kurzy organizuje, kdo to zprostředkovává. A jako se přihlásí sedm lidí a nakonec tam je jen 5, nebo čekáme jestli se ještě někdo připojí, tak nevím, jestli je o to veliký zájem.“

Jak se Vám jeví aktuální stav přístupu materiálů, literatury, kurzů o českém znakovém jazyce? Co byste popřípadě ocenil, vylepšil do budoucna?

„Velice oceňuju tu aplikaci, ale je tam toho málo, ty znaky není problém, ale ta tvorba vět a mnoho dalších věcí. Jako materiály pro ty rodiče, které mají malé děti a potřebují komunikovat, tam je potřeba aspoň i teorie, rozdíl znakový jazyk, znakovaná čeština, třeba jenom příklady, ukázky, ale hlavně v tom znakovém jazyce hodně videí tvorby vět pro určité oblasti, pro začátek komunikace jako rodina s dítětem, jak jsou děti tříleté, čtyřleté, tak potřebují jiné materiály, ale pro ty začínající rodiče, kteří se chtějí učit znakový jazyk, tak tam ta komunikace s dítětem pořád chybí.“

Ještě mě napadá, doporučujete i třeba ty překladače, slovníky n internetu?

„Ne, nechci, jako je to dobré, ale jsou to jenom znaky a tam všechno nenajdou. Právě ta aplikace je určena pro rodiče a jsou tam znaky i pro ty malé děti, nepoužívanější znaky v té komunikaci, ale třeba tam nenajdeme písek nebo kyblíček. „

„Marii Růžičkovou tu na sto procent ale, i když tam je i znakovaná čeština, ale ty znaky jsou super. Nechci, aby byli rodiče zahlceni dalšími zdroji, když to můžou najít i tam.“

Napadá Vás ještě něco, co byste chtěl sdělit?

„Jenom díky vaší otázce, jako opravdu je potřeba udělat aspoň nějaký projekt nebo něco pro ty rodiče od prvopočátku, jak znakovat, které znaky používat při komunikaci a jak s dítětem komunikovat. Bylo CD jak komunikovat, ale nevím, jestli je to ještě v prodeji. A Chci se s tebou domluvit, to je taky pěkné, ale je to staré už asi 15 let. Ty texty, co mám těm rodičům poskytnu, ale to CD ne, protože to nemají kde přehrát. A chtělo by to i ukázky a aktualizovat to do dnešní podoby, nebo udělat znova pro dnešní dobu a technologii, třeba i pro tablet nějaký hry, cvičení. Je pexeso s Tamtamem, chtělo by to ale víc i pro rodiče třeba.“

„Ale hodně rodičů se ptá, pokud se blíží Vánoce, nebo Velikonoce, jak překládat říkanky, básničky a já jim vždycky říkám, já vám to přeložím, ale bude to znakový jazyk jako typický pro neslyšící, že tam nebude rýmování.“

„I rodiče se ptají a jak mám komunikovat, když mám ještě jedno dítě. Čteme pohádky, nechci, aby to bylo zvlášť. Říkám tak ale dva jazyky do jednoho nelze taky. Pokud znakovaná čeština, tak není problém budou mluvit normálně česky a do toho znaky, ale znakový jazyk nelze zakomponovat do češtiny. Jako třeba anglicko-německy mluvit nejde.“

Jsou třeba rodiče překvapení, že znakový jazyk nejde podle češtiny, že to má jinou gramatiku?

„Ze začátku jo, anebo když je učím „vy to tak krásně děláte“, to se taky naučíte jenom je potřeba rodičům bych doporučoval, kdyby komunikovali i s jinými lidmi, kteří neslyší a komunikují znakovým jazykem, aby si to upevňovali, když se někdo učí cizí jazyk, tak je potřeba ho upevnit.“

Jak jsem byla na náslechu toho jednoho online kurzu, tak jsem byla překvapená, jak jsou šikovní ty rodiče, kolik už toho umí.

„No ano, to jsem byl taky překvapen kolik znaků umí, že opravdu to jsou rodiče, kteří chtějí a baví je to. A já vždycky u toho mluvím, aby z toho měli hodně, protože oni chodí do kurzu, kde jsou lektori sami neslyšící a teorie tam není, nemluví jen znakuji a rodiče hodně tápou proč to je tak. Já jsem to zjišťoval u vás u těch studentů, jak jsem začínal pracovat tady nebyla videa, nekomentoval jsem to, jenom jsem učil znakový jazyk a pak jsem zjišťoval, že je potřeba i teorie trochu vysvětlit, proč se to znakuje tak, proč ty znaky se musí dotáhnout, proč nemůžu ukázat máma tahle a díky videím a textům studenti jsou líp připraveni že víc chápou, tak si myslím že i rodiče by potřebovali tady toto, spíš hodně ukázek a na konkrétní dítě v tom věku. Povolání není pro ty malé děti důležité. Spíš „kde je máma“, „počkej na mámu“, „půjdeme k lékaři“, „uklid si ty hračky“ tyhle ty základní nejsou. Já bych byl pro, ale nemáme studie, aby to bylo opravdu, jako něco natočím, ale je to spíš pracovní verze pro tuhle skupinu lidí. A ty pohádky se snažím použít lepoprelo nebo obrázky třeba O třech prasátkách, tak tímto způsobem se snažím. Ale chci, aby viděli nejenom znakový jazyk ale i třeba popis obrázku, kdo je to, co dělá, aby mohli i komunikovat, pracovat s nějakou knížkou, to je taky potřeba.“

Ty pohádky se nějak přepisují do lehčí podoby, aby byly srozumitelnější?

„Je to jenom znakový jazyk, žádný text k tomu není. Psal jsem pro ně znakový pohádek, ale zjistil jsem, že oni to potřebují vidět spíš natočení, aby viděli mimiku, tak jsem od toho upustil a tady nedávno jsem přepisoval vánoční písničky videa se znakovým. Ale to si vždycky vymýšlejí rodiče, co chtějí, o to se pokusím. Mám i říkanky třeba Vařila myšička kašičku. Většinou rodičům říkám znakový znakový i když neodpovídá, rozvíjí pasivní zásobu. Potřebuje mluvní vzor, pasivní zásobu a důležitý je znakový kontakt.“

Ted' mě ještě napadá, když má to dítě sourozence, tak se taky účastní těch kurzů?

„Ne, když já jezdím do rodiny, tak je to většinou v dopoledních hodinách, takže jsou ve školce, nebo si hrají v pokojíčku. Neúčastní se, protože maminka chce mít klid pro sebe.“

Ale tak asi by bylo fajn, kdyby tam byli ne?

„Ano bylo by to lepší, ale to už bych se musel měnit, ne jako učit maminku, ale už se bavit s dítětem, a ne to komentovat, dítě je otrávené. Bylo by to dobré, ale všechno nejde najednou a rodiče by rádi, kdybych jezdil do rodiny častěji, jednou je to pro ně málo. Rodiče by rádi, ale oni nemůžou zase podle stanov, to už se můžete zeptat paní Kučerové.“

Přepis rozhovoru 2

Poradkyně 1

Co obnáší práce poradkyně všeobecně nějak?

„Jo tak práce poradkyně rané péče jezdím já konkrétně jako poradce jezdím do rodin s tím, že si musím nabalit určité pomůcky, určité hračky, dokumenty samozřejmě a vyřáším vlastně za tu službu jako poradce. S tím, že jako klíčové si myslím, že je jako fajn a důležité je to, že jsme tam jak pro toho rodiče, tak pro to dítě. Mnoho jako lidí si představí, že jsme tam pro ty děti. Ano jsme ale jako jedeme tam za těmi rodiči, s kým se uzavírá jako smlouva o provedení o sociální služby je s rodičem. S tím já s tím dítětem samozřejmě pracujeme, je to super, ale potřebuju to naučit toho rodiče, který s ním je potom jako celou dobu. A pracuje s ním jako on a potřebujeme, aby on se to naučil, že jo, pro tu komunikaci. Jestli budeme směřovat jako k tomu znakovému jazyku, tak určitě mít jako nějaké povědomí nějaký základ komunikační. Já jsem teda poradce, který nemá neslyšící rodinu, ale kolegyně mají potom jako ten znakový jazyk na lepší úrovni mají potom třeba i neslyšící rodiny. Ale vlastně jako má to strašně moc oblastí, jo ať už se budeme bavit o vzdělávání o pomůckách, o dítěti, o rodiči o samotném řízení třeba za volantem ano ta práce obnáší jako strašně moc, asi takových jako různých sfér.“

Vy jste byla přítomna tomu, že by do rodiny byl přizván lektor znakového jazyka?

„Pavel Kučera je náš externí kolega. Díky tomu, že tohle jako není jeho hlavní pracovní náplň, ale pomáhá nám tím, že vlastně on jezdí přesně takhle s námi do rodiny, že si to můžeme přizvat. Ale není to jako na každou měsíční bázi jo u něho, že my pro to máme jako možná na vysvětlení toho konceptu těch poradců, je každý poradce, má pod sebou určitý počet rodin a ta rodina má, teda když se na to podíváme z druhé perspektivy přiřazeného poradce, který se vlastně o ně nějakým způsobem jako stará zřizuje a vlastně ten klíčový pracovník, komu oni se ozývají a v momentě, kdy já potřebuji jako něco řešit s rodinou a je potřeba tam přivést externistu, tak jako ten poradce to zprostředkovává. A já jsem zatím byla na všech konzultacích, které jsem takhle jako zprostředkovala. Jako externisty v Olomouci máme teda lektora znakového jazyka, máme referenčního rodiče, který vlastně tou situací prošel a máme klinického logopeda. Když je to terénně, tak je s sebou. Je to spíš z toho důvodu, že vlastně my jsme řidiči. Externista by musel mít jako povolení řídit naše auto, nebo by tam jel jako samostatně, nebo by tam měl prostě nějak jinak. To už by si se řešilo zase jako zase s někým jiným anebo potom je to i možné online a tam já většinou nebo já jsem vždycky přítomná, jo, potom máme samozřejmě i kolegyně v Praze, tam je třeba psycholog v Praze, tam je potom třeba telefonicky nebo o rodině a můžu s kolegyní komunikovat s telefonicky nebo online a tam já u těch konzultacích přítomná nejsem z důvodu nějakých osobnějších témat, a naopak mi pomůže jako to je tam odklonit, ale tam už se bavíme, že to je jiný typ služby. Jo, takhle jsme se pohybovali ve vlastně v té sféře rané péče, kdy využíváme ty externisty, a když takhle odkloníme tu rodinu, tak už je to jako jiný typ služby, které taky může využívat. No já jsem teda bych odpověděla, byla přítomná. Byli jsme s lektorem u pár rodin. Vypadá to potom tak, že vlastně já jedu jako klíčový pracovník. Musím se domluvit s externistou. Ještě v rámci služby se dělají online kurzy znakového jazyka, které vyučuje nejčastěji Pavel, ale to už je takové, že se rodina přihlásí ne prostřednictvím svého pracovníka, ale prostřednictvím emailu, který jim přijde, ale

to víme, ale tam už přítomni nejsme. No ale jak to reálně teda vypadá, že rodina zkontaktuje mě nebo si na konzultaci řekneme tu zakázku a já jim nabídnu, protože na začátku jim nabízíme všechny možnosti, jak je ta služba má, nebo aby to měli tu povědomí, tak si řekneme, že tohle by se jim líbilo, tak já domluví s rodinou termín, nebo naopak to často vypadá spíš, že pro ně hledám termín s lektorem, potom hledáme termín s rodinou. To si vyjasníme, lektor většinou nějaké velké informace nepotřebuje dopředu tím, jako že ten znakový jazyk je pro něho přirozený, ale jedeme potom v autě, tam si řekneme základní informace v tom autě. A pak už dorážíme k rodině, takže ví, že přijedeme dva. Toto už je takové technické vždycky den předem před konzultací ověříme smskou, když se rodina neozve, tak voláme, a když se neozve vůbec takhle nevyjíždíme, byl by to zmařený výjezd, a hlavně dva platy.“

Jak to pak probíhá v té rodině?

„V té rodině to potom probíhá velice individuálně. Funguje to na základě nějakých domluv samozřejmě, jak je to příjemné rodině, jak je to příjemné lektorovi potažmo poradci určitě. Každý to má úplně jinak. Vím, že dokonce kolegyně měla třeba fakt výuku znakového jazyka, kdy tam přijela celá rodina a nemohli se vlézt jako do místností. Tohle si řekneme dopředu, pro koho všeho to může být, ale ať máme i my představu. Úplně stejně, chci i já jako vědět od rodiny, samozřejmě není problém, když se tam někde zjeví babička během konzultace, ale pokud jako tam chce být třeba přítomná celou dobu, tak většinou jako to chci vědět dopředu nebo, tak si jako říkám, že je fajn to vědět dopředu i z důvodu jako materiálu, protože lidi se začnou potom ptát třeba na otázky, kteří naši klienti ti rodiče měli jako na začátku té služby. A já se občas potřebuju opřít o nějaké materiály, třeba jako obrázek ucha úplně jednoduchý a najednou tam tápu a nemám to v ruce, protože nemůžu vozit pořád všechno. Takže přijedeme do rodiny já jako poradce, protože rodinu znám tak představit lektora zároveň aby věděli, co je čeká. Nějak se jako pobavíme o tom, co všechno jako ta konzultace může obnášet. Zároveň je fajn si stanovit nějaký čas, který na sebe máme. Většinou s tím lektorem tak hodinu až dvě jsme v té rodině, s tím, že si stanovíme, co on jim tam může přinést a moje role je většinou buď může být tichý pozorovatel, ale já jsem taková, jakože spíš jako jsme tam jako společně jako tým, že tam já neřídím ten takový jazyk, ale znakuji s tou rodinou. Učíme se to společně. Zároveň to vidí zase od někoho dalšího. Nebo můžu do toho i vstoupit ve stylu já teďka bychom potřebovali tohle anebo s tímhle jsme se už setkali, a být jako ten prostředník mezi tou rodinou a tím lektorem, ale samozřejmě záleží vždycky, jaká je to rodina. Někdy to byla maminka, která před cizími měla problém třeba říct, co by potřebovala, tak tam jsem se snažila, jako to nějakým způsobem uchopit a někdy ti rodiče si umí říct sami, nebo moje ještě oblíbená funkce je potom hlídání těch jako dětí. Ne že bych je hlídala, ale já si najednou můžu zkoušet určité věci, které prostě normálně jako nemůžu a hraju si s nimi. Minule jsem si, hrála se sourozencem, a tak přirozeně přítom jako lektorování zároveň jako povídání, protože Pavel tam nepřináší jenom to lektorování toho znakového jazyka, ale za mě jako mnohem, jako i přínosnější, třeba u těch rodin, které jsem měla já, protože to byly velice malinké děti, tak ten jeho příběh, to povídání si o těch kochleárních implantátech o tom vidět toho dospělého člověka. Vysoký, potetovaný, normálně mluvící vysokoškolský učitel. Ale zároveň normální člověk, tak tu normalitu těm lidem tam přivez, to jako taky hodně dělá. A třeba když jsem tam byla teďka s Pavlem jsme měli, a to už asi delší doba jsme jeli na konzultace dvě úplně odlišně vypadali, ale vlastně já jsem si hrála s tím malým nějak, samozřejmě, oni jsou natěšení, že přijede někdo, tak jsme nějak blbli a

zároveň ti rodiče se ptali jako na znak, různě jsme si povídali s tím Pavlem a já s tím malým jako vlastně ho měla v náručí a nějak znakovala na Pavla a ten Pavel to zase využíval jako situace a vidíte teďka E. ta dělá třeba to, že jako znaku je jednou rukou třeba v kočku, tak hned využil, jak se to dá přenést. Takže jako takovým způsobem, jako si potom jako notujeme a ono to bude mít možná každý poradce úplně jinak a taky od rodiny a o tom nalazení. Ale většinou to teda vypadá nějak jako struktura, že si řeknou rodiče, co potřebují. Pavel se jako hodně umí ptát, což je fajn po té zakázce vlastně jejich, jestli je pro ně důležité jako výuka znakového jazyka, nebo to více jako povídání. Nebo prostě chtějí půl na půl jako jak je to na nich a podle těch potřeb jako na to to potom nasedá. No měla jsem rodiny a možná i 2 rodiny fakt jako za sebou ve stejný den, kdy jedna se specializovala fakt na výuku znakového jazyka, kdy jsme jako opakovali a jeli a v druhé naopak se asi 2 hodiny prokecaly, ale najednou tam jako seděl někdo, kdo využívá ty kochleáry, nejdou mu třeba vidět na první dobrou. Povídání jako Pavel umí vtípkovat v tom, takže někdy jde vidět, jak neví, jestli se můžou zasmát. A takové jako rozdíl mezi sluchadly a kochleáry. Toto jsou i otázky, které oni najednou začnou formulovat. A já jsem zprostředkovatel jo, já to nemám na uších, takže jako já vždycky říkám, já vám zprostředkuji informaci, ale tady máte Pavla, ptejte se žádná otázka není blbá, Pavel nemusí odpovídat, když nebude chtít, zeptejte se na cokoliv vás napadne. A Pavel vždycky ještě na konci jako i říká, jako cokoliv vás napadne nebudete vědět, prostě napiš to poradci on mi to zprostředkuje a pošlou vám to zpátky není problém.“

Zapojují se do znakování i sourozenci?

„Jak kde určitě zase, ale já mám teda sourozence, kteří se jako docela dost zapojují. Jak která rodina samozřejmě a do toho do té výuky, tak je to i podle času té konzultace, protože někteří jsou školou povinní, někteří školkou povinní, někteří jsou malincí jo, někdy to tu mladší sourozenci, takže podle toho. Netuším jak, ale Pavel to krásně umí s dětmi, kdy hlavně když přijde ještě za ušima má ty kochleáry a ty děti, když to znají, tak jsou v úžasu, takže on si jako umí krásně jako získat ty děti většinou k tomu mají jako moc pěkný vztah je to chtějí, je to pro ně prostě nějakým způsobem přirozené většinou, a ještě nepracují s takovým tím, jak překousnout přijmutím, že je potřeba ten znakový jazyk i na dobu třeba jako přechodnou. Tak ty děti nejsou zatížené tady těmahle jako věcmi, co mají dospělý. Neříkám, že všichni někteří to mají, ale ty děti jsou jako k tomu takový jako přirození jako chtějí, snažíš se ti jsou naopak takový jako mnohdy více zbrklý, že jako už toho druhého tahají, říkám, ne, musíš počkat, ukaž jí to prvně a potom. Sourozenci se zapojují i do kurzu znakového jazyka to si vybavím svoji rodinou, že tam i seděl s mámou a učil se. Všichni děti malinké jo díky brzké diagnostice, která teďka se hodně jako řeší a jede v porodnicích. Ted'ka mám i jako jednu holčičku, u které se později zjistila sluchová vada a tam třeba sourozenci se zapojují hodně, jestli se chtějí s tou ségrou nějak domluvit, tak musí naskočit na její komunikaci, protože ví, že to bude trvat, takže pokud o nich se chtějí domluvit, kdo do bude na tom tabletu, tak musel naskočit na její hru, ale jako funguje to tam krásně.“

Je ze strany rodičů veliký zájem jak o ty individuální konzultace, tak o skupinové kurzy?

„Myslím si, že ty skupinové asi jo. To zase řešíš kolegyně, která dělá jako akce možná potom je tam se to vždycky dělám tak, že myslím si, že jsou začátečníci a pokročilí a je to možná

co 2 týdny myslím, že to je jenom jako dvakrát, že jo, ono se to opakuje jako 1 dvakrát, ale podmínkou je, že ta rodina musí být jako na oba ty 2 dny a je to v odpoledních hodinách možná až večer, řekla. Což je jako fajn a je to i z toho důvodu, aby mohli být jako oba rodiče přítomní. Já si myslím si, že jo. A že i zájem je, ale nedá se říct, že by to byly jako úplně jako všechny rodiny. Jo, ne všude je potřeba znakový jazyk nebo komunikaci posílit znakovým jazykem, a ne všude ta rodina to jako tak přijmula tak rychle, jo a někdy prostě fakt to není potřeba, že ta kompenzace se dá a jde to prostě k nepoznání od vrstevníků. No a co se týče individuálních, tak já o tom mluvím, nebo tak určitě jsou informováni o té možnosti všichni, ale zároveň těch informací na začátku je přehršel, je jich strašně moc. Musíme vycházet z toho, že když ten rodič se na nás zkontaktuje, tak si je v určité jako krizi, protože přijímají, musí přijmout nějakou novou situaci, jsou v nějaké diagnostice, takže já to většinou otvírám jako na dalších konzultacích, nabízím to, netlačím to tam, kde jako vidím, že to úplně není, že to jako nejde zatím. Ale určitě se o tom bavíme, nebo i Pavel je přítomný na mnoha akcích, takže to taky hodně dělá jo, vit třeba Mikuláš, viz pobyty. Vlastně na pobytech je ještě výuka znakového jazyka s Pavlem nebo i to povídání, to už je vždycky na rodině, co z toho si chce vzít. To individuální a za svoje dvou a půl leté působení jsem měla s Pavlem 4 konzultace. Ale všechny byly takové, že rodiny chtěly a za mě to jako docela dost plně využili. Ne že by to byla každá rodina, ono by se to ani vlastně jako nestíhalo i z toho důvodu, že ten externista je jeden, má svoje práce, ale samozřejmě jako jo, když je potřeba, tak ten čas se najde, když je to hodně vzdálená rodina, tak se to dělá online. Jo, to nepojedeme někam, kde mám dojezd dva a půl hodiny abychom pět hodin byli na cestě. Je skoro celý vybookovaný den najednou nebo já to takhle řeším, jak to mají kolegyně? Samozřejmě ne všichni jsou otevřeni online věcem, taky další věc no. Ale myslím si, že jako hodně dělá, potom až v té nějaké fázi, až k tomu dospějí, až se trošku jako v tom ukotví v těch informacích, někdo to chce úplně na začátku, někdo to chce, aniž by to vlastně úplně nutně potřeboval, a naopak se nadchne pro ten znakový jazyk a vidí v tom nějak jako využití, nebo je to prostě baví, nebo bych to chtěli v uvozovkách využít, protože je to jako zadarmo. Normálně, jako když to chce někdo jako koníček, tak se musí platit drahé kurzy. Zároveň si myslím, že je důležité i říct, že jako ne všechny rodiny, které mají dítě, se sluchovým postižením jsou v kontaktu s Tamtamem. I přesto, že naše oddělení nebo naše vedení se snaží a jsme v kontaktu se všemi doktory, kteří sdělují diagnostiku sluchového postižení, tak automaticky se dává letáček na Tamtam s tím, že jako je potřeba, nebo by bylo fajn nás zkontaktovat a máme jako dobré zkušenosti s tady tím, ale ne všichni se obrátí samozřejmě na tu službu a nemusí, není to nic povinného. Ale samozřejmě ta dostupnost potom informací je o to náročnější, možná z důvodu třeba hledání takových zdrojů.

Jo, teďka jsem se zrovna s jednou maminkou o tom bavila, když jsem jako nastínila ukončení služby a ona, jakože ne, že v žádném případě a vlastně nějak, jako si tam řekla, že si nechci dohledávat některé i věci sama, a že tohle to jí jako vyhovuje a je to naprosto v pohodě, jenom jsme si stanovili zase cíl na další rok.“

Když pak jste v té rodině bez toho bez lektora, tak s těma dětma procvičujete ten znakový jazyk, nebo jako komunikujete spolu znakovým jazykem?

„Ten lektor je takovou jako samozřejmě důležitou součástí, ale ne zas tak velkou součástí to, protože pro představu, jako my máme třeba konzultace, co měsíc tam dojíždíme. A

to, že tam jako přivezeme lektora, když ta rodina chce, tak je jako nějakým jako doplňkem, samozřejmě, když to mají v cíli, ale co jako takhle pro představu jako děláme, tak když jako klient vstoupí do služby, což je takové jako klíčové, tak se sepisuje dohoda o spolupráci, což není smlouva, je to individuální plán, někdy ty termíny jsou jako individuální plánování, kde si stanovujeme, co ta rodina potřebuje. Je to formální dokument, který jakoby já musím vykazovat, určitě, ale zároveň si tam jako řekneme, co ta rodina vlastně od té služby vyžaduje, co by potřebovala, na co se budeme orientovat. Vždycky to jde doplnit. Na začátku je to vždycky jako náročné tohle zformulovat a po roce se k tomu vrátíme a řekneme si, jestli se to změnilo, jestli to bylo naplněno, nebylo, jestli se ta potřeba přenesla do dalšího roku, nebo ne. No a co vlastně my s těma jako dětma děláme, protože ta škála zase by jako rané péči a těch možností je jako široká, ale můžeme jako rodině nabídnout od různého procvičování, i teoreticky znakového jazyka, komunikace podle toho jako jak to dítě to potřebuje. Je tam nějaká jako provázanost k diagnostice, protože samozřejmě to, že řeknou, že je sluchové postižení, jako tím to nekončí, potřebujeme jako zjistit, v jaké míře, jak se nastavují sluchadla, popřípadě kochleáry, takže je tam i možnost třeba domácího měření pomocí audiometru, nácvik na takové měření, protože dítě se to musí naučit. Tohle vždycky říkáme ze začátku rodinám, co všechno můžeme nabídnout, oni dostávají vlastně vždycky kopii toho individuálního plánu a tam jsou všechny i oblasti, co mi vlastně té rodině můžeme jako nabídnout, v čem my můžeme podpořit, co můžou od té služby čekat. Oni i dostanou na začátku jako takovou brožuru, kde to je všechno vypsáno, ale samozřejmě objevují se i témata, které nemáme šanci ovlivnit a možná každý po roce trošku individuálně, někdy řekneme, tak tohle je limit naší službě, my se zaměřujeme na sluch, někdo ty znalosti třeba má i z jiných oblastí, ale samozřejmě pořád musíme vycházet z těch možností služby. Nejčastěji je tam nácvik na to VRA vyšetření na tu audiometrii, potom to můžeme nahradit na audiometrii hrou, to už se bavíme o nějaké jenom metodě, ale je to vlastně toto. Může tam být pozorování v domácím prostředí, protože to dítě je doma jiné než v lékařském prostředí u doktorů. Někdy se prostě to měření nedaří u těch doktorů, takže prostě, takže měříme doma i přesto, že tam jsou přístroje kalibrované jako tak, jak když ho přenášíte, ale děláme tohle určitě posilujeme komunikaci, posilujeme ty rodiče v těch rodičovských kompetencích a zároveň i jako v tom, jak třeba jako můžu komunikovat doma, takové ty jako zásady. Zároveň co to dítě třeba jako momentálně může slyšet sledovat ty reakce, s rodiči vlastně pojmenovávat ty reakce třeba nebo pojmenovat i ty druhy komunikace. Je tam určitě třeba práce s lingovými hláskami, vysvětlování, co to vlastně je, protože ne u všech odborníků na to prostor je, takže vysvětlit si, proč je různé takové množství jako těch vyšetření. Zároveň si vysvětlit, i jaký je rozdíl mezi třeba znakovým jazykem a znakování do řeči jo a tady ty věci si pojmenovat, aby se v tom mohli zorientovat sami a o to víc si říct, co potřebují. A těch témat je přešel. Od komunikace, individuálních potřeb, čištění sluchadel, popřípadě výběr sluchadel nikdy jim neřekneme jako co teda, ale můžeme jim pomoci provést tím, jaké jsou možnosti, co to bude obnášet, doplatky, že jsou možnosti nadací jo a tady tyhle ty věci, to jsou takové věci, co řešíme hodně často na začátku. Potom jak navazovat tu komunikaci, třeba s tím miminkem, když budu vycházet od takových těch začátků. A potom jsem se tam práce jako s tou komunikací s tou jakou výslovností učíme se různé podpory té mluvené řeči třeba rytmus práce s hudebními nástroji, diferenciací hlásek, rozeznávání vůbec jako slyším, aha, slyšel jsem buben, tohle nebo slyšel jsem zvon, aha, to bylo tohle jako učení se toho. A to jsem se pořád nehnula od toho dítěte a potom tam můžeme těch jako témat je strašně moc, a když to opustím, tak potom u rodiče

budeme se bavit o příspěvkách na péči, třeba, které je možné od jednoho roku dítěte. Můžeme se bavit o těch nadacích. O tom, jak se v té situaci cítí, jako jsou rodiny, kde jako já to téma neotvírám. Kde cítím, že oni se o tom nechtějí bavit, a pak jako jsou rodiny, kde prostě se takhle jako už po nějaké době jako zeptám, nebo když se bavíme o tom, jaké to pro ně je, jaké to pro rodinu. Vždycky, jako si říkáme, že ta konzultace je pro ně, aby si donesli co nejvíc, takže vždycky, ať si jako říkají, co potřebují zároveň, že je možné určitě jako přizvat kohokoliv z rodiny. Může být i ta konzultace venku třeba jo to strašně ohybné pro ty klienty. O tom hůře se tomu dává nějaký must, jak to vlastně vypadá. A co se týče, když se jako stáhnou hodně k té komunikaci nebo k tomu znakovému jazyku, tak potom ta naše práce, je tam práce určitě s tím dítětem a rodičem, rozšiřování slovní zásoby, ukazování různých zdrojů, ale pořád my nejsme lektori, ale to neznamená, že si nemůžeme ukazovat a učit se nové znaky spolu nebo spolu komunikovat rozšiřovat to celé.“

Co využíváte třeba za materiály nebo pomůcky právě tady v té komunikaci nebo k tomu učení nových znaků?

„Tak určitě aplikaci Znakujte s námi, to je takový nejzákladnější, co rodiči vždycky dáme už z toho důvodu, že tam jsou jako vytýčené základní znaky, které se učí jako mezi prvními. Vlastně všechny aplikace od Tamtamu. Tím asi začínáme, že jsou prostě takové jednoduché. Potom časem asi odkazují třeba například na Weblíčko a ukazují rodinám v různých slovnících, protože tamtamovská aplikace třeba má slovník znaků, ale zároveň jako není tak rozšířená, tak já je odkazuju na Spread the sign. Tichý světa aplikace tak ta je pro mě tam je to nepustí, samozřejmě, ale jako ukazují jim i to jako já jim i ukazuju, jak já se třeba učím jako, aby měli oni představu, že to není tak jednoduché. Dále na různé aplikace, jako které najdou vlastně na Apple nebo na Android třeba aplikaci ještě je Znakování s Nelou myslím, tak tam je jako pár jednoduchých znaků nebo vět tam jsou takové jako už první věty. No a potom asi z těch aplikací je to takové jako na tu komunikaci znakem vše, protože samozřejmě potom tady máme jako různé jiné aplikace na podporu hlásek podporu jako slyšení, je to fakt strašně individuální rodina od rodiny. Ale, co já potom využívám, využívám různé tištěné materiály. Když potřebuju udělat něco jako komunikační deník, což je taky jako fajn nebo zážitkový deník podle potřeby rodiny, no tak většinou využívám nějaké fotky, my máme ještě komunikační deník, kterým vytvořila naše kolegyně, který už máme jako vytištěný pro tu rodinu a oni si t doplňují fotkami a znaky, když je tam, potřebujeme vytisknout tak nejčastěji já teda osobně používá Učíme se českou znakovou řeč od Růžičkové, jako když potřebujeme, nějak to tak já nejčastěji jako udělám prostě výřez z obrazovky a ten znak jako každý tam je pěkně nakreslený, tak vlastně to může kdokoliv dát. Dokonce hodně pomůcek i máme vytvořený takovým tak, že je kartička a buď z druhé strany nebo dole je ten vlastně znak. Je jednoduché jako to nakreslit. Já rodině vždycky nabízím, že tam můžeme i nějakým způsobem nakreslit anebo potom je fajn i udělat screenshot a dokreslit si, jak ten pohyb tam byl, samozřejmě všechno to nabízím rodině, ale to už je jako fotka. Ale vždycky tak posílám rodičům jako vzor a že ale hodně znaků je třeba jako buď v jiných anebo už jako se bavíme třeba i o nářečí jo, toto se třeba všechno vysvětlujeme, ať už s Pavlem nebo bez, aby se v tom orientovali. Ukazují jim hands dance, ať se na to podívají, ať mají nějakou představu. Ale zároveň, když se jako bavíme o pár základních znacích a jsou jako s miminkem, tak tohle jako úplně není pro ně jo. Ještě hodně tištěné materiály využívám, že jsme si dokonce já jsem dělala na nějakou PR akci, že z jedné strany je obrázek a z druhé

strany, jak se to znakuje, aby jako když jsme někde venku na PR akci měli. Úplně vždycky říkají, že znakový jazyk je těžký a říkám, tak pojďme, zahrajeme si takovou hru. Zkuste rukama nakreslit balón. Jo tak správně tady máte kartičku jako za balón, zkuste sněhuláka, zkuste banán a jedeme v takových základních znacích, takže ještě toto jim tam často vozím, že je to takové atraktivní i pro ty sourozence. No a potom jako takové jako běžné aktivity, které si jenom jako zapojujeme ten znak do toho, že už to není, že bych jim to tam nechala, protože oni jako ať toho nemají přehršel, jako pořád je to nejlepší ta aplikace v tom mobilu, nejjednodušeji to tam najdou ještě jako jsem jim říkala, že existuje Zoolexikon, že hodně nějakou dobu nejel, že teďka si zase obnovuje, že úplně nevím, jak na tom je momentálně. Ale samozřejmě jako nejllepší je, když mi, i když rodina jako třeba neví znak, který ukazuje to je problém samozřejmě jo, že ten, že ten slovník funguje jednostranně jo na to učení. Takže tak, takže nejčastěji jako tu aplikaci to je takové, to na tom se odrážíme nejvíc. I přesto, že to tam je natočené z dvou úhlu jako zepředu a nějak jako z boku nebo 30 stupňů, tak jako často se potom stává, že rodiče to ukazují jinak, takže si vlastně toto třeba ukazovat, vysvětlovat si to, říkat to díky čemu si to lépe zapamatují. Podle toho taky jako kde jsem a v jaké rodině si ten znak přivlastní, taky se musím orientovat i podle toho a na to se přizpůsobovat, protože mě třeba znakový jazyk prvně učila Ostrava, pak Olomouc, pak jsem byla na kurzu v Brně a teďka chodím do Tichého světa, kde mi vždycky řeknou ne, ne, ne, takhle se to neznakuje. Takže toto nebo jako vysvětlujeme si i tu mimiku, jak v tom hraje roli. Typicky jako popisovat si to. Začíná se většinou s téma dětma „světlo“, to je takové jeden z prvních znaků, protože jim to krásně ukážete, tak se to jako ukazujeme „slyším“ typicky to docela ji potřebujeme potom na tenhle nácvik a potom už jedou jako různé znaky. Máma, táta samozřejmě a potom většinou si jako jedny z prvních tak jak slov, tak jsou zvířátka, takže si i vysvětlujeme, proč je jako kráva. Proč je kuň, proč je pes, kočka, aby to v tom jako viděli, aby to pro ně bylo snazší. A oni jako vždycky říkáme, když neví, nemůžou to najít, ať mi to prostě napíšou do esemesky, že jim pošlu krátké video, popřípadě si to nachystám. Pak se samozřejmě učíme jako různé „kde“ „co“ a takové jako jedny z takových těch jako prvních Jsou rodiny, kde přijedeme a už to umí, že byly rychlejší jako my, jsou rodiny, kde se to jako učíme stále dokola. Jsou rodiny, kde se to ukáže jednou a oni fičí. Je to strašně individuální, ale i tak, že do té služby většinou docházejí s velice s malinkým dítětem a tu potřebu té komunikaci úplně nemají a pak vidíte tu rodinu, která třeba jako zná Babysigns a chtěli by to strašně vidět jako mnohem dřív a oprou se do toho a ono to funguje a je to strašně krásné a o to víc na to nasedá mluvená řeč. A potom možná i pojmenovávání si jako mnohdy to jsou na začátku strachy, ale i vztah mezi mluvenou řečí a znakovým jazykem, protože mnoho odborníků ještě prostě bohužel v dnešní době té rodině předává informaci neznakujte, jestli chcete, aby vaše dítě mluvilo. Jo a ta rodina se toho začne bát a radši nechce znakovat, ale třeba to ani nikdy nepojmenuje. Ale vlastně si i jako chtě nechtě jako pojmenovávat jako ten znakový jazyk nebo ty znaky nebo gesta. Nemusíme to vůbec pojmenovat znakovým jazykem, třeba ne na začátku. A někdy jako záměrně tak nepojmenujeme, když vidíme, že ta rodina jako tomu úplně není nakloněná, že naopak posiluje tu jako komunikaci a tu budoucí mluvenou řeč a ukazujeme si to na různých příkladech jako příkladech i my jako typicky nemůžeme se na něco vzpomenout jo a děláme určité pohyby prostě, které jako jsou spjaté, jak ta hrubá a jemná motorika souvisí těmi mluvili i hrubá motorika, prostě jak jsi veliký táákhle a vlastně tohohle si všechno jako ukazujeme na těch konzultacích a tímhle tím je asi jako můžou provést, podle toho, co si stanoví samozřejmě v tom individuálním plánu, ale on je vždycky jako tvárný. Vždycky se dá jako říct

ježiš, to jsme na začátku chtěli blbost. Anebo naopak to ho doplnit v průběhu, takže určité jako samozřejmě to asi služba bude mít nějaký mustr, kterým rodiče určitým způsobem prochází, ale vždycky se k tomu vyberou to svoje. Takže asi tak ke komunikaci a vysvětlujeme si i různé jako právě mimiku gramatiku. Nikdy se mě ptají, jak já jsem na tom se znaky. Co já se učím třeba na znakovce, to je tak jako zajímavé, jako si říct, anebo jako i to, že rodiče říkají, že to nezvládnou a vždycky říkám ale víte, co já těch znaků taky neumím o moc víc jako my potřebujeme být jenom o krok dřív, než to dítě je, to je všechno oni vás to děcka potom naučí. Jo, když na to přijdou, protože jako co vznikne v těch rodinách, ty děcka, jestli se naučí z neslyšící školky nebo školy, tak ti rodiče začnou nestíhat a jo se to budou muset tuplem doučit, jestli chtějí s nimi komunikovat, takže děti je potom jako táhnou.“

Takže ti rodiče si třeba žádají jako určitá témata, co chtějí probrat? Třeba chtějí probrat znaky na Vánoce, když budou Vánoce, nebo takhle?

„Tak ono to není úplně, že by se jelo takhle jako fakt jako ve znacích jako ale většinou jako nějaké témata a tím, že tam jedeme jednou za měsíc, tak já třeba jím jako vždycky nejlépe je stanovit si téma rovnou na příště, nebo tu práci, co potřebují, že si jako rovnou řekneme, aha, tak já bych to viděla tak a tak. Někdy to ale jako není jako možné, nebo to dítě si nějakým způsobem vyvíjí. Já to dělám tak, že ten den předem mi pišou tu ověřovací esemesku, tak se zeptám, jestli něco konkrétního, co by potřebovali dovézt. Jo z toho důvodu, že mi řeknou v rodině, když tam přijedu my bychom potřebovali měřit uši. No to je super, ale já s sebou nemám ten přístroj. A máme tři a je nás deset poradkyň, takže jako takový neproveditelné vždycky, takže si řekneme, co je jako potřeba, co by oni potřebovali, jaké jsou možnosti. Ale zároveň si to říkáme i na ty konzultaci, jo, a ne vždycky si to vyvede, někdo to dítě usne třeba. Někdy nespolupracuje, někdy se něco stane a maminka musí odjet, takže já musím taky, že jo tam nemůžu zůstat sama s dítětem, takže takhle si to stanovujeme. Já úplně si nemám rodinu, která by mi řekla, potřebujeme probrat znaky Vánoce. Od toho většinou slouží třeba setkávání na akcích, nebo tak, nebo oni si to dohledají, nebo většinou když už jsou, tak s většíma dětma, tak to už jsou třeba ze školky a chodí na různé kurzy, ale určitě by bylo možné, jako v momentě, kdyby tohle řekl, já říkám, jo přivezu si znaky, jenom je fajn to vědět dopředu, když to nebudu vědět dopředu budeme hledat spolu. Minule se mě ptali na chobotnici, říkám, já nevím, já vám řeknu, jak je úřad práce. Ale pojďme to najít spolu, takže ono to je spíš takový, jako nebýt v tom sám. No, takže si takhle stanovujeme někdy prostě my rodina napíšu, že nic nepotřebuje, tak já si sbalím, co si myslím, že je adekvátní, jako je abychom zase mohli dělat. Minule jsme probírali emoce s jedou větší holčičkou, ale protože měli problém, že fakt, když se jako vztekne, tak ona je v tom nově v té komunikaci a ve všem, takže jí to prostě občas dělá problém, tak jsme si jako tohle to a pojmenovávali, takže já jsem vzala nějakou pomoc, že by rodina mohla využít třeba konkrétně jako Emušáci. Nechala jsem to v rodině představila, protože už jsme měli dlouhou konzultaci. Představila jsem, co s tím můžou dělat. Představili jsme si různé jako emoce, protože jsem vzala i různé puzzle, aha to dítě brečí, a kde je tady tenhle ten, jakože si hrajeme i s tím, a tak jsem to tam nechala a rodina si to jako aplikuje do příště. Jsou jako ty témata jako různé, někdy jsou stanovené, někdy ne, někdy jako to hodně i vybízí, to, že třeba musíme udělat na individuální plán na příští rok, protože ono se to nezdá, ale najednou, když se tam otočíme, třeba já nevím šestkrát, klidně dvanáctkrát za rok, ale co si budeme, jako každý měsíc to není, děti jsou pořád nemocné, takže to někdy to tak najednou ten individuál si dělá znovu otvírat

zase jako jiné témata, protože ten individuální plán se ptá na to, co by chtěli dělat tento rok zhodnocení vůbec minulého roka. Je to takové už hodně na tom poradci, jak si pohraje i s tím, ať to není jenom formulář zároveň jako otvírá i témata toho posunu, obav, přání, nějakých ale zároveň úkolů vzájemných jak pro sebe pro rodinu. Témata jako těch znaků, třeba si řekneme aha, tak teď jsme dělali zvířátka a maminka mi řekne, jo, a má tady tuhle knížku rád, tam jsou prostě exotická zvířata, říkám, to je dobře, tak já si to příště vezmu exotická zvířata nějaké podklady, ale ne, že bych úplně nanosila, jako že bych jim tam přinesla znaky, většinou už nechávám na rodině, ať si to sami do toho komunikačního deníku dají anebo si jako natvrdo řekneme, potřeboval bych jako znaky do komunikačního deníku mohla byste mi s tím pomoci? Řeknu jasně, není problém, ale, že bych jako automatickým donesla tady si to nalepte to už jako je na nich a ty materiály k tomu mají. Ale většinou jako ty komunikační deníky ať už chtějí, tak oni si potom rozjedou a pak už to používají spíš jako zážitkový než komunikační, že tam mají třeba jenom fotky, ale že by si k tomu ke všemu lepili znaky to ne. Jsem dlouho nepotkala takhle podrobný jako deník, jednou jo, tak to muselo žrát času a času ale. Děti jsou v tom jako skvěle, většinou ty deníky potřebuju spíš rodiče, ale jako sám, že pro ty děti je to jako důležité samozřejmě jo i pro nás, ale většinou i to slouží k tomu, že když najednou hlídá babička, tak potřebujete, aby jako i ona uměla některé věci a ona s tím mobilem třeba není zdatná, tak by to potřebovala. Ty co máte jsou fakt různé, protože nemáme jenom dšti čistě se sluchem, takže to přináší i různé jako další témata. Prostorová orientace se sluchem, potom nastavování každého ouška, zvlášť jako my nejsme zdravotníci a my si jako musím říct teda, že ať už jsem si taky jako student prošla různými praxemi, tak si myslím, že v Tamtamu jsme si jako dost dobře vědomi, že nejsme zdravotníci, jakože nedáváme diagnostiku, neříkáme rodičům, které sluchadla jako mají koupit, spíš jako předáváme ty zkušenosti rodičů, nebo jako jak jsou typicky v tady té sféře, ale nikdy jim řekneme, jak to je jo a potom spolupracujeme s těma zdravotníma. Můžeme jako měřit v domácím prostředí, ale vždycky tam bude zaznívat v domácím prostředí. Vždycky tam bude zaznívat tohle je téma, které musíte řešit s foniatrem. Takže jsme jako speciální pedagogové sociální pracovníci a tam si držíme jako ty mantinely jo, že tam jsme pro tu rodinnou pro ty rodiče a zároveň že ten rodič je největší specialista na to dítě jo jako poslouchat toho rodiče, pracovat s ním. Být citlivý k těm tématům, otvírat jako ty témata různé, někdy prostě ho třeba fakt jako nejvíc těžím z těch jako small talků, když to řeknu hloupě jako fakt to, jak se máte, co je nového? A vůbec se třeba nikdy neptám na ten znak na komunikaci. Ptám se prostě, jak se mají, ale držet si pořád nějaký jako profesionální odstup, pořád se nebavíme jako kamarád. Teďka jsem to řešila s někým, že úplně jako rodině můžu říct něco osobního, ale u každého to mám nastavené asi jinak, samozřejmě, ale zároveň jako neříkám tam osobní věci, nebo řeknu to, co my jako já jsem s ním OK. Teďka jsem to není řešila, že se mě maminka zeptala třeba s kým budu na svátky. Jako samozřejmě můžu říct, dívej ta konzultace není o mně, ale je o vás. Můžu, ale úplně to nebude jako asi fér, když jako se jako ptáme na hodně osobních věcí, řešíme osobní věci a teďka řeknu něco jako vždycky, ale můžu lhát. Já jsem třeba neřekla pravdu jsem tak jako ale já jsem nelhala. Já jsem spíš jako odkývala něco, co prostě jo, ale ten byla taková, jako to byla jako pěkná zvidavá otázka. Ale pro mě to třeba bylo téma, které jsem nechtěla otvírat. To jsem věděla, že prostě by to otevřelo další otázky, a to jsem chtěla, nebo se mě zeptala na můj partnerský život, taky jsem tak otázkami proplula pryč, ale neřeknu jí prostě to, pořád tam je nějaký vztah toho poradce, takže v tomhle tom ještě balancujeme. Hlavně jako důležité, možná i to, že jako ne každá rodina jede ve znaku. To je taky jako důležité, že když to

dítě je kompenzovaná, fakt brzo a nemá přidružené komplikace a teďka nemyslím jako kombinované postižení, ale třeba i jako problém s komunikací, nějaké vývojové dysfázie všech jako různé jako, tak to už se tak rychle kompenzuje, že prostě začne povídat úplně stejně, jak vrstevníci anebo fakt jako ty gesta jim tam vystačí. “

Mají třeba ty rodiče nebo děti problém s něčím, třeba s gramatikou, že nechápou u toho znakového jazyka?

„Ono je asi trošku těžké za mě rozeznávat, která rodina jede znakovým jazykem a kdo jede znakovou češtinou. My to nazýváme znakem do řeči. Já se obávám, že mnohem více rodin, protože ty kompenzační pomůcky jsou fakt dobré dneska jedou znakem do řeči spíše. Víím, že hodně neslyšících tohle nemá rádo, jako to znak do řeči. Ale že naopak spíš jako ten znakový jazyk využívají jako berličku jako oporu, jako komunikují mluvenou řečí a znakový jazyk mají jako oporu. potom jsou rodiny a teď přemýšlím, že udělám možná tak jako jednu, která jede jako čistě znakový jazyk jako jedou, tak jako asi obě dohromady a kombinují tak jako obě, že se snaží jako v tom asi nějak zorientovat, protože ve školce jedou ve znaku, ale zároveň se snaží, aby co nejvíc jako už přijímala i tu gramatiku té mluvené řeči, protože samozřejmě jako by chtěli tohle. A pak mám rodinu, která nejede ve znaku i přesto, že bylo potřeba. Ale tam třeba jako se musela hodně já se sebou pracovat v tom, že ta rodina má určité limity v komunikaci, které jako ty děti přerostly a není tam navázaná ta komunikace, kterou bych já si dokázala představit, protože já jsem musela pracovat sama si se sebou samozřejmě, abych jako poradce nebyla na to jako přešel vrdá na to téma třeba jo, protože někdy jako vám vadí prostě nějaké téma a do toho jako mnohem víc.

Hodně teda pracujeme na začátku s nějakým pohybem rukou a jak ty znaky vlastně jako fungují máma máma rozeznání. S některýma, kteří jsou hodně jako na sociálních sítích, si vysvětlujeme rozdíl mezi zahraničními znaky to taky hodně dělá, že jsem to přijala a měli mámu jinak. Výraz obličejů hodně trénujeme potom, a to spíš jako netrénujeme já je spíš upozorňuju, ale to ani není tak v souvislosti se znakem. Říkám nebojte se na něho zamračit, vy nebudete zlá máma vy potřebujete jenom vy říkáte ne a smějete se do toho a ty děti reagují na tohle, protože si myslím, že to je vtipné a udělá to zas a zas říkám natvrdo se zamračí a ukažte ten nesouhlas. Od té doby se maminka hodně hlídala mimiku, ale na začátku s tím mají jako problém strašně často. Jsme zvyklí se jako usmívat kor před cizím člověkem, co tam jezdí, než oni si zvyknou, že my fakt nejsme kontrola, je mi úplně jedno, jak mají uklizené, pokud si jako nemlátí tam dítě. Ale samozřejmě to trvá, než si k někomu vybudujete vztah, vždycky říkám, prostě zamračte se teďka, nebo pracujte s tou mimikou i jako „kde to je“, ale oni to vidí často na nás, jako my tam ani nejdeme, tak jako že bychom je to učili, ale že jdeme takovou jako nápodobu potom, že já s nima s téma dětma něco dělám, pak si to zkusíme nějakou třeba ukázat a zase podle dítěte buď budu používat znakový jazyk nebo mluvenou řeč. Co jim, dělá problémy ještě. Barvy. Já jsem jako mám zkušenosti s barvami, teda že jim dělají problém, že zvířátka jsou takové jako popisné jo jako pipi, kuň, pes ale pojmenováváme si to, když se to učíme. Kráva, ovečka, ovečku často nechápou, proč je ovce takto. Nejdeme do detailů jako kohout, a tak to až potom. No a pak přijdou barvy časem. Žlutou jako ještě dají černou, že je tma. Modrá, pokud jdou oblohou, tak to ještě chytají, ale potom bílou nechápou často, tak si vysvětlujeme jako košile. Fialová je těžká pro rodiny často. Zelenou nechápou moc. Ale když si to řekneme, tak příště to je, nebo tak

to umí hned většinou, že fakt jako ten mozek takového krásně na to funguje a nikdy ani nepotřebují mnemotechtické pomůcky, někdo to tak nemá, jo někdo to vidí a zapamatuje si to, jakože to má úplně jinak. Spíš jako potom rozšiřovat tu slovní zásobu a využívat pro takové to právě, že to, co tam přivážíme potom my, jak to můžou využít doma. Někdy možná to, že toto dítě fakt jako nepotřebuje a někdy možná jde o motivaci, že nevidí jako odezvu od dítěte, takže si i pojmenováváme tohle, že to dlouho vlastně trvá. Trvá to úplně stejně jako dítě, když slyší, tak potřebuje minimálně 300krát slyšet nějakou řeč to slovo, aby to zopakovalo. A to se bavíme o dítěti, kterýma jako v pořádku všechny jako smysly. Takže to dítě to potřebuje vidět, vidět, vidět, vidět. A časem začne rozumět, ale pořád to nebude ukazovat a časem prostě něco něco rukou vůbec. Jak to bude vypadat vůbec na začátku. Jak vypadáš žvatláni, že na něj bude mávat krásně.

Když nevíme, tak si pozveme toho lektora a Pavel to jako umí prodat, on je jako dobrej. Jo jsou jako já mám třeba i pohádky, které na tlumočil, nebo to je taky neslyšící a Milan Fritz, myslím, že jsem ho potkala v Praze, v Tamtamu. Tak ten zase umí tak jako krásně znakovat i ty pohádky že vůbec nepotřebujete znakový jazyk a rozumíte tomu dějí tím, že je to pro děti, a protože vám to tak krásně umí předat.“

Rodiče si žádají třeba nějaký materiály, nebo nějaké pomůcky, které nejsou na trhu, které jako neexistují?

„Jako žádají ať se sjednotí znakový jazyk to měli všichni pořád jo, to jsou takové na to, co vám řekne vždycky někdo z veřejnosti. Ježíš, to není jeden pro celý svět, Ještě jim řekne to, že máme v Česku hodně nářečí. No, takže jako nevím úplně, co žádají. Jako ty kurzy na trhu jsou možná jako nějaké jako. A je to o nějakém vývoji, ale jako hodně tomu pomohl covid, všechno se přenesl do onlinu, přineslo asi do onlinu i tohle, protože vlastně i u nás byly ty kurzy většinou live. Ale vlastně i to, že vlastně Tichý svět, Tichý jazyk, Tiché zprávy, všechno se hodně rozjelo. Já sama teda chodím na Tichý jazyk a je to online jako nedokážu si představit ještě někam chodila, a to samé i rodiče. Takže vlastně bylo určitě nějaký jako kurz, který byl specializovaný na ty znaky, co vlastně my využíváme, protože vlastně když se přihlásíte třeba do prvního modulu Tichého jazyka. Tak se jedou témata já se jmenuju já bydlím jo barvy je samozřejmě důležité témata, ale pořád to nasedá úplně na ty témata, co potom my potřebujeme v rodinách nebo vývoji toho dítěte. Třeba jako v rámci toho to začalo vznikat, v Brně se udělala slovní zásoba. Byli jsme přizváni my jako poradci i určitě jako vedení nebo prostřednictvím vedení našeho jsme byli přizváni my jako poradci abychom jako okomentovali slovní zásobu a vlastně pod nějakým projektem vzniklo, konkrétně tady v Brně třeba Kurzy znakového jazyka pro rodiče. Jako moc by podle mě chtěli i záznamy z těch svých výuk znakovky jo, ale zároveň jako od toho je ty aplikace třeba jen vždycky říkáme, jako vytáhněte si v ten moment to slovíčko, co potřebujete. Samozřejmě můžeme jako se vysnívat, že by bylo super, kdyby vlastně všechno bylo vždycky tlumočené, ale tím pádem by se učili všichni podobně jako anglicky. Ale to je tak můj sen spíš než rodičů.“

„To je taky jako zajímavé, že od lidí na veřejnosti slychají „aha on má sluchadla, tak to je jasné on umí znakový jazyk“ no neumí. Pak jsou rodiče, kteří chtějí, aby si to dítě už mohlo vybrat samo, a to už jsou jako rodiče, kteří jako pracují s nějakými jako tématy, aby si časem vybral sám, do jaké komunity bude chtít být zařazený. Co by možná jako chtěli, tak je naopak,

aby to fungovalo ve stylu, že někdo ukáže znak a jim to přeloží. Já se obávám, že by ani ta aplikace v ten moment nepomohla, že tam jako strašně hraje roli kontext. Aby to bylo sjednocené všude. Ono se hodně fakt teďka tlumočí pohádky rozjíždí se velkou parou vpřed Hands dance jako znakovaná hudba, možná znakované dětské pohádky. Jsou bilingvální pohádky je ten Doktor žako jako hodně jako běží. Se snažíme i jako Tamtam nasedat na ty potřeby těch rodičů jsou s těmi aplikacemi ať je to hravé, Znakujte s medvědem a pak je pexeso. Máme jako vytištěná pexesa, máme komunikační karty, ale nejčastěji prostě toto táhne děti jo, jako co si budeme a rodiče ho má pokaždé v kapse, když něco potřebuje.“

Přepis rozhovoru 3

Koordinátor služby

V čem spočívá vaše práce?

„Tak já jsem koordinát sociální služby mám na starosti akce pro klientské rodiny, to jsou vlastně pobyty, setkávání v krajích, pořádání online kurzů znakového jazyka a potom ještě další akce různé třeba mikulášské besídky, besedy v Olomouci, které pořádáme podle aktuálního tématu, které rodiče zajímají, třeba beseda s logopedem, nebo teďka připravujeme besedu o údržbě a péči kochleárního implantátu, toto je vlastně jedna taková velká část mé práce a potom mám na starosti studenty a stážisty, kteří vlastně jdou přese mně a řešíme společně věci jak to bude a podobně. Pak mám na starosti ještě dobrovolníky, kteří nám pomáhají na našich akcích a potom vlastně mám na starosti ještě pobyty pro klientské rodiny a potom mám na starosti žádosti na obce. V každé obci a městě, kde poskytujeme službu, tak žádám obec o to, aby se podíleli na spolufinancování, takže komunikace s obcemi a potom ještě různé další věci okolo shánění dalších finančních prostředků, nedofinancování naší služby, různé shánění darů na akce a taková agenda kolem všeho.“

Když se přesuneme jen k těm kurzům, tak vy se jich i účastníte?

„No já se jich účastním a vlastně na všem se domlouvám s Pavlem Kučerou, který je náš lektor. Ty kurzy probíhají čtyřikrát do roka. Komunikuji s rodiči, komunikuji s Pavlem, podle toho, jaká se přihlásí skupina lidí, tak potom sestavujeme obsah toho kurzu, takže vycházíme z potřeb těch rodičů.“

A vy do nich i nějak zasahujete, nebo tam jste jenom jako tichým pozorovatelem?

„No já jsem tam jako takový jako tichý element, ale když třeba rodič se na něco zeptá, tak tak to Pavlovi přetlučím. Třeba ten rodič se jako zeptá ve chvíli, kdy to úplně nečeká. Tak mu jenom zopakuji tu otázku a potom vlastně tam, to taky vychází z dotazníku zpětné vazby, že to, co Pavel znakuje, tak těm rodičům pomáhá, aby to na té obrazovce viděli. Takže vlastně já sedím vedle něho jako s druhým počítačem a promítám tam jakoby v prezentaci to, co se teďka jako znakuje. Je tam třeba pojd' jdeme čůrat, tak je to tam vlastně i napsané. Pavel to zaznakuje ty rodiče to zopakují, ale furt mají před sebou tu větu jakoby česky, nebo, i když to jsou slova, tak tam je vánoční stromeček anebo tam je obrázek. Tím, že vlastně ani když to vidí napsané, tak je k tomu třeba potom ještě napadají další slova, třeba když jsem řekla ten vánoční stromeček, tak často se ty rodiče zeptají na to, jak se zaznakuje baňka, řetěz, hvězda, nějaký svítící řetěz a podobně, takže vlastně to tam je taková podpora pro ně, aby se mohli doptávat i nebo co je vlastně k tomu napadá. A vlastně potom ještě řeším nějaké technické problémy, když třeba těm rodičům se nejde připojit, a tak, ale v podstatě jako při tom kurzu jsem tam taková tichá myška.“

Jaký je zájem o ty kurzy?

„My máme kapacitu toho kurzu maximálně devět kamer z toho důvodu, aby tam mohl být individuální přístup, že vlastně Pavel vždycky chce jako aby všechny viděl na obrazovce,

aby se to nepřepínalo a většinou to máme plně obsazené. Jako jedna věc je, že ti rodiče se přihlásí a mají o to zájem a druhá věc je, že se třeba potom nepřipojí, protože jim do toho něco skočí. To je taková nevýhoda, ale to je nevýhoda všech akcí, které pořádáme, že ten zájem je, ale potom jako nenadálé situace rodičům nedovolí dojet, nebo se prostě připojit. Ale jako ten zájem je velký, že třeba máme tu kapacitu devět kamer, ale za tou kamerou může sedět kolik chce lidí, třeba některé rodiny se tam sjedou babičky, dědečci a promítají si to na data projektoru a všichni znakují. Ale máme omezeno na těch devět rodin a někdy se přihlásí i patnáct těch rodin, takže potom postupně uvolňujeme místa, podle toho, jak ty rodiny odpadají.“

A vy máte na starost i individuální kurzy, nebo jen ty skupinový?

„Ne ne, jenom ty skupinový, ty individuální mají starosti vlastně poradkyně, že když ta rodina má potřebu toho individuálu, tak Pavel Kučera s nimi jede do rodiny. Nebo vlastně jsme nabízeli i online, ale to teďka není zas tak využívány.“

Ty skupinový kurzy tak jsou spíš online?

„Ty jsou jenom online, a to je vlastně z toho důvodu, že máme velkou působnost a tím, jak jsme v sedmi krajích, tak je pro ty rodiče jako nereálný, přijet do Olomouce v týdnů, takže vlastně z toho důvodu. Jako dřív jsme to měli osobně, ale potom jako z dotazníků zpětné vazby a vlastně covid přinesl, že už jsme to nechali v tom online, je to prostě vlastně jako jednodušší pro všechny ty strany. Pro ty rodiče to je pohodlnější, když ty děti jim doma skáčou a mají prostě vypnutý mikrofon a u toho si znakují, kdežto jako kdyby byli osobně v Olomouci, tak by se to zas muselo prostě složitě řešit. Takže takhle je to úplně v podstatě nejjednodušší.“

Vy jste říkala, že ty kurzy jsou čtyřikrát do roka. To je takhle omezený, víc to nemůže být?

„No zatím to jako i je takhle dostačující. Že třeba my to máme, že ten kurz je dvakrát pro nové rodiny, vlastně pro úplné začátečníky a potom dvakrát pro mírně pokročilé jakoby té v uvozovkách mírně pokročilé. To je prostě, jako když projdete začátečníka, tak už se potom na ty mírně pokročilé můžete přihlásit. Je to prostě pro rodiče, kteří mají nějaký základ znakovky, základ gramatiky a tam už si to potom soustředí na skladbu vět a procvičování aktuálních témat, které jsou pro ně jako vlastně jako přínosné. Ale třeba větší zájem je o ty kurzy pro úplné začátečníky, že tam vlastně třeba se přihlásí těch 14 rodin, ale zároveň, když jsme to dělali víckrát do roka, tak jsme to zase nenaplňovali. Takže mi vlastně vychází z toho, že ročně k nám do služby vstoupí průměrně 45 nových rodin. No ale ne u všech je ta znakovka aktuální, Kdybychom jako viděli přetlak dlouhodobě, tak bychom třeba udělali tři ty začátečnické kurzy, jako není problém, ale oni často třeba ty rodiče, kteří hodně znakují, tak chodí do kurzů. Že například teďka, jak jste se připojovala na ten kurz, tak v podstatě tam jako všichni ti rodiče, kteří tam byli, to všichni navštěvují nějaký ještě kurz nebo k nim jako někdo chodí domů, takže to vlastně jsou takový hodně velcí nadšenci, ale těch zas třeba není jako úplně tolik, prostě ne jako všichni naše rodiny používají znakovku.“

Ten kurz si hradí rodiče sami, nebo to je financovaný teda tím Tamtam?

No oni jakoby platí jenom takový registrační poplatek, a to je vlastně 300 korun za ty 2 online setkání, takže vlastně 150 korun za to jedno setkání a ten registrační poplatek je spíš takové pokrytí jako části provozních nákladů. Zavedli jsme to z toho důvodu, že třeba to bylo ve chvíli, když se nám na kurz přihlásilo 14 rodin. My jsme přijali jenom jako prvních devět a pět se jich ani neomluvalo a nepřihlásilo na ten online kurz, takže to bylo jako ze čtrnácti docela velké jako zklamání, i když jako na ty rodiče apelujeme, když víte, že se nemůžete, tak prostě nám dejte vědět a zrovna se to sešlo tak, že vlastně těch pět se ani neozvalo, to jsem je tam prostě obvolávali a ani ten telefon nezvedli, jako vím, že jim do toho něco naléhavého vlezlo, ale když se to stane jako u pěti rodin a zároveň víte, že pět rodin čekalo, že se ozvete na ten kurz, že čekali na ty místa, tak vlastně z toho důvodu jsme si říkali, že taková motivace pro to, že když se odhlásí do rána toho kurzu, tak jim ten poplatek vrátíme, takže jsme to jako zavedli, spíš z tohoto důvodu. Aby z toho nebyl úplně holubník.“

Existují kurzy pro děti, nebo jsou jenom pro rodiče?

U nás není kurz pro děti, v naší službě, ale vlastně jako my to učíme ty rodiče, nebo ten náš online kurz to učí ty rodiče a ty rodiče si to potom učí děti, jako je samozřejmě znakovku., nějaké základní znaky učí a komunikujeme poradce ve znakovce, když je to potřeba v té rodině, tak to dítě se to tím učí, ale abychom to jako nazvali, že my děláme kurz znakovky pro děti, tak to ne.“

Poskytuje rodičům nějaké materiály nebo pomůcky, které by chtěly?

„Jo poskytujeme materiály, to jsou jako naše interní, kde je vždycky ta znaková zásoba, a když se třeba rodiče učí nějakou pohádku nebo říkanku, tak jim potom posíláme videa z toho kurzu jako naučený. A ještě takovou brožuru vlastně pro začátečníky – Chci se s tebou domluvit. A vlastně potom ještě k tomu Pavel má třeba nějaké materiály jako gramatiky rukou, jako jak se používají ruce u znakování a podobně, tak to jim vždycky posíláme před tím kurzem, aby se na ty materiály mohly podívat.“

Žádají si něco, co třeba nemáte?

„Na to asi ani jako úplně není prostor se jako zeptat, jestli bychom jim mohli poslat nějaké materiály. Oni, třeba když potřebují nějakým materiál potom, třeba ke znakovce, to už si komunikují a se svým poradcem. Máme různé publikace, nebo nějaké online materiály, takže na základě zakázky té rodiny, kterou si potom takhle opečová ten poradce.“

Myslíte si, že něco chybí v aplikacích tamtamu?

„Asi bych se k tomu úplně nechtěla vyjadřovat.“

Dobře. A jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálů? Všeobecně k tomu kurzu nebo ke znakovému jazyku, literatura a podobně?

„No jako tím, že my jako vycházíme z potřeb těch rodin a Pavel dokáže znakovat cokoliv, tak v podstatě nám při pořádání těchto kurzů ten materiál nechybí, takže my vycházíme z potřeb rodičů, že ty rodiče, když se přihlašují na ten kurz, tak mají online přihlášku a tam napíšou, jako co aktuálně by je zajímalo s tím, že vycházíme z toho do toho zařazujeme třeba znakovou zásobu aktuálně ročního období, co pro ně může být teď aktuální. Takže teďka, když byl ten kurz, tak jsem měli třeba Vánoce, zima, pohádky a plus jsme tam zařadili v té první části, protože říkali, že mají hrozný problém skládat věty, a že by se chtěli naučit základní věty, které se furt dětem opakují: vezmi si boty a jdeme vezmi, obleč si čepici, převleč se, takže vlastně takové jednoduché věty, kterým my si vymýšlíme s Pavlem sami a on to potom vlastně znakuje. Takže ten materiál nám asi úplně jako nechybí.“

Těch kurzů se teda účastní rodiče a třeba i ty sourozenci?

„Jo někteří ano, záleží samozřejmě jak v které rodině, když je tam starší sourozenec, tak se jich účastní, takže jako záleží, někde třeba jenom maminka je, někdy oba dva rodiče, někde i širší rodina, že třeba teďka jsme měli na tom kurzu, že teta chtěla taky a chtěla ze svého okna, že si to vysílala doma. Takže vlastně tetička, která hodně komunikuje s tím dítětem se znakovku taky chtěla naučit, takže je to takové individuální. Každá rodina k tomu prostě přistupuje úplně jinak.“

Napadá vás ještě něco, co bylo důležité říct?

„Asi úplně ne.“

Přepis rozhovoru 4

Poradkyně 2

Co obnáší vaše práce v souvislosti se ZJ?

„Vlastně jsme první, co těm rodinám, rodičům říkájí o znakovém jazyce, jak ho používat, jestli to je o těch jednotlivých gestech při začátcích, nebo pokud se to stává primárním komunikačním systémem, tak je v tom proškoluje, nebo s nimi jdeme ruku v ruce, aby věděli co, kde, jak použít a aby to pro ně bylo přirozené.“

Když je v rodině přítomen i lektor toho znakového jazyka, jak to probíhá?

„Tak vlastně většinou to je tak že na začátku, než jede lektor do rodiny, tak zjišťujeme nějaké požadavky té rodiny, co by je zajímalo, co vlastně chtějí ke sluchu k tomu lektorovi řešit, učit se a potom vlastně když přijedeme s lektorem do rodiny, tak ho představíme, znovu si vyjednáme ty zakázky, jestli to platí, ať už to jsou začátečníci nebo pokročilí, podle toho, kde se ta rodina nachází. Lektor si vede tu konzultaci potom už sám. Ten poradce v tom je takový oslí můstek mezi rodinou a tím lektorem, že je tam vlastně představí, a kdyby vlastně lektor tápal, nebo rodina si nebyla jistá, tak ten poradce tam je takový jakoby i záchranný bod, ten překladatel ten, na koho jsem vlastně oba mohou obrátit. Jinak je to standardní konzultace, kde lektor má připravenou nějakou slovní zásobu, učí je znakový, učí je prostě ty základní věci, co a jak se znakovým jazykem se dá dělat.“

Jaké jsou ty požadavky ze strany rodičů?

„No to je hrozně individuální. Podle toho, kde se ta rodina, v jaké situaci nebo v jakém pomezí nachází, když jsou úplně na začátku, tak jsou to znakový jsou to základní znaky ať už to jsou barvy, členy rodiny, oblíbené hračky toho dítěte, a potom když už ta rodina je v nějaké další fázi jiné fázi, tak jsou to třeba znakování pohádek jsem měla nebo návštěvu lékaře, nebo vím, že kolegyně řešila vesmír, protože to dítě bavil vesmír, a to jsou opravdu některé věci, které ani my neumíme znakovat a jsme hrozně rádi, že ten lektor s námi tam může jet a vlastně někdy se stává, že i my se to učíme z těmi rodiči.“

Všimla jste si nějaké specifické formy práce lektora s těmi dětmi nebo rodiči, co je například nejvíc baví?

„Myslím si, že je to nepřenositelné, že každá rodina si vezme z toho něco úplně jiného. Za mě to nejvíc, co může být je, že to v naše případě je chlap, protože pořád kolem nich jsou ženy a najednou i tatínci, kteří vlastně se toho hrozně moc bojí vidí toho muže, jak znakuje, a jak to i ty jejich děti baví a vlastně je to úplně v pohodě a ten muž u toho nevypadá trapně, nevypadá jako vůbec divně, tak to za mě je obrovský podíl tady toho, že hned začnou anebo hned zkoušejí. I to, že vlastně někdy to prostě těm lidem nejde do té ruky ty znaky jednotlivé a vidí, že to je v pořádku, že to nejde, že jako hned opraví, že řekne, jak to správně má být. Je to fakt super. A když nemůže být ten lektor v té rodině, tak za mě je super ta online verze, kdy každý poradce si to dělá trochu jinak, ale já si online konzultace natáčím, a ještě zvlášť rodině

vypisuju přesně ty znaky, které se tam odehrají a potom jim dám takový balíček, jakože znaky, a i tu video nahrávku a oni se mají o co opřít, což je taky jako hrozně super. I to přivzetí té širší rodiny k tomu. “

Takže vy ty online konzultace máte i jakoby jenom takhle soukromé, ne jenom ty skupinové kurzy, jak jsou?

„Můžeme toho využít právě když je rodina časově nedostupná, že už chodí třeba do práce, tak se můžou právě přihlásit odpoledne. “

Je ze strany rodičů zájem o tyto osobní konzultace s lektorem?

„Ano, velký. Je to samozřejmě tím, jak celá ta služba probíhá, jak co kdy se vyvíjí a jak vnímají důležitost toho znakového jazyka i o jakou vadu sluchu se jedná, jestli to je jako nějaká lehká vada sluchu, tak tam ten zájem je menší, ale když je to pak ta středně těžká až těžká, tak ten zájem je jako obrovský. “

Vy tedy znakový jazyk vyučovat nemůžete, ale pomáháte pak tomu dítěti a rodičům osvojovat si ty znaky. Využíváte k tomu nějaký pomůcky nebo materiály?

„Hodně jedeme přes znakovací karty, které přímo Tamtam vytvořil, tak to používáme a jinak používáme aplikaci Znakujte s námi. Vidíme, jak každou pomůcku, kterou tam vezeme, tak vezmeme i za účelem prostě té komunikace, ať už jako vysvětlení, i když je dítě jako dobře kompenzováno, tak to neznamena, že tam nemusí mít nějakou přidruženou vadu, třeba vývojovou dysfázií, a i když jako křivka se sluchadly nebo s kochleárním implantátem získává křivka je výborná, tak někdy se stane, že to porozumění je horší a díky těm znakům díky těm osvojováním přes ty hry se to zdá jako pěkně skloubit dohromady. “

K té aplikaci je něco, co byste tam doplnila, co třeba chybí?

„Jako mně by se moc líbilo, kdyby ta aplikace byla třeba na způsob duolingo, že by si tam něco naznakovalo, a tam by se úplně řeklo, jestli je to správně, nebo ne. Takže to by kdyby to šlo, tak to by bylo úplně super. “

Je nějaká literatura, kterou doporučujete rodičům?

„Jo je to kniha český znakový jazyk myslím, že to tak je, teďka si přesně nevzpomenu a je jich jako více. Jsou tři a každá je zaměřena třeba na volný čas a základy znakového jazyka a ta třetí myslím lékařům nebo něco takového, a to je jako hrozně fajn, tam je pěkně i ten znakový, každý ten obrázek má krásně vysvětlený ten znak, takže i to využíváme. “

Jsou nějaké témata, ten nebo okruhy, co si rodiče žádají, co si prosí, jestli třeba píšou nějaké seznamy?

„Jak říkám, ze začátku to jsou nejčastější jakoby členové rodiny, běžné činnosti jako jít ven, jít nakupovat, jít do školky, spát, pít a tady ty základní věci a potom se to rozšiřuje na pohádky barvy, dopravní prostředky, třeba jim záleží potom i jestli to je holka, nebo kluk, a to je prostě podle preferencí, nedá se to nějak shrnout, ale fakt je to vždycky zvířátka, to co se prostě jede i se zdravými slyšícími dětmi, nějaké knížky, tak popis obrázku, takové jako podle toho, kde ta rodina zrovna je, tak i tak se snažíme přizpůsobovat. “

Co dělá rodičům nebo dětem největší problém u toho znakového jazyka?

„Tak v první řadě bych řekla, že u rodičů to je stud za to, že to prostě neumí, že neumí právě ty různé polohy těch rukou a u dětí je to taky ty polohy rukou, protože jsou některé těžké, takže to jim jako nejde moc osvojit, takže si třeba něco dělají takhle, ale víme, že jsou to buď boty, nebo díky nebo cokoli takového. Takže ty polohy rukou bych řekla, že je to u obou hrozně moc těžké, ale když to všechno překonají, tak to potom je jako neskutečně hezké, jak jim to jde.“

A například znakový, ten jim jde?

„Znakosled je taky taková těžká věc, ale jako moc rodin k tomu znakovému ani nedospěje, tak dvě, tři procenta třeba z mých klientských rodin k tomu dospělo, ale všichni jako skončí jakoby na základní znacích izolovaných k podpoře mluvené řeči, ale ten znakový potom když už, tak je samozřejmě těžké si to uvědomit, co kde, kdy, jak dát, ale všechno to je o tréninku, takže vlastně jim to potom přijde úplně běžné.“

Co znaková čeština, tu taky chtějí využívat?

„A oni vlastně ze začátku, když používají nejvíce znakovky, tak jedou v té znakové češtině a potom se to jako vyvíjí buď jak budou slyšící a tím pádem, jako jede hodně ta mluvená řeč anebo se budou upínat k té neslyšící komunitě a tam už se jede pak čistě jakoby znakový jazyk i s tou gramatikou.“

Vy máte v klientele i rodiče, který neslyší, který se dorozumívají jenom znakovým jazykem?

„Ne. Já ne, já nemám rodiče, ale mám dítě, které nemůže mít žádnou kompenzační pomůcku, protože by mu nebyla ku prospěchu, takže tam vlastně ti rodiče, i když jsou slyšící, tak vlastně jedou primární komunikační systém znakový jazyk.“

Je zájem i o skupinové kurzy?

„Jo, jo, myslím, že se pořád dokola opakuju, ale rodiče fakt zájem mají, protože jim dáme nějaké základní informace, ale ten Pavel jim umí dát více informací a my to vlastně těm rodinám říkáme, že ať se přihlásí, ať se nebojí, a tou online formou, je to podle mě hrozně fajn, že tam mají to své prostředí, ten svůj klid a zároveň tam mají jenom tu obrazovku, za kterou se jako můžou schovat, takže jim to jako moc vyhovuje a vlastně z toho docela dost dlouho těží.“

A chtěl by ty rodiče teda častěji ty kurzy?

„No my jim potom vlastně, když mají dále o to zájem, tak jim vlastně můžeme toho lektora toho znakového jazyka přivést domů nebo jim domluvit novou konzultaci online podle jejich možností. Takže si nemyslím, že by to mělo být častěji, protože takhle si myslím, že jim můžeme suplovat aspoň částečně to, že to třeba jedou za půl roku.“

Je něco, co si rodiče často žádají nějaký materiálem pomůcky, ale nic takového na trhu není?

„Asi mě teď nic nenapadá.“

A jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálu, literatury kurzu, co byste ocenila nebo vylepšila?

„Myslím si, že se jako zapomíná na ty rodiny s těmi dětmi, že vlastně když rodiče se dozví, že mají dítě se sluchovým postižením a chtěli by jít do kurzu, tak je to vlastně hrozně moc obecné, teďka vlastně teprve Tichý svět dělá první kurz znakového jazyka pro rodiny, ale samozřejmě, že ty rodiny jsou každý v jiném stádiu toho znakování v jiném jako chápaní v jiném jakoby i jak to říct, že každý má prostě jiné očekávání, takže to nejde. My jim dáme nějaký základ, který je to hrozně super, ale potom už nemůžou, nemají nic navazujícího, aby se tam víc do rozvíjeli, tak potom musí do nějaké obecného znakování, které vlastně ani nevyužijí třeba nakupování nebo nevím teď mě nic jiného nenapadá, bankovníctví třeba. Takže to mi jako chybí, ale myslím si, že když se rodiny rozhodnou jako znakovat a jdou tímto směrem, tak si umí najít alternativy, takže třeba znakovající babičky se nám osvědčily.“

Zapojují se i sourozenci?

„Ano. Někdy to jsou vlastně právě sourozenci takovým oslím můstkem mezi rodiči a dítětem, že mu to jde tak přirozeněji se domluvit s tím mladším sourozencem většinou to je tak, že jim to jako jde rychleji i do té ruky jsou takový tvárnější, takže ano.“

Je ještě něco, co byste chtěla doplnit?

„Nic mě teďka vůbec nenapadá.“

Tak Vám děkuji za rozhovor a na shledanou.

„Děkuji. Na shledanou.“

Přepis rozhovoru 5

Poradkyně 3

Co obnáší vaše práce v souvislosti se znakovým jazykem?

„Znakového jazyku se dotýká hodně. Je to jeden takový základní aspekt té práce poradce, ale na druhou stranu to není vždy nutná nezbytnost. U některých dětí a je to více potřebné než u jiných a některé děti, třeba ten znak vůbec nepotřebují. Některé děti ho mají jako takovou omezku do budoucna, než se u nich rozvine řeč a u některých dětí se to může stát i komunikačním prostředkem do budoucna, pokud se ta kompenzace nepodaří, což ale u mě konkrétně se zatím ještě nestalo. Já obecně ten znak doporučuji prakticky ve všech rodinách, ať už je to český znakový jazyk, nebo jsou to jenom nějaký gesta, nebo jsou to znaky do řeči. V tom začátku vždycky něco doporučím nějakou formu komunikace, protože mám 3 děti vlastní a jsou to děti slyšící, ale prošli jsme si tím kurzem babysigns, jestli znáte a vím na vlastních dětech, že nám to strašně pomohlo spolu komunikovat dřív, než přirozeně oni začali mluvit, takže i z toho důvodu já ty znaky nabízím vlastně ve všech rodinách, no ale někde je to opravdu potřeba a někdy je to spíš takový doplněk.“

Nabízíte rodině třeba i ta babysigns, nebo jenom jakoby čistě znaky ze znakového jazyka?

„Ne, ne. Když už nabízím znaky, tak už zařazuji ty znaky z toho znakového jazyka, aby to bylo jednak jednotné a aby v případě, že náhodou ta kompenzace by nešla a byly by ty znaky potřeba do budoucna, tak ať zase rodina nemusí pře nastavovat na něco jiného. Mně přijde docela jedno, jestli prostě u toho slyšícího dejme tomu dítěte, když je maličké a rodiče s ním chtějí znakovat, jestli se tam použijí ty znaky z toho babysigns, nebo jestli se tam použijí znaky ze znakovky, to je jedno. Nebo jestli si rodina vymyslí vlastní je to úplně jedno.“

Když je v rodině přítomen lektor pro ty rodiče, tak jak to probíhá?

„Když je přítomen v rodině, tak to znamená, že zpravidla já tu rodině nabídnu, že je ta možnost, aby tam byl přítomen. Málokdy to jde z iniciativy rodiny, že by jako řekli, že chceme, aby přijel. Většinou jsem ta první osoba, kdo je informuje o tom, že může přijet. Vždycky jim říkám, ať si připraví všechny dotazy, co je zajímají. Je to trošku specifické v tom, protože vy znáte našeho lektora Pavla Kučeru, on je super, protože je zároveň, že jo neslyšící, má ty kochleární implantáty, takže když přijede se mnou do té rodiny, jezdíme tam teda spolu, já jako ten poradce i on. Když přijede, tak není to jenom o tom znaku, ale je to hodně i o implantaci, protože často jezdí právě do rodin, kde dítě je buď čerstvě implantované, nebo má před implantací a rodiče hodně, když ho vidí, že jo s těmi implantáty, tak se přirozeně hodně zajímají i o tu implantaci a ten proces, a tak všechno. Což je trošku takové, může to být jako má to super svoje výhody. Jasně, že je tady nějaký dospělý, který je implantovaný, víme, jak to vypadá, ale má to i trošku svoje nevýhody a specifika, protože sledujeme, že u těch malinkých dětí, které jsou implantované v roce ta kompenzace potom vypadá úplně jinak než u toho dospělého už jako v pokročilém věku, člověka, takže on jim předává svoje subjektivní zkušenosti s tou implantací, ale my potom vidíme, že u těch dětí to přece jenom funguje úplně jinak a ten dětský

mozek reaguje úžasně pružně a to dítě rok po implantaci je schopno všechno dohnat, což u toho dospělého třeba mnohdy se ani jako nepodaří. No tak to jsem trošku ale odbočila k těm znakům, jak to vypadá. Tak on většinou jim dá nějaký takový obecný úvod do toho, co to je znakovka, proč, jak a pak většinou projde nějaké takové základní témata a dají jim nějaký základní penzum znaků plus já vždycky se snažím tu rodinu motivovat, ať si to vyzkouší že jo zároveň s ním, ať se třeba doptají, co je ještě zajímavá a tak.“

A třeba i děti tam zapojuje, nebo to jenom čistě pro ty rodiče?

„Podle toho, jak jsou ty děti starý, oni jako přirozeně zrovna za Pavlem ty děti jdou jo a i ty malinký děti, prostě jako a ty roční sotva chodící, který prostě jsou jako nebojí se zrovna pustit té maminky tak přirozeně zatím Pavlem jdou a on ve chvíli, kdy na ně začne znakovat, tak pro ty děti je to zajímavý. On má Pavel ten znak takový jako hezký poutavý, umí do toho dát tu mimiku to divadlo, takže přirozeně za ním ty děti jdou, on na ně reaguje, ty znaky jim tam nabízí, a když jsou potom starší děti, což já jsem neměla, ale vím, že kolegyně měla jednu konzultaci s Pavlem, kdy tam bylo prostě nastoupená široká rodina dvanácti lidí a byli tam i starší děti, takže potom třeba i s těma staršíma dětma nějak jako komunikuje, že se jich třeba ptá, jaký znak by je zajímal a snaží se je do toho tak nějak vtáhnout.“

Takže i je třeba sourozenci, nebo prarodiče se zapojují do toho?

„Ano. Tety, jo jo, některé rodiny jsou takový jako hodně pospolu. A jo. Říkala kolegyně, ukazovala mi fotku, že se jich tam fakt sešlo prostě 15 v obýváku od malých až po babičky a všichni byli zvědaví.“

Když jim sdělíte tu možnost té konzultace s lektorem v rodině je o to zájem?

„Jak kdy, když už Pavla znají, když už se s ním setkali třeba na online konzultaci anebo na pobytu víkendovém pro rodiny, když ho znají, tak většinou zájem mají, protože on je takový příjemný sympatický chlap, fajn, otevřený, hraví s dětma, takže ví do čeho jde ta rodina a většinou zájem má. Ve chvíli, kdy ještě Pavla neznají, tak spíš mají trošku strach. Je to pro ně taková jako nejistota neví, co bude, teď ta znakovka v některý z rodinách je takové ožehavé téma, že bychom měli znakovat, rodiče s tím úplně nesouzní. Je to ze začátku těžké pro některé rodiny a potom to nevyužijí, prostě mají nějakou nejistotu, obavy a to, že by tam přijel ještě jako nějaký úplně cizí člověk zase další to v nich vzpouzí ještě prohlubuje ty nejistoty, takže do toho nejdu.“

Ta konzultace s lektorem je nějak omezená, že může třeba dvakrát ročně do té rodiny přijet nebo kdykoliv?

„Ne, ne, není to omezené a přemýšlím, asi nemáme žádné psané pravidlo, ale je to prostě jednorázová konzultace, kterou já té rodině nabízím podle toho, jak to vyhodnotím. Když přijde nová rodina do služby, tak teď tam jsou nějaké aktuální, prostě témata, nějaké aktuální potřeby, a ve chvíli, kdy já vyhodnotím, že by jim to mohlo něco přinést, kdy se třeba více začínáme věnovat tomu znaku nebo ta implantace, tak to tam nabídnu. Zatím se mi nestalo, že bych vezla Pavla dvakrát do jedné rodiny, ale samozřejmě jako ta možnost tam je, a kdybych asi viděla, že to té rodině něco přinese, tak to můžu nabídnout znovu. Je to jako jednorázová konzultace, ale nemáte žádný pevný rámec.“

Vy jste na téhle konzultaci jenom jako tichý pozorovatel, nebo se zapojujete i nějak víc?

„Já se snažím být tichý pozorovatel, protože já do té rodiny jezdím pravidelně a říkám si, že mě mají možnost si užít kdykoliv jindy a teď, když je tady výjimečná situace, že je tady ten Pavel, tak se snažím být ten tichý pozorovatel, případně třeba pošťouchnu tu rodinu a vy jste říkali minule, že by vás tohle zajímalo, nechcete se na to doptat? Ale někdy je to tak, že ta rodina je zvyklá na mě, komunikovat se mnou, a je to tak, že se na mě obracejí i s jinými otázkami s jinými tématy a já vždycky se to snažím tak, jako když to není akutní, tak se snažím jim říct dobrý, řekneme si k tomu třeba krátce na konci pojd'te teďka využijte toho Pavla, když ho tady nemám.“

To je na jak dlouho vás ta konzultace, dvě hodiny, hodina a půl?

„Ano ano, takhle to bývá nejvíc hodina a půl až dvě podle toho, jak rodina se moc ptá a jak jsou povídaví.“

Všimla jste si nějaké specifické formy práce toho lektora s dětmi nebo rodiči, která by Vás třeba zaujala, co je baví nejvíc?

„Asi to, jak ten Pavel je prostě přirozený, jo že nemá problém se s kýmkoliv bavit. On je takový přirozený, takový družný, tak asi to je na tom to nejvíc no že se mu rychle podaří odbourat prostě případně na začátku nějaké v uvozovkách ledy nějaké prostě strachy, ale tím, jak tam prostě přijde, je usměvavý, otevřený, schopný odpovědět na každou otázku i jako osobní otázky. On se nebojí ani osobních témat vzhledem k implantaci. Jak on to měl. Což je taky super věc, protože nemusí to být úplně příjemný, jako povídat sám o sobě takhle před klienty, otevírat se každému na setkání tak asi tohle.“

A vy spolupracujete jen s panem doktorem Kučerou, nebo ještě s nějakým jiným faktorem?

„Ve znakovém jazyce jenom s panem Kučerou.“

Je třeba zájem ze strany rodičů o skupinové kurzy znakového jazyka. Ptají se třeba i na tuto možnost?

„Oni vyloženě se na to neptají, protože mi to zase nabízíme hnedka, jak přijdou do služby, je zahájena ta spolupráce, tak v rámci dalšího penza informací, které ať už předávám já, nebo když přijdou tady potom podepsat smlouvu, tak oni se to dozvídají, že ty kurzy jsou. Kurzy děláme zhruba dvakrát do roka a děláme kurzy pro začátečníky a pro pokročilé. Vzhledem k tomu, jak prostě jakou územní působnost má tady naše raná péče, že to je fakt jako celá Morava, Slezsko odshora dolů na východ na západ, Vysočina, Pardubický kraj to fakt jako obrovské, tak ty kurzy děláme online formou, aby prostě se tam mohly ty rodiče potkat. Jsou to vždycky dvě setkání týden po sobě jeden kurz. Otázka byla, jaký je zájem. Jak kdy no, někdy se to sejde, že zájem je obrovský, že musíme odmítat ty rodiny a někdy se to zase sejde, že ta kapacita se nenaplní. Já si myslím, že je to zase hodně o té motivaci o tom, jak ten konkrétní poradce to dokáže v té rodině v uvozovkách prodat, říct jim, co všechno jim to může nabídnout

a odbourat y jejich strachy, že prostě fakt z toho nemusí mít strach tam přijít na ten online a něco se dozvědět.“

Když pomáháte dítěti s osvojováním toho znakového jazyka, co používáte za pomůcky, materiály nebo nějakou literaturu?

„Tak u dětí jdeme formou hry, takže konkrétně práce s tím dítětem. Pracujeme s dětma 0 až 7 roků, takže všechno to je formou hry. A s dětma já používám třeba maňásky hodně, zvířátka, obrázkové knížky, leporela a takové ty nejjednodušší věci. Hrajeme si a popisujeme a vkládáme do toho znaky. Důležitý je, aby to začali dělat ty rodiče, aby to dělali rodiče každodenně, aby opakovali ty znaky. Hodně jdeme i od základních denních činností, protože to rodiče mají šanci zopakovat nejvíc krát za den. Já jim vždycky říkám, neberte si těch znaků hodně, vemte si třeba na začátek vybereme společně 10 znaků, které víte, že za ten den použijete opakovaně, takže jdeme spinkat, jdeme papat, jdeme se koupat takové ty pravidelnosti, a to pomáhá jednak dětem a pomáhá to druhak i těm rodičům, že prostě mají svoji rutinu a nejsou zahlceni těma znakama v úvodu. Na druhou stranu potom jsou rodiny, které do toho skočí po hlavě, které prostě nějakou vnitřní motivaci v sobě najdou a které si vezmou tu naši aplikaci Znakujeme s Tamtamem a prostě jedou a oni se učí a já tam přijedu za měsíc a oni skládají znaky k sobě a dělají věty a já je musím trochu brzdit, protože to osmiměsíční dítě jim nebude rozumět, chápete, takže prostě je to různé, je to pestré a každá rodina to má jinak. Takže s těma malýma dětma já od sebe jdu tou hravou formou plus s rodiči ty každodenní činnosti a popisujeme si to, co je doma, s čím si to dítě nejvíc hraje. Vždycky jdu po tom, co můžou prostě použít za ten den opakovaně a aby si to dítě to mohlo nějak zafixovat. A pomůcky tak ta aplikace Znakujeme si Tamtame. Pak pro třeba sourozence už starší tříleták to znakovací pexeso je taky super. Potom my máme ty medvědy, tak to to se taky dá použít. Pro rodiče ještě máme nějakou takovou publikaci jako základní znaky, základy českého znakového jazyka. Takovou já nevím, jestli znáte už starší vydání, ty obrázky už jsou takové trochu retro od paní Růžičkové. Tak to to taky to se jim jako i posílá elektronicky, ale mně to přijde už takový trochu zastaralý, že by to potřebovalo oživit. No ale ta aplikace naše ta je výborný základ, a hlavně jsou tam i ty videa nahrané, je tam ten pohled zepředu, z boku, takže to si myslím, že jim dává hodně. A potom rodiny, které to jako chytne bez ohledu na to, jestli třeba to dítě potřebuje, nebo ne, ale někteří rodiče to chytne, tak ti se potom už sami i přihlásí do kurzu znakového jazyka, třeba u Tichého světa do online kurzu, a tak si jedou dál.“

Když jsem byla u těch aplikací, tak co byste v nich třeba vylepšila, nebo naopak vyzvedla, co tam je dobré?

„U těch aplikacích hlavně používám ty naše Tamtamové nebo doporučuju, takže to s Znakujeme s Tamtamem je úplně super, že tam jsou ty videa, že tam je ten pohled zepředu z boku, že to prostě je formu té aplikace, že to není ten obrázek v knížce, který je těžko uchopitelný, ale tady tomu rozumějí všichni, vidí to tam. Líbí se mi, že to je odstupňované podle náročnosti a líbí se mi, že tam je vyhledávání slovíček, slovník, že když něco chtějí, tak si to vyhledají na druhou stranu má to přirozeně svoje omezení, je tam jenom určité penzum těch slov a pak rodiče, třeba se dostávají do situace, že si tam chtějí něco dohledat a už to tam nenajdou, tak pak jim doporučím Spread the sign tu stránku, a tím to víceméně končí, protože víc toho už není a pak prostě se dostávají do situace, že třeba jdou do zoologické a je tam rejnok a toho rejnoka

už jakoby nikde nevyhledáváte, že. Takže má to jako takový svoje omezení, jako kdyby bylo něco třeba úplně velkokapacitního, ale to asi to je složitý.“

Žádají si rodiče nebo píšou si nějaká témata, co by chtěli probrat v tom znakovém jazyce?

„Někteří rodiče, ale málo spíš je musím tak jako popostrčit, ale jo, měla jsem jednu maminku, která si řekla, že příště bych třeba chtěla to a příště to a opravdu systematicky jsme na každé konzultaci dělali něco. Bylo to i pro mě potom zajímavý impuls, protože jsem si vyrobila další pomůcku. Vyrobila jsem si prostě takový fotoalbum na fotky, jak je takové větší, taková ta měkká fólie, aby to bylo i pro děti, aby to mohly muchlat, chytat, aby se tomu nic nestalo a vyrobila jsem si to tematicky podle skupin právě ty barvy vlastnosti a zvířátka a tak, takže byl to i pro mě impuls vyrobit si takovéto pomůcky, s kterými můžu do tě rodin jezdit a nabízet to. Ale byla to zatím jedna rodina, která si vyloženě o to řekla a jinak to tam musím nabízet a trochu jako strkat.“

Je něco, co si rodiče, žádají skrz materiály nebo literaturu, ale nic takového na trhu není?

„Oni v začátku velice jsou spokojeni s tou aplikací, protože ta je fakt do toho začátku super. A potom se objevují dotazy, jak se znakuje to, jak se znakuje to, že už se jim to nedaří nikde dohledat, tak to je potom takový.“

Co se rodičům nedaří v tom znakovém jazyce, třeba slovosled, nebo že si pletou znakovou češtinou se znakovým jazykem?

„Ten slovosled bych řekla, že není pro ně až tak podstatný, protože tam mnohdy ani nedojdou. I rodiny, který znakuji hodně v tom začátku, mají šikovný dítě sociálně zdatný, který se na to hezky chytá, tak ve chvíli, kdy to dítě je implantovaný a po půl roce slyší prakticky všechno a po dalším půlroce povídá stejně jako vrstevníci, tak ta rodina přirozeně od těch znaků opouští, takže mají prostě ve výsledku třeba dvouleté dítě, které už mluví stejně jako vrstevníci, to dítě ty znaky opouští a rodiče ty znaky odpouští. Takže se ani moc nedostanou do fáze, kdy by třeba nějak se zabývali tím znakovým sledem. Takže to si myslím, že je velice netrápí. Spíš někomu to jde tak jako přirozeně ty znaky ukazovat někomu ukážete znak, nebo se podívá na aplikaci a má to a někdo bojuje s vlastní nejistotou, jestli to dělám dobře, nejde mi to. To je jedna věc, co je trápí a druhá věc, která je trápí, je vůbec začít znakovat. Vůbec překonat ten mentální blok, že bych měla na svoje dítě znakovat, že bych snad na něho měla znakovat na veřejnosti, že by mě u toho někdo viděl. Tak tohle je asi spíš trápí. To, jestli to dělám dobře a to, jestli vůbec to budu dělat.“

Když jsem vrátíme k těm pobytům, tak o ty je taky zájem?

„Ano o pobyty je zájem. Zase jak třeba my máme pobyty rozdělené i trochu v rámci krajů, protože se to vážená finanční prostředky, když třeba jeden kraj přispěje na pobyt, tak je tam zase podmínka, aby to bylo pro ty rodiny v rámci kraje. A máme kraje třeba jihomoravský, kde obecně ten zájem je veliký, a kde musíme odmítat. A pak máme třeba zase jiný pobyt, kde ten zájem tak velký není.“

Jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálu, literatury, kurzů? Co byste ocenila nebo vylepšila?

„To už jsme asi nakousli. Je tady ta aplikace, která je super, je tady to pexeso pro děti, který je super. Pak je ještě pár jako takových dalších aplikací pro děti, některý už úplně mi nepřijdou tak moc fajn, no a pak je tady ta zastaralá knížka, která prostě je zastaralá, taková z nouze ctnost. Víc moc toho není.“

Chtějí třeba rodiče využít i znakovou češtinu, nebo to nerozlišujete?

“Oni to nerozliší oni to v tom začátku nerozlišují a já upřímně, taky v těch rodinách příliš jako nekladu důraz, aby to rozlišovali. Já, ze začátku jsem ráda, pokud oni pokračují v tom, že na dítě mluví, což je taky důležité, aby to dítě prostě se naučilo třeba odezírat. Ze začátku jsem ráda, když prostě fakt si třeba vyberou těch 10 znaků a ty používají přes ten den a jsou to jednotlivé izolované znaky, které oni vkládají do té mluvené češtiny. Takže není to ten znakový jazyk. Jsou to ve většině ty izolované znaky, jsou to ty znaky do řeči. Můžou to být i nějaká gesta, který oni si tam k tomu dodají, ale je to za mě v pořádku, protože to překoná tu akutní potřebu té rodiny s dítětem nějak komunikovat v rámci jejich omezených možností a ve většině případů to jako stačí, a to dítě potom začne povídat a ti rodiče přirozeně jako od toho jdou pryč a pak je pár rodičů, který se v tom zhlédnou, a který už si potom jdou na kurz Tichého světa, třeba online a už jedou tu znakovku víc, protože já ani nejsem lektor znakového jazyka, takže nemůžu jim to ani nabídnout, že bych je to nějak jako naučila v mých očích nějak adekvátně tomu, jak bych si představovala, že je ten lektor má naučit.“

Měla jste někdy rodiče jako neslyšící?

„Ne, ne, ne vždycky jenom slyšící. Necítím se tak kovaná v té znakovce abych měla za klienty rodiče neslyšící.“

Napadá vás ještě něco, co by bylo důležité?

„Jo, ještě mě napadá jedna věc. Já nevím, jestli to znáte z toho Tichého světa, ty kurzy. Ano to je možná zajímavé zmínit, protože pokud se bavíme o rodičích neslyšících dětí, tak všechny tady ty kurzy obecně jsou dělaný jako kurzy cizího jazyka. Tam prostě přijdete a teď tam jsou jako ty témata, jako když se učíte cizí jazyk. Je tam spousta věcí, které ten rodič toho malého dítěte nevyužije, a naopak tam zase chybí věci, které by mohl využít, takže to je strašně fajn, že teďka nově, to je úplná novinka, vznikl ten konkrétní zaměřený kurz opravdu pro rodiče malých neslyšících dětí a je to specificky ušité jim na míru, protože takovýto rodič se nemusí učit, jak se řekne banka a hypotéka a úvěr a další věci, ale potřebuje se zase učit něco jiného. No tak jako to mi přijde hodně fajn v rámci těch zdrojů, že tohle vzniklo a vůbec obecně, že to existuje ty online kurzy, protože jako rodič malého dítěte, aby si našel čas a někam dojížděl ještě někam dál, protože nebude to vždycky v tom jeho městě, vesnici, kde bydlí, takže to je moc fajn, že to je, že vznikl takový specificky zaměřený kurz a že je možné ho dělat online formou. A ještě by bylo super, kdyby si to rodiče nemuseli hradit, což jako úplně vždycky nejde. To je asi všechno.“

Přepis rozhovoru 6

Vedoucí služby

Co obnáší vaše práce?

„Já jsem vedoucí služby raná péče tady v Olomouci. Obnáší to vlastně zodpovědnost za kvalitu služby, za provoz služby, za jejich financování, za vlastně ten proces celý, jak probíhá a mám na starost jsem vlastně podřízená pod paní ředitelkou Centra pro dětský sluch Tamtam, takže ještě tam mám zodpovědnosti směrem jako k té organizaci, přenos těch informací a vlastně spolupodílení se na naplňování poslání té organizace. Ale pak tam ještě do té mojí oblasti patří spolupráce s dalšími subjekty jako ať už já nevím z oblasti školství z oblastí zdravotnictví nebo mezi další poskytovatelé sociální služeb anebo i vlastně v rámci nějakých třeba zastřešujících organizací asociace rané péče české republiky a tak.“

Jak jste se k této práci dostala, byla jste dřív poradkyně?

„Jsem byla nejdřív jako dobrovolník tady v Tamtamu, když ještě raná péče nebyla vlastně za studií na univerzitě a potom z dobrovolnictví jsem přešla na pozici poradkyně rané péče a pak se vlastně zakládala tady služba v Olomouci a pak jsem se stala vlastně vedoucí té služby. Přes dobrovolníka k poradci a pak práce vedoucí.“

Takže teďka nepřijdete do styku s rodinami?

„Přijdu do styku jsem vlastně u vstupních konzultací, to znamená dneska zrovna máme 2, že přijedou 2 nové rodiny, takže tam s nimi vyjednávám prostě smlouvou k rané péči a pak jsem s nimi úplně zase na konci té služby, když vychází, kromě toho jezdím na intervize kolegyním do rodin. Každá z nich má jednou až dvakrát ročně, že se na ně jdu podívat a jsem vlastně ještě jakoby přítomná na pobytech na akcích pro rodiče.“

Jak se o vás většinou rodiny dozví?

„Nejčastěji se dozvídají a za to jsme rádi přímo od odborníka, přímo od odborných ambulancí, takže foniatrie spádové v těch jednotlivých regionech, případně potom nějaký další odborník anebo facebook, internet, ale nejvyšší procento je přímo od foniatra.“

Napadá vás, jak víc informovat společnost o možnosti dané péče?

„Já věřím a doufám, že už je společnost informovaná dostatečně, že jako těch 30 let práce už je vidět, že už se o tom ví. Já teda nepociťuji, že by se o nás nedozvídali jako přímo naši cílové skupině a jinak takovou dobrou aktivitou je kampaň týden rané péče, která probíhá každý rok a letos proběhne v květnu. Jmenuje se „Stavíme mosty“ a je právě zaměřená třeba na zdravotnictví zase letos aby byla větší informovanost na straně zdravotníků, to je možná se naráží na obavy nějakých nálepek, že vlastně dítěti, které je nějak ohrožené na vývoji, nebo u kterého je vysloveno podezření, tak může být obava, že vlastně, když budou poslání do rané péče, tak by tam to slovo postižení, takže tam může třeba trošku odradit. Máme zkušenosti s tím, že naopak.“

Jaký je zájem plnou péčí jsou kapacity dostačující?

„Já můžu mluvit za naši službu tady u nás v Olomouci, naše kapacity jsou dostačující. My počítáme vždycky s tím, že víme, že potom ta služba za ty 2, 3 roky nebo 4 se naplní a je ročně se nám daří udržovat ten příjem a ukončování v rovnováze, ale vím, že jsou velké potíže v oblasti u kolegyň, které pracují s rodinami s dětmi s mentálním, pohybovým, kombinovaným postižením, s předčasně narozenými nebo s nějakým podezřením, tak tam využít kapacity, jako jsou, pak jsou problémy s tím, vlastně čekací doby a je to složité pro všechny.“

Zeptám se na kurzy znakového jazyka, tady poskytujete ty online, jaký je hodně zájem z vašeho pohledu?

„U těch online kurzu jazyka, který děláme je zájem hlavně u těch nových rodin, které vlastně jsou na tom začátku, a to nám i nejvíc funguje, že se v tom potřebují i ukotvit víc si to osvojit, že tam ten zájem vidím jako dobrý.“

A napadlo vás třeba udělat, jak teďka má Tichý svět, ty kurzy pro rodiny udělat i tady v Tamtamu nějaký takový kurz?

„Tam je vlastně my nemáme v poslání, že bychom mohli vytvářet přímo kurzy znakového jazyka, protože na rozdíl od Tichého světa, který má přímo divizi, která se věnuje jazyku, znakování, takže ta má lektory školené a vlastně i za to má na to kompetence. My jsme v roli takové, že ty rodiče chceme k tomu motivovat. Chceme jim dát ten začátek, ale potom v tom jazyku jako takovém doporučujeme odborníky další, ale jinak kurzy znakového jazyka pro rodiče jsme tady začínali právě vždycky ty motivační i naživo jsme je mívali, ale potom s covidem přišla ta možnost, otevřela se možnost těch online, a ta se nám zdá pro rodiče, kteří pečují o děti malé a součást větší dálky, takže se jim to líp jako přizpůsobí než pravidelné dojíždění někde do města s hlídáním dětí.“

Jak jste se vy naučila znakový jazyk, nebo jak jste si ho osvojila?

„Jak jsem vlastně během studií jsem absolvent tady speciální pedagogiky v Olomouci, takže jsem si vybrala surdpedii, ale ještě předtím jsem začala chodit do kurzu znakového jazyka do Oblastní unie neslyšících, takže tam jsem začala.“

Dotazují se vás na něco rodiče, například co se týče znakového jazyka?

„Myslím si, že to téma se nám objevuje teď v těch prvních konzultacích nejčastěji, protože nemají představu o tom, že mají obavu, že vlastně když vidí v české televizi nebo někde jinde tlumočení do znakového jazyka, tak si nedovedou představit, že něco takového by měli jako ovládnout. Takže jsou z toho takový vyděšení. Zajímá je právě to, jestli to mohou využít pro své dítě a jestli to budou potřebovat a jak s tím mají pracovat. Takže ten začátek tam vždycky je, že dotazy jsou jako kde se to, jestli se musím naučit tak dobře, jak je to v té televizi, co potřebuje moje dítě, jestli to zvládneme my jako rodiče, jestli prostě jak to zakomponovat do běžného života do toho běžného provozu.“

Jak se rodiče staví k užívání znakového jazyka na začátku, ale pak i v průběhu?

„Myslím si, že mají všichni jako naději, nebo si představují, očekávají, že ta kompenzační pomůcka, do které, nebo ta kompenzace, kterou jejich dítě má jim přinese to, že bude převažovat mluvená řeč, takže tam vlastně v tu chvíli vnímají jako znakový jazyk nebo znaky znakového jazyka jako podpůrný prostředek. Ale jsou i rodiče, u kterých se to stalo přirozenou součástí a vlastně to používají jakoby dlouhodobě. Hodně to záleží na tom dítěti, jak ono potom postupně roste. A potom, když máme i rodiče dětí, kteří se pak jako rozjedou v té v té mluvené řeči, protože kompenzace je výborná, tak jsou rodiče, kteří si tu znakovku chtějí udržovat a chtějí prostě si ten kontakt s tím nechat. Dokonce jsme měli minimálně dvě nebo tři maminky, které uvažovaly úplně o roli tlumočnicka znakového jazyka. To vždycky záleží, jestli ještě k tomu ten člověk má nějakou výbavu, jestli prostě na to má buňky tak říkajíc, nebo jestli prostě je to pro ně těžký, takže jo, jako myslím si, že mají k němu všichni vztah, nebo všichni mají k němu jakoby vztah takový, že jo že ho berou tak takový, jaký je, mají k němu respekt. Přemýšlím, jestli někdo třeba má z něho obavu. Myslím si, že potom v okamžiku je tady taková malá skupinka dětí, která kterých ta kompenzace z nějakého důvodu úplně nepovede. Z různých jako věcí, ať už se třeba projeví nějaký jako jiný ještě problém, že to třeba syndromová záležitost, nebo prostě ten vývoj nejde, tak jak má, tak v tom okamžiku si rodič uvědomí, že znakový jazyk v tu chvíli se pro nastává ten hlavní a pak vlastně třeba i po nějaké době si uvědomí, že teda musí zabrat, takže pak začne hledat ty intenzivní kurzy a potřebuje opravdu do toho jakoby vstoupit, takže pak to chce už opravdu nějaký jako profi kurz.“

Když jste byla teda poradkyně, tak co jste vyžívala za nějaký materiále nebo literaturu?

„Jejda, to už je dávno. Ono se to moc nemění jako ta literatura je pořád jako stejná. Hodně se používalo v té době, když já jsem začínala, to je nějaký rok 2006, 2007, tak tam bylo Učíme se českou znakovou řeč, takové ty od Růžičkové v té době nic moc nebylo, takže to se kopírovalo. Hodně se používalo, pak se používaly tehda kartičky z Českého unie neslyšících obrázků z druhé strany znak a pak se vlastně pracuje, pak byla aplikace Znakujte s Tamtmem k tomu bylo výborné to DVD Raná komunikace nevím, jestli ho znáte, jo k tomu je skvěle zpracovaná ta brožura jako jedna věc je pustit si to a druhá věc je brožurka, která je vložená do toho, nebo které se jako prodávala a ta brožurka obsahovala prostě základní pravidla znakového jazyka a gramatiku a tak. Ale jinak já jsem vlastně ještě studovala, potom navazující rozšiřující studium znakového jazyka na univerzitě nás začali neslyšící lektori a měli jsme tam vlastně státní zkoušku z gramatiky, takže já jsem v té době hodně čerpala i z věcí, které vycházelo z vlastně, co vydávalo čeština v komunikaci neslyšících od paní Macurové a dalších odborníků tady těch lingvistický, takže to byla spíš pro mě důležité vědět, na čem ten znakový jazyk funguje, na čem je postavený, co je pro něho důležité a pak na tom pak najít způsob, jak to předávat rodičům.“

Když jste zmínila ty aplikace, tak co je podle vás zapotřebí u nich vylepšit, nebo co oceňujete nejvíc?

„Jo, já myslím, že teďka se pracuje, nebo vlastně máte na to nějaká taková skupinka lidí, která se tomu věnuje vlastně paní ředitelka především a kolem ní jako lidé a vlastně teďka

se tam prostě přidávají další znaky se natáčí, nějak se tam upravují věci i po technické stránce. Já se přiznám, že to úplně nerozumím, ale je na to jako tým lidí právě i ajťáci, kteří to trochu obnovují, protože už to má svoje jako i po té technické stránce už je to starší věc, takže s tím pracují, ale co konkrétně nevím.“

Jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálů v literaturách rozum v českém znakovém jazyce?

„Jako je moc fandím teďka, fandím té aktivitě Tichého světa vlastně tam si myslím, že je dobře, když se tomu začali věnovat, mám z toho pocit, že třeba nějaké texty v tuhle chvíli k tomu, jak podporovat komunikaci nejsou tolik potřeba, spíš bych to viděla, že by bylo fajn, kdyby byly ještě nějak jako víc zpracované, ale nevím, jestli to je forma literatury. To spíš fakt už prostě jsou slovníky no a nějaké videa jo, že znakový jazyk je svou povahou nepopsatelný jako textem moc dobře, tak si myslím, že prostor je spíš pro tady různé e-learningy, různé jako takovéto natáčení věci a v tom si hrabat. Ale jinak mi třeba u nás teďka pracujeme na tom abychom právě podpořili hodně ten začátek komunikace. Vlastně v našem týmu pracuje Anička Cíhová Hronová, která je autorka právě toho DVD Raná komunikace. S tou teďka spoluvytváříme dokumenty, informační materiály přímo pro rodiče, ve kterých se právě kloubí znakový jazyk a ta první raná komunikace v rodině. A právě že nám chyběly nějaké informační materiály, tak vzniká teďka několik jako karet jdeme postupně tematicky od úplně prvních začátků přes já nevím jmenné znaky přes větu, jak se skládá a tahle to rozšiřujeme, jsme na začátku a věřím, že toto se nám podaří zpracovat, je potřeba to jakoby zkusit v rodinách, takže my pracujeme na tady tomto jo, že by měla vzniknout takový nějaký soubor materiálů pro rodiny, který by se jim vlastně dal poslat. Součástí jsou videoukázky přes QR kód, že když je něco někde popsáno, tak se k tomu rovnou prostě udělá QR kód. Já vám pak můžu udělat ukázkou, nebo vám dám do ruky, ale je to ještě trochu interní materiál, který teprve vzniká, spíš pro vaši představu.“

Používáte nebo využíváte třeba i ty online překladače do znakového jazyka?

„Já ne teda, protože nebo já ne, ale využíváme vlastně hodně, teďka máme právě ta Anička Cíhová Hronová a neslyšící vlastně odborníci a figuranti nám natáčí videa, že se překládají naše materiály do znakového jazyka, takže používáme tady toto a jinak překladače nevím. Jo holky, když něco třeba s nějakou rodinnou si nejsou jisté, tak prosíme i Pavla Kučeru, třeba aby nám to pomohl přetlumočit nebo právě ta Anička je tlumočnice. Takže toto ne já překladače nepoužívám.“

Vy jste měla konzultace se svými rodinami i s lektorem českého znakového jazyka?

„Já už prostě jsem stará no takže kdysi ano, ale teď jako nemůžu se k tomu vyjádřit, ne, ne, teďka už si nevzpomenu. Ale jako bylo ten smysl mi tam dává veliký, že právě jsme zjistili tou praxí, že ten online kurz nebo všechny kurzy jsou postavené tak, aby vyšli vstříc všem účastníkům, kdežto ta ona konzultace přímo s tím Pavlem má přinést to, že je to na míru pro tu rodinu je to jejich, jako jsou to jejich pojmy, které oni potřebují, které denně využívají. Proto ten Pavel tam je vlastně takhle pozvaný a oni si připraví předem, pak se to pro ně natočí i

některé videa, třeba někdy holky dělají a přidanou hodnotu je to, že mají možnost mluvit s dospělým člověkem, který má sám sluchové postižení. Můžou si to představit, takže to bylo vlastně proč jsme to začali tehdy, kdysi dávno dělat, taková motivace, ale já sama, jako to už nedělám teď.“

Ty online kurzy ty jsou, někdo mi říkal nějaká paní poradkyně, že jsou placené, nebo že tam je nějaký poplatek na začátku?

„Ano, je to manipulační poplatek a ten je z toho důvodu, aby ta rodina byla motivovaná k tomu, že se přihlásí, že tam bude přítomná a je to na nějaký úplně základní proces, takže to je prostě o pár set korun jestli 200 nebo 150, možná 300 maximálně jo, takže tady ten manipulační poplatek tam je.“

Pomohlo to?

„Byl tam jako myslím si, že jo a hlavně mi to tak už chceme mít, protože si myslíme, že to je potřeba, protože když chodíme na nějaké jiné kurzy, tak je to všude placené a je to aktivita, která je navíc nepatří do toho základu, který patří pod ranou péči.“

Něco vás ještě napadá?

„Jo jinak jako to, že vlastně je tady vize, nebo bylo kdysi dávno položené v zákoně jakoby o znakovém jazyce, že by měli mít rodiče dětí s těžkou sluchovou vadou nárok na bezplatný kurz znakového jazyka tak k tomu bohužel nebyla nikdy žádná prováděcí vyhláška z čeho by se teda měli hradit platy těch zaměstnanců, kteří by dnes učili nebo, který celý ten proces, takže na to se jako dlouhodobě naráží. Takže teďka to dělají všichni projektově, my taky i ten Tichý svět. My jsme to vždycky dělali takhle ale přistoupili jsme ještě i k tomu manipulačnímu poplatku, jako tam byly takové momenty, kdy si rodiče na poslední chvíli, jak bez omluvy odhlásili a podobně. Takže jo. Z toho důvodu a máme takhle i třeba setkávání rodičů, že tam je nějaký příspěvek na tu na to celé, že přijdou něco přinesou.“

Jo, třeba tady je vlastně jeden z těch prvních, oni ani naše poradkyně to ještě neviděly. Je prostě fakt třeba jedna kapitolka Chci se s tebou domluvit, jak upoutat pozornost a navázat oční kontakt a je to tady vždycky úvod pak je vlastně popsán, jsou k tomu ukázky, jo zase jo ještě, co se všechno dá dělat tady je třeba, jak se tvoří vlastně jméno ve znakovém jazyce, nejdřív se naučte mámu tátu, pak se jo dva krok tři a jsou k tomu ke všemu vlastně zase budou k tomu vlastně ke všemu ukázky. Takže si myslím, že ještě nejsou všechny aktivní, protože s tím máme zkušenost, že vlastně v každé té chvíli v té rodině třeba je zajímavé, nebo přijde ten moment jo, tak se jim ta karta vlastně jako dá ten poradce to dovysvětlím má to k dispozici.“

Teď jsem se dívala, že holky tiskly pozvánku na nějaké jarní znakování, že tady bude příležitost, protože kromě těch úvodních, které jsou vlastně věnované, prostě tomu začátku tady ještě tady máme občas takové pohádku ve znakovce jako extra kurzy v nabídce taková spíš vždycky na míru dítěti a teď jsem viděla nějaký možná pro vás, ale nevím, jestli to je pro vás zajímavé bylo komunikace s neslyšícím dítětem kurz pod Pevností Markéta Spilková to tam no a bylo to pro tlumočníky. Přijde mi to jako jak přizpůsobit třeba znaky jakoby dítěti, nebo ten projev celkově, jak s nima jako komunikovat, tak to bylo zajímavý.“

Jo, už to zmínit, že to vzniká my to teďka vlastně vzniká to tento rok spolupracujeme na to vlastně hlavně ta Cíhová, což vlastně, kdybyste mrkla do literatury, tak ona k tomu napsala, aspoň studující právě ještě, jako když byla na té na té fakultě na té univerzitě Karlově a ona vlastně je autorka, spoluautorka i toho původního DVD, ze kterého vychází jo a to DVD už ale v dnešní době nosič nepoužitelný, takže se to z toho vytahuje, ale aktualizuje se to na dnešní dobu. Ennm no to ještě si děláme vlastní takovýhle materiál pro rodiče.

Třeba nevím, jak víc co nejvíce srozumitelný a názorný. Zase ukázka potom.

Ještě jsou dobré ty, to jako to bylo dřív, byly nějaké DVD ve znakovce, které se právě nevím, Červená karkulka, různé takové věci, prostě teďka v dnešní době je jako dost nepoužitelné. Dobrou zkušenost máme jako s tím, když si třeba rodiči i najde v regionu potom někoho, kdo, kdo třeba znakuje a spráteli se s ním a můžou se vzájemně navštěvovat. Studentky chodí hlídat děti a můžou i tu znakovku s nima víc dělat, že to potřeba. Ale potom většina těch dětí, které jsou pak v inkluzi přechází na tu mluvenou řeč a znakovka jim zůstává jenom jako tak úplně prostě někde jinde zasutá. A pak je malinko dětí, které právě třeba jako by rodič se rozhodlo, že kompenzovat nebude, protože jsou to třeba neslyšící rodiče.“

Přepis rozhovoru 7

Rodiče

Vy máte tedy syna, který je implantovaný, oboustranně nebo jenom na jednom uchu?

„Oboustranně.“

Můžu zeptat, v kolika letech byl implantovaný a kolik mu je teď?

„Bude mu pět za 3 měsíce a první tenkrát měl ve dvou letech a třech měsících, a ten druhý měl o rok později, takže ve 3 letech.“

Po té implantaci jste opustili od znaku, nebo ho pořád využíváte?

„Částečně ještě používáme, ale už ne tolik.“

Jak jste se vy učili znakový jazyk? Co vám pomohlo si ho osvojit?

„Pomocí aplikace od Tamtamu. To byly začátky a potom jsme měli pár kurzů s Tamtamek online, a potom já jsem ještě měla každé pondělí znakovku normálně s neslyšícím pánem, který pracuje v SPC v Hradci králové. On tam syn chodil do školky první rok, takže já jsem tam chodila na tu znakovku, ale už nechodím. Manžel, teda jako nic se nejenom přes tu aplikaci a s Tamtamek.“

Je něco, co se vám nedařilo osvojit, co vám třeba dělalo problém, nebo z čeho jste měli obavy?

„Ty podobný slova, který jsou si podobný jakoby tím znakem, ale třeba se dělají v obráceném pořadí. To byl takový oříšek. No a co tak často nepoužíváme v hovoru, tak to jsme třeba pozapomínali, takže jsme si to ani třeba nebyli schopný zapamatovat ten znak, protože jsme ho třeba nepotřebovali a vzápětí jsme ho zapomněli.“

Vy jste využívali jako jenom klíčové znaky do řeči nebo přímo znakový jazyk?

„No ze začátku jsme se snažili jako znakový jazyk, protože než syn vlastně začal s těmi implantáty slyšet, tak jsme museli jenom přes znakovku. Takže jako věty jsme se snažili skládat, ale teďka už vůbec. Teďka už mluví v podstatě docela dobře a jenom jako používáme do věty třeba jedno, dvě slova tam třeba ještě použijeme znak, ale když třeba se koupe ve vaně, tak ty procesory má sundaný, tak na sebe znakuje, ale třeba jednoslovně a chápeme se, co tím každý jako myslíme.“

Vy jste využil i osobní konzultace s lektorem a poradkyní u vás doma?

„Ano měli jsme ten, co nás učil online kurzy lektor z Tamtamu, tak byl u nás i doma. Ten nás zase učili jako prvky do školky, protože nás čekala školka, když syn začínat znakovat, takže on nás učil určitý fráze do té školky. Jenom tu školkou a možné dovolenou, jo a dovolenou. Tak to jsme si jako učili přímo, že byl u nás doma, teda nás to učil, ale to bylo vlastně jedna

návštěva pak už ne. Pak už to bylo asi třikrát online nebo čtyřikrát online kurz a víc ne, teda jo.“

Vy jste říkal, že jste využili i ten skupinový online kurz, tak co vám to dalo nejvíc, nebo jak vás to obohatilo?

„No tak obohatilo nás to dost, protože vždycky tam bylo nějaké téma konkrétní, tak něco jsem si zapamatovala já něco manžel a pak jsme se vzájemně doplňovali a pak jsme to učili, teda syna. Třeba tam bylo téma i školka zrovna nebo zvířata bylo téma, a tak hodně nám to pomohlo, protože nám k tomu řekl i další věci, než když se to učíte jenom z aplikace, tak je to takový, jako byl to pro nás hodně obohacující. Nebo když jsme to dělali špatně, tak nás hnedka vlastně opravil, že to děláme jinak, protože z té aplikace není přesně vidět, jak ten člověk i z boku třeba znakuje, jak ten znak je správně, takže to bylo lepší.“

Upřednostňujete kurzy spíš online nebo osobní formou?

„Za mě z mojí zkušenosti tím, že jsem měla i ty osobní, tak pro mě lepší osobní. Hlavně jsem tam byla jenom já s tím učitelem, takže jsem celých 45 minut jenom znakovala a on ještě ke všemu byl teda neslyšící a ani neodezíral, takže tam mě to i jako nutilo se to naučit, než když to máte skupinový, tak prostě jako jo naučíte se něco, ale úplně vás to netlačí do toho, že vás z toho nikdo nezkouší a tohle pro mě bylo jako intenzivnější a lepší bych řekla, že to je prostě osobní, je to lepší.“

K té aplikaci od Tamtamu, tak co byste třeba v nich vylepšili? Co vám tam chybí?

„No nejsou tam úplně všechny slova, a hlavně ta znakovka má svoje nářečí. Takže to je další problém, že protože my máme ještě jednu aplikaci, to se jmenuje Spread the sign, a to mám právě z toho Hradce Králové. Tam jsou ty znaky jako český, ale v té od tamtamu to jsou spíš moravský znaky, my jsme tak na půl cesty jo, my jsme na hranici Čech a Moravy, ale spadáme do Tamtamu pod Olomouc, takže jsme se učili vlastně ty moravský znaky, a když jsem to pak aplikovala v Hradci Králové na toho učitele, tak na něj koukal jak na blázna, že takhle prostě ne, že takhle se to nemůže znakovat, že oni nejsou tak tolerantní k těm moravským znakům, že třeba ti moraváci berou ty české znaky a znají je, že znají obojí, ale tady jako ty Čechy ty úplně jako ne. Takže já jsem se něco naučila z té aplikace z Tamtamu, ale pro toho mého učitele, jako to byla úplná hloupost, protože to jako nebral no, tak je to takový blbý, že to není sjednocený, ale nejsou tam vlastně, jak říkáš všechny ty slova tam, člověk to tam nenajde, když něco potřebuje specifického, tak se musí zeptat. Je tam třeba hodně málo zvířat ze zoologické zahrady, ale jako na ten základ, když potřebujete, si myslím, že to je dostačující to určitě. Tak furt se dá všechno vylepšovat, ale myslím si, že jako aplikace to špatná není to určitě ne.“

Využívali jste i ty další aplikace?

„Já ano, já jsem využívala to Spread the sign Já jsem to využívala, protože tam jsou nahrané ty znaky, právě i od toho učitele, co já jsem měla v tom Hradci Králové, tak on tam právě je. Takže když jsem něco, jsem si nezapamatovala z těch pomůcek, tak jsem to hledala v tom, že jsem věděla, že v tomto je jakoby pro něj to správný. Takže já jsem to využívala docela hodně. No ale tím, že chodili do Hradce vlastně do speciální školky pro neslyšící, tak tam na

nej znakovali česky. Tam byla kombinace paní učitelka nedoslýchavá, úplně neslyšící, asistentka jedna slyšící druhá zase neslyšící, takže to byla směs všeho, takže byla potřeba se mezi sebou jako dorozumět. A oni ty moravský znaky vlastně skoro vůbec neznali.“

Posílal vám lektor i nějaké materiály formou videí, nějaké pohádky nebo říkanky a jestli vám to takhle vyhovovalo?

„Pohádky posílal formou videí to jsme to jsme měli, ale jenom pohádky. Materiál ne, ten byl v papírově tištěný podobě a z toho to úplně nešlo. Z toho papíru je hrozně těžký pochopit ten znak, tam jsou nakreslený ruce šipky, kam se to má směřovat, ale to jsme úplně nepobrali. Z těch obrázků, je to složité, ale já jsem si teď uvědomila, že my jsme vlastně byli ještě na kurzu, že jsme dojeli do Olomouce přeci to bylo právě na to téma pohádky, tak z to jsme dostali videa, nějaký materiál jako obrázky, tak to bylo taky dobrý.“

Nastala u vás někdy situace, že byste třeba svému synkovi nerozuměli, co znakuje, třeba ve školce něco pochytil jiného?

Právě to byl problém v té hradecké školce, že přišel s nějakým novým znakem, a jak jako ještě vlastně skoro vůbec nemluvil, tak já jsem nevěděla, co to je, manžel taky ne, takže já jsem se pak ptala ve školce. Ale on to ukazoval trošičku jinak, takže nám chvíli trvalo, než jsme na to s paní učitelkou jako přišli, co to znamená, protože on měl kombinaci školky v Hradci a kombinaci školky u nás v místě bydliště a jakmile byl v Hradci, tak jenom na ně znakoval. A jakmile byl tady u nás, tak přestala znakovat, že se vždycky přesunul do té situace, že věděl, že tam se znakuje, tak znakoval a tady, že se neznakuje, tak jako neznakoval. Ale dalo nám to práci, než jste na to přišli, co to je. No že občas znakoval úplně nesmysly, tak jak ty děti si vymýšlí slova, tak on si vymýšlel i ty znaky právě no. A on se pak na nás zlobil, že mu nerozumíme, že nechápeme, co on jako myslí.

Jak jste pomáhali svému dítěti osvojit si ten znakový jazyk? Co jste třeba využívali za pomůcky?

„Když jsme se to začínali učit, tak my jsme se naučili teda nejdřív nějaký ten znak a pak jsme ukázali třeba na ten předmět a k tomu jsme mu ukázali ten znak, aby si to spojil a on si to náš syn zapamatoval rychle, líp než my dospělí. Do teďka zná ještě spousta znaků, že už já jsem pozapomínala a on prostě ještě ví, jak ten znak je, a ještě do teďka, jako nám to jako připomene, jak to vlastně má být, takže jsme spojili věc se znakem, aby si to měl k čemu přiřadit, k věcem, kočka, že tady máme kočku, takže kočka je prostě kočka a on to hnedka už věděl. A začal to prostě aplikovat i na nás.“

Jaká první slovíčka jste se ve znakovém jazyce učili?

„Zvířata, protože náš syn miluje zvířata, takže zvířata, máma, táta prostě rodinu. Jíst, čůrat, kakat takový základní potřeby jako do života, jít spát, koupat se a pak začínalo teda postupně i jídlo. Ale jak už jsme se trošku zlepšovali, tak jsme přidávali a přidávali.“

Zapojila se i širší rodina do znakování.

„No to úplně ne jenom vlastně manželova maminka, no ale částečně, ale tak jako dorozuměla se se synem ty základní tu rodinu ovládala taky zvířata, ty potřeby na záchod najíst

se pochopila napít, ale jako zbytek rodiny ne, jako vůbec. To bylo trošku problém v té komunikaci my jsme museli vlastně dělat tlumočníky, tady jsme překládali, prostě něco, co jim chce sdělit a my zase jemu jsme to sdělovali, co jemu říkají, no. V tomhle ohledu to bylo takový blbý no.“

Bylo pro vás někdy nepříjemné znakovat na veřejnosti?

„Ne. My, jako jsme ještě jako. Já nevím, jak bych to řekla, jde o to si to prosadit, protože my jsme jako na to hrdý, protože ono to znakování jako není jednoduché, když jsem vždycky viděla na ČT, jak tam znakuji v tom malém okénku a říkala jsem si, to bych se v životě nenaučila a nás se to ani nikdy týkat nebude jsem si dřív myslela, pak najednou zjistíte, že máte neslyšící dítě, a že jediný způsob komunikace je znakovat, tak to není jednoduché se naučit znakovat mají svoji vlastní gramatiku, slovosled a to je úplně šílený jako jo, takže my jakoby na té veřejnosti se za to nestydíme a jsme za to rádi, že umíme něco ještě navíc. My tu i využíváme do teďka i jenom my mezi sebou, když manžel ji někde třeba venku a přes okno nebo něco on na mě znakuje, nebo já opačně, nebo jsme na zahradě, tak ať na sebe nekřičíme, tak si to na sebe vyznakujeme, co po sobě chceme, že je to docela fajn jako využít i tímhle způsobem. Je to jednodušší.“

Jak se vám jeví aktuální stav přístupu materiálu, literatury, kurzu? Co bys třeba vylepšili nebo ocenili?

„Jako úplně nevíme, protože, co se týče literatury, to jsem nic nepátrala, protože my jsme si vystačili s tou aplikací. Ale v dnešní době si myslím, že se hodně spíš užívají ty aplikace než když ty knížky, ono se z toho strašně špatně učí, jako že ta aplikace je lepší, že vidíte ten znak, jak se to má dělat na tom videu, ale těch aplikací by možná mohlo taky jako být víc. Tak ono právě se to rozjíždí, já jsem koukal, třeba na YouTube na videa, kdy tam někdo znakuje, druhý to vysvětluje, co to je, co to znamená, že i takhle se dá jakoby učit a je to já si myslím, že je to i lepší pro ty lidi než z té knížky to pochopit. Já jsem říkal předtím na tom papíře to vypadá nějak ale vy si to úplně, když nebudete mít představitost, tak se to holt těžko učí tohle. Je lepší ten osobní přístup, nebo online, kdy vás na to upozorní ten člověk děláte to obráceně nebo špatně, nebo jinak prsty jo trošku jinak. Tohle to je lepší než ten papírový.“

A ten přístup k tomu materiálu, prostě pokud neznáte Tamtam nebo jinou organizaci tak to je těžký. Nemáte o tom žádný tušení, no ani celkově o těch implantátech taky ne ono jich je jako spousta těch dětí, říkají, že jich je hodně, jako že vlastně Tamtam má pořád nové klienty týdně jich jsou desítky, ale jako na celou republiku je to pořád málo a ty lidi prostě jako koukají, co to dítě na té hlavě má, co to je, že není to ještě běžné, prostě neznají to jako třeba sluchadla to jo, ale ty implantáty ještě tak ne i když těch lidí už není zrovna málo, ale nejsou informovaní prostě jako nevědí, co to je, ale ono se to určitě zlepší za pár desítek let to bude třeba běžný, tak, jak jsou teďka brýle dioptrické, tak si myslím, že to bude i s těmi implantáty. Hlavně ta technologie jde hrozně dopředu, takže s těmi implantáty se dá dělat víceméně všechno, takže si myslím, že jako je to supr věc, no a znakový jazyk taky, teda víceméně, protože bez toho bychom jako nekomunikovali se synem, že odezírat něco se naučil odezírat, ale jako takový základní slovíčka, ale to odezíráni je taky hrozně těžký se naučit a dřív vlastně se znakový jazyk nesměl používat to prostě bylo jako zakázaný, takže já si to nedovedu představit v té době, jak ty

neslyšící jako fungovaly, to muselo být prostě pro ně hrozně těžký. No jsem ráda, že teďka to je, že to tak funguje a doufám, že to bude lepší a lepší.“